

15 R k
Mr Hargrave
F L E T A,

S E U

COMMENTARIUS

Juris Anglicani :

Partim e Codice MS.^{to} COTTONIANO ;
partim ex Antiquis Rotulis, et veter-
rimis tam Historiæ quam Legum Ang-
liæ Scriptoribus Emendatus, Illustra-
tus, et in Integrum Restitutus.

Liber Primus Antiqua Placita Coronæ Continens.

*This edition was published by Sir Thomas Clarke
Sug^t. afterwards Sir Thos. Clarke Master of the Rolls.*

L O N D I N I :

Prostat venalis apud Fletcher Gyles Bibliopolam in vico vulgò vo-
cato Holborn. M D C C X X X V.

11

Lectori Editor S.

ACCIPIAS, Lector Erudite, Auctorem veteres Angliæ consuetudines, primamque legum nostrarum originem et quasi incunabula aperientem, et tuam, proinde, Hodierni juris scientiam non parum promoventem. Quippe cum (a) leges nostræ suis a Principiis oriantur, et ex Elementis itidem constent, propterea quo accuratius initia et fontem indagamus, eo sanè penitiorum earundem cognitionem adipiscemur.

Veterum autem Scriptorum Lectionem ut necessariam, ita et difficilem meritò querimus: omnibus enim, qui de scientia hac nostra differuerunt, id fere accidit incommodi, ut non tam sermonis perspicuitate et elegantia, quam legum explicandarum peritiâ inclauerint; et eadem sanè mirum in modum contigit Auctori nostro infelicitas; qui ad hoc seculi sui vitium, ad eandem loquendi pæne Barbariem nimis sedulò animum appulit (b): his accessit quòd commentarium hunc, per se satis inornatum obscurumque, librariorum ignorantia Editorumque incuria magis adhuc contaminaverint, difficilioremque reddiderint.

Priores etenim Editiones, etsi vulgò sub Seldeni nomine veneant, et tantis tamen et tam innumeris erroribus passim scatent, ut eas ipse Seldenus sedulò a se tanquam opprobrium quoddam amolitur; et solùm dissertationem eruditissimam commentario huic subiectam sibi vendicat (c).

Hactenus, Lector Benevole, de Veteribus et Auctore nostro satis; nunc demum quid in opusculo hoc ab Editore sperandum paucis Accipe.

In Emendationibus MS.ti Cottoniani Auctoritatem fere ubique secutus sum, nisi si quando corruptæ lectioni medela aliunde necessario mutuanda erat: nullibi tamen aut meas aut aliorum conjecturas ausus sum textui inferere, sed inferius inter notas subieci, mutationumque rationes (nonnunquam fortasse longiores quam par erat) apposui.

Illustrationes quod attinet, nihil, uti spero, auxilii, quod Verrimi vel historiæ, vel legum Scriptores, vel rotuli denuò antiqui suppeditarent, desiderandum incenies.

(a) Vide Præfationem F.N.B.
primam ipsius dissertationis.

(b) Vide Auctoris Proœmium.

(c) Vide Sectionem

Editorem verò (neque enim diffiteor) ab hac Criticorum arte et hujusmodi studiis alienissimum, ad laborem hunc et suscipiendum penè impulit, et in perficiendo plurimum adjutavit Nobilissimus et Eruditissimus nuper Comes de Macclesfield: quippe post secessum a forensi labore in id unum incubuit Vir summo ingenio et scientiæ copiâ in umbratili vita cum humanitate versari; ut Qui toties occupatus profuisset rebus in maximis Reipublicæ, nonnihil (etsi in minimis) prodesset etiam otiosus. Si quid igitur, quod vel antiquo vel hodierno juri nostro lucem afferat, in Editione hac, Lector, invenes, Viri hujusce Nobilissimi vel hortatui vel auxilio magna ex parte debere Te meritò existimes.

Dabam e Medio Templo Kal. Jan.
M D CC XXXV.

Bibliopola Lectori S.

CUM opusculum hoc ab Editore eâ solùm sub lege impetraverim, ut id et Accuratè imprimerem, impressumque exili pretio publici Juris facerem, accepti equidem Beneficii immemorem me arguerem, si tam æquæ conditioni deesset. Bonam itaque in partem accipias commentarium hunc et accuratissimè impressum, et exiguo quidem pretio tibi in manus datum: et laudandam etiam existumes (rarissimam in nostra hac ætate) benevolentiam Editoris; Qui suam maluit operam gratis impendere, ut Tuo, Lector, sumptui parceret, quàm propriæ Utilitati, pro more, impensius inservire.

Si hæc nostras, in hujusmodi Auctoribus imprimendis, Primitias vultu quo par est et quem cupimus accipias, Alia fortasse, quæ et in Auctore nostro et in Bracteo limandis et illustrandis perficiuntur, posthæc in lucem dabimus.

Auctoris

Auctoris Proœmium.

REGIAM potestatem non solum Armis contra rebelles et gentes sibi regnoque insurgentes oportet esse decoratam, (a) *sed legibus* ad subditos populosque (b) *pacificos regendos* (c) *decenter ornatam esse*; ut utraque tempora, pacis scilicet et belli, (d) *ita feliciter transigat*, ut esirænatorum indomitorumque dextra fortitudinis elidendo superbiam, et humilium mansuetorumque æquitatis virgâ moderando iustitiam, (e) *tam in hostibus rebellandis* semper victoriosus existat, quàm in Subditis tractandis æqualis jugiter appareat: (f) *quàm eleganter aut quàm strenuè*, quàm calidè hostium obviando malitiis excellentissimus Rex noster *Edwardus* hostilitatis tempore armatam exercuerit militiam, nemini venit in dubium, cum jam in omnem terram exierit laus ejus, et in omnes fines terræ magnalia ejus, et intonuerunt longè latèque mirifica verba sua in terminis orbis terræ. Quis verò posset amplò famine præpotens ejus amplæ præconia laudis exprimere, cujus ab tempore naturæ cunabilis gesta conspicua memorabilibus sunt commendanda perpetuis, et cujus ætate crescente et tempore facta magnifica calamo sunt exaranda codicibus; sed celte potius sculpenda silicibus ad memoriam futurorum. Quis unquam possit explicare sermonibus gratiarum uberes dotes ejus, qui staturâ decorus placet aspectibus, speciosus formâ præ filiis hominum? Desideratur à gentibus, quia trahit effluentia largitatis ut adamas; qui sic apparet in oculis omnium gratiosus, ut favorem quasi possideat omnis carnis. Porro linguæ deficiunt, ora subcumbunt, labia tremefiunt, et facundia subticet Tulliana. Hic est enim de quo scriptum est, [Ezek. xvii. 3.] *aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis et veritate*. Et hic est cujus emissâ de pharetra nunquam rediit sagitta retrorsum, cujus gladius educ-tus ut perderet non est reversus inanis, dum sic incessanter dimicaret in hostes *ut magnificus semper* (g) *inbecillis* actibus triumphator. Surgite igitur ô animosi, et juvenes bellicosi explicite vexilla, clangite tubis, et festum agite tanto Regi, qui viriliter sumens ab adolescentia sua scutum, et ad viriles annos usque perveniens (h) *indefecte* pugnavit et strenuè pro jure suo. (i) *Si quis ergo addiscere prælia*

(a) *Sed legibus*] Glanvilla, quem auctor noster ad amissum in suo proœmio secutus est, habet accuratius [sed et legibus, &c.]

(b) *Pacificos regendos*] Gl. correctius [*pacifice regendos*.]

(c) *Decenter ornatam esse*] Gl. *deest esse ornatam*.] Eligas, lector, utrumvis.

(d) *Ita feliciter transigat*] Gl. in suo proœmio [*gloriosus Rex noster ita feliciter transigat*] quod dilucidius.

(e) *Tam in hostibus rebellandis, &c.*] Pro *rebellandis* Glanv. ubi supra habet *debellandis*; quam lectionem et sensus postulat.

(f) *Quàm eleganter aut quàm strenuè, quàm calidè*] Pro aut Glanv. exhibet *autem*; et rectè quidem.

(g) *Ut magnificus semper inbecillis actibus, &c.*] Legendum est, et MS.to et sensu postulantibus, [ut magnificus semper *in bellicis*.]

(h) *Indefecte* pugnavit] Prioris Editiones utraque ad marginem posuerunt *indefesse aut indiflex*: vocem priorem quidem sensus postulat, etsi MS.tus nullam opem afferat.

(i) *Si quis ergo addicere prælia concupiscit*] MS.tus vocem *martis* insertam habet, legendo [si quis ergo *martis* addicere prælia, &c.]

Prooemium.

concupiscit, festinus Regem hunc adeat qui docet manus imperitas ad praelium, et humeros pulcre parat ad sarcinas ponderum bellicorum. Hic revera etiam est quem summi manus artificis formavit in hominem, qui sub libra mansuetudinis et lenimento clementiae cuncta deliberans, utpote pacis amicus, caritatis patronus, juris conditor, potentiae filius, populum sibi subditum perpetua ratione gubernat, pacis ligans foederibus universa; ut prava, indirecta et aspera in vias sint planas; ima summis, summaque imis arte quadam mirabili coequando; et cum magnum ita judicet sicut parvum, non est apud eum acceptio muneris vel personae. Quam juste, quam misericorditer, quam discretè erga subditos suos tempore pacis (ipse pacis auctor et amator) se habuit non ambigitur; cum tantae aequitatis sit suae celsitudinis curia (a) *quod in ea nullus Judicium* tam attritae frontis, tam temerariae sit praesumptionis, quod a iustitiae tramite aliquatenus declinare, aut veritatis excedere praesumat. (b) *Ibi enim non opprimitur adversarii potentia*, nec a limitibus iudiciorum propellit quenquam amicorum favor vel gratia. Legibus namque Regni et consuetudinibus de ratione introductis et diu optentis, et (quod laudabilius est) talium virorum, licet subditorum, non dedignatur Regi consilio, quos morum gravitate (c) *in peritia juris* (d) *et Regni consuetudinibus de ratione introductis peritissimos*, suae sapientiae et eloquentiae prerogativa alios noverit praecellere, (e) *et ad causas, mediante iustitia, determinandas et lites definiendas et determinandas* nunc severius nunc mitius agendo, prout viderint expedire ipsis rerum argumentis, comperit esse cum ratione promptissimos. Sub ejus namque temporibus, (quae sibi Dominus in tempora feliciter longiora prolonget) fomenta malitiae destruuntur, virtutum germina hinc inde pullulant, in spicis grana fructiterunt, et pacis horrea locupletantur, ita quod lanceae vertuntur in falces, gladii conflantur in vomeres, et quicquid effraenis audet et immoderata praesumat ambitio suae potentis auctoritatis censura castigat. Leges autem *Anglicanas*, licet non scriptas, leges appellari non est absurdum, cum hoc ipsum Lex sit (f) *Quod Principi placet Legis habet vigorem*; eas scilicet, quas super dubiis in consilio definiendis, procerum quidem concilio (g) *et Principis auctoritate accordante vel antecedente*, constat esse promulgatas. Si enim ob solum scripturae defectum Leges minimè censerentur, majoris proculdubio auctoritatis robur ipsis Legibus videretur accommodare Scriptura, quam Decernentis aequitas, aut ratio Statuentis. (h) *Leges autem et jura Regni universaliter scripto conduci nostris omnino temporibus im-*

(a) *Quod in ea nullus iudicium*] Gl. habet multò accuratius [ut in ea nullus iudicium, &c.]

(b) *Ibi enim non opprimitur adversarii potentia*] Pro opprimitur et MS. tus et Glanv. habent *opprimit*; et eam sanè lectionem postulant et *sensus* et *latinitas*.

(c) *In peritia juris*] In Gl. deest vocula *in*.

(d) *Regni consuetudinibus de ratione introductis peritissimos*] In Glanv. vox *peritissimos* non invenitur, quam lectionem, et *sensus* et *structura* sententiae requirit.

(e) *Et ad causas, ——— determinandas, et lites definiendas et determinandas*] Cum vocis *determinandas* prorsus insulsa hîc habeatur repe-

titio, Glanv. sanè lectio potior erit, viz. [ad causas ——— *decidendas*, et lites definiendas.]

(f) *Quod Principi placet, &c.*] De effato hoc juris Caesarei unde desumitur consulas cap. 17. lib. 1. §. 7. p. 27. not. [c].

(g) *Principis auctoritate accordante vel antecedente*] Rem eandem exprimit Glanv. per [Principis auctoritate *accedente*] et ipse noster postea p. 27. §. 7. [Rege auctoritatem praestante.]

(h) *Leges autem ——— universaliter scripto conduci ——— impossibile est*] Pro *conduci* habet Glanv. *concludi*; et recte quidem: id etenim *sensus* postulat.

Prooemium.

possibile quidem est, tum propter scribentium ignorantiam, tum propter eorum multitudinem confusam. Verumtamen sunt quædam generalia in curiis, et frequentius usitata, quæ scripto commendare non mihi videtur præsumptuosum; (a) *et pro pluribus perutile est*, et ad juvandam memoriam admodum necessarium. Horum itaque particulam quandam in scriptis redigere decrevi stylo vulgari, verbisque curialibus utens ex industria, ad eorum notitiam operandam eis qui in hujusmodi vulgaritate minus sunt exercitati. Non igitur debet hujusmodi labor cuiquam vel multò indocto videri superfluous (cùm multis impigris multisque indoctis inter quos etiam et mihi sit necessarius) brevi volumine complicans justorum judicia; ut non sit necesse quærenti librorum capitulorumque numerositatem evolvere, cùm brevis collecta quod quærit offert sine labore. Tractatus autem iste [qui *Fleta* meritò poterit appellari, quia in *Fleta* de jure *Anglicorum* fuit compositus] in Tres partes dividitur principales. Prima quidem de Carta libertatum *Angliæ* et Statutis, Secunda de Personalibus, et Tertia de Realibus Actionibus ordinatur. Et cùm Personales multiplices sint, est despiciendum secundo de criminalibus. Nec solum peritum desidero lectorem, sed etiam libri correctorem: et utinam tot essent inventores quot sunt contradictores. Ut autem quod quæritur facilius occurrat, Titulos, quibus singulorum Librorum Capitula distinguuntur, in hunc modum duxi præmittendos.

(a) *Et pro pluribus perutile est*] Glanv. correctius [sed et plerisque perutile, &c.]

I N D E X.

CAP.	PAGE	CAP.	PAGE
I. D E Personis.	1	XXIII. De Homicidio.	52
II. De Libertate.	2	XXIV. De Pacis conservatione.	53
III. De Servitute.	Ibid.	XXV. De officio Coronatoris.	56
IV. De Ingenuis.	3	XXVI. De Prisonis.	58
V. De differentia Puerorum.	Ibid.	XXVII. De Fugitivis.	60
VI. De Patria Potestate.	5	XXVIII. De Utlagariis.	64
VII. Quibus modis solvitur jus potestatis.	Ibid.	XXIX. De Abjurationibus.	68
VIII. De Sokemannis.	7	XXX. De Muro.	70
IX. De Tutelis.	8	XXXI. De Appellis homicidii.	72
X. De magna Serjantia.	10	XXXIV. De defensione Apelli.	75
XI. De Parva Serjantia.	Ibid.	XXXV. De Appello Fœminæ.	82
XII. De Vasto et Destructione.	12	XXXVI. De Infortuniis.	83
XIII. De Maritagiis.	16	XXXVII. De combustione Domo-	84
XIV. De Legitimis.	20	rum.	Ibid.
XV. De Partu Supposito.	21	XXXVIII. De Furto.	89
XVI. De Actionibus Criminalibus.	24	XXXIX. De Robberia.	Ibid.
XVII. De Justiciariis Substituen-	26	XL. De Mahemiis.	90
dis.	32	XLI. De Plagis et Plagatis.	91
XVIII. De Coronatoribus.	37	XLII. De Prisonis.	92
XIX. De Processu coram Justicia-	38	XLIII. De Libertatibus.	93
riis itinerantibus.	48	XLIV. De Wrecko.	Ibid.
XX. De Capitulis Coronæ et Iti-	50	XLV. De Sturgione.	Ibid.
neris.		XLVI. De Balæna.	Ibid.
XXI. De Crimine læsæ Majestatis.		XLVII. De Weyvio et expositione	
XXII. De Crimine falsi.		diversarum libertatum,	
		ut Insongthes, et aliis	
		similibus.	94
		XLVIII. De fine Itineris.	96

F L E T A.

C A P. I.

De Personis.

Placitorum aliud personale, aliud reale, aliud mixtum; sed priusquam ad realia occurramus, de jure personarum prius intentemus: nam parum est jus nosse, si personæ, quarum causâ statutum est, ignorentur. §. 2. Summa itaque divisio personarum hæc est, quod omnes homines aut liberi sunt aut servi; (a) *nec de ascriptio habetur instantia*: nam villenagium vel servitus ei qui liber est nihil aufert libertatis, nec liberum tenementum villano aliquid confert libertatis; (b) *quamvis de facto cum de jure non possit* quandoque per exceptionem alicujus privilegii contra dominum suum petentem ipsum in nativum.

(a) §. 2. *Nec de Ascriptio habetur instantia*]
Pro *Ascriptio* recte reponit MS. tus *Ascriptitio*.

(b) *Quamvis de facto cum de jure non possit*, &c.] i. e. quamvis liberum tenementum villano aliquid conferre libertatis *de jure* non possit, tamen *de facto* confert.

Sensus vero hujusce loci paulò obscurioris (utpote in quo nonnihil, ut videtur, deficit) e sequenti observatiuncula ulterius explicabitur.

Servus sive villanus *fugitivus*, Domino eum infra Annum non vindicante, factus erat sui juris: & hanc libertatem a Domini negligentia servo acquisitam vocat noster (cap. 7. §. 8.) *Privilegium annuale*. Quippe si Dominus hujusmodi villanum & liberum tenementum a villano perquisitum per breve *de nativo ha-*

bendo sive per *assisam* peteret, villano hoc obijciente [viz. Dominum *infra Annum* ipsum non vindicasse] Dominus a causa caderet, & villanus se & sua defendere posset *de facto*, [viz. eo quod Dominus ipsum *infra Annum* non vindicaverat] quamvis *de jure* non posset. Vide lib. 4. cap. 2. §. 8.

Supplerem itaque parvulam istam, quæ hic occurrit, lacunam e lib. 1. cap. 6. §. 1. Bractoni [unde auctor noster quamplurima passim desumpsit] & (si conjecturæ MS. ti auctoritate non munitæ daretur locus) legerem ["quamvis *se & sua defendere possit de facto cum de jure non possit*, &c."] sed judicet lector: ipsa etenim e Bractono additio etsi displicuerit, at saltem auctoris nostri mentem intellectu difficilem satis feliciter illustrat.

C A P. II.

De Libertate.

EST autem libertas naturalis facultas ejus quod cuique facere libet, nisi quod (a) *de jure* aut vi prohibetur: alio modo dicitur libertas Evacuatio servitutis; quia recte contrario modo se habent.

C A P. III.

De Servitute.

EST quidem servitus libertati contrarium; item constitutio quædam (b) *de jure gentium*, qua quis (c) *domino* alieno contra naturam subjicitur; & dicti sunt servi a servando, & non a serviendo: solent enim principes hujusmodi captivos vendere & non occidere, & ideo servare. Dicitur etiam possunt mancipia, eò quod ab hostibus suis manucapiuntur. §. 2. Servi autem aut nascuntur aut fiunt: nascuntur quidem ex nativo & nativa solutis vel copulatis; (d) *Et ejus erit servus in cujus potestate nasci contigerit*: (e) *dum tamen de soluta nativa, domini loci*; quia sequitur conditionem matris, a quocunque fuerit genitus, libero vel nativo. Si autem copulati fuerint, & genitus fuerit partus a libero, licet a nativa, partus erit liber; & si de servo & libera in matrimonio, servus erit. §. 3. Fiunt autem homines servi de jure gentium captivitate: bella enim orta sunt, & captivitates sequuntur. Fiunt etiam de jure civili per confessionem in curia (f) *fisci* factam; vel cum quis servus clericus vel monachus efficitur, & sic in statu libero, si ad sæcularem vitam redierit, restituendus est domino ut servus suus; quia omnium servorum una est conditio substantialis. Quicunque enim servus est, ita est servus, sicut alius, nec plus nec minus. §. 4. In servorum enim conditione nulla differentia est; in liberis autem multæ sunt differentiæ: quia quidam sunt ingenui, & quidam libertini.

(a) *Nisi quod de jure aut vi prohibetur*] In Bractono ubi supra, omiſſa voculâ *de*, legitur ["Nisi quod jure aut vi prohibetur."]

(b) §. 1. *Constitutio quædam de jure gentium*] Bract. lib. 1. cap. 6. §. 3. habet accuratius ["Constitutio quædam *Juris* (& non *de jure*) gentium."]

(c) *Qua quis Domino alieno contra naturam subjicitur*] Pro *Domino* reponit MS. tus *Dominio*; & rectè quidem: cum servus *Dominio* [non *Domino*] alieno; & *Domino* [non alieno sed] suo subjicitur.

(d) §. 2. *Et ejus erit servus in cujus potestate nasci contigerit*] i. e. uti explicatur a Bract. lib. 1. cap. 6. §. 4. *Si ex nativo unius Et ex nativa alterius* [nascatur] ejus erit servus in cujus potestate nasci contigerit.

(e) *Dum tamen de soluta nativa, Domini loci*] i. e. si vero e soluta, & non nupta, nativa proveniat partus, ad illum pertinebit Dominum sub cujus potestate nascitur.

(f) §. 3. *Per confessionem in curia fisci factam*] Vulgaris lectio, uti se habent utrique Editi, *confessionem servi sive nativi in curia factam* intra nimias sane angustias coegit: nunquam enim leges postulabant ut hujusmodi confessiones in curia *fisci solummodo* (aut etiam *omnino*) fierent; sed in *ulla* curiarum, quas vocant *de Recordo*, pari jure efficerentur: confessio etenim quæ ibidem transigitur, & in acta curiæ refertur, tantam exinde fidem accipit, ut probationem contrarii postea non admittat. Bractoni itaque explicatio potior erit, "*per confessionem in curia*" [non *fisci solummodo* sed in *ulla e curiis*] *Regis factam*. Lib. 1. cap. 6. §. 4.

§. 4.

CAP. IV.

De Ingenuis.

Ingenuis dici poterit, qui statim ut natus est, liber est, sive ex duobus ingenuis sive ex duobus libertinis, (a) *vel altero libertino & altero ingenuo*; sive nascatur ex nativa & libero copulatis, (b) *sive ex libero & servo salutis*; & quo casu sufficit matrem esse liberam & solutam tempore conceptionis partus, vel tempore medio, licet post conceptionem matrimonialiter contraxerint, quia non debet calamitas matris nocere ei qui in utero est. Et fiunt liberi, (qui dicuntur libertini) servi, cum ex servitute iusta manumissi sunt; & dicitur libertinus, quasi a servitute liberatus: manumissio autem est datio libertatis, vel detectio; quia libertas, quæ est de jure naturali, per jus gentium auferri non poterit, licet per jus gentium fuerit obfuscata.

CAP. V.

De differentia Puerorum.

NATI autem ex coitu dampnato, sicut in adulterio & hujusmodi, (c) *aliquæ ex coitu geniti dampnato*, (d) *nec ii*, qui contra formam humani generis, converso more procreantur, ut si mulier monstrosam aut prodigiosam fuerit enixa, inter liberos non (e) *computentur*. §. 2. Partus tamen cui natura aliquantulum membra ampliaverit vel diminuerit, non tamen superabundanter, ut si sex digitos, vel (f) *nisi* quatuor habuerit, bene debet inter

(a) §. 1. *Vel altero libertino & altero ingenuo*. Bract. ubi supra habet rectius [sive ex uno ingenuo & altera libertina]; & ita pro certo legendum.

(b) *Sive ex libero & servo salutis*. De matre libera & patre servo hic agitur; quippe ex libero & serva solutis partus proveniens fuisset non ingenuus (de quo solo in hoc capite agitur) sed servus; sequeretur enim conditionem matris [servæ]: quippe “*connubio interveniente, liberi semper patrem sequuntur; non interveniente connubio matris conditioni accedunt*”. Ulpian tit. de his qui in potestate sunt. Reponendum itaque [sive ex libera & servo (non, uti corrupte habent utrique Editi, salutis sed) solutis;] non solum, ut dictum est, sensu ipso id postulante, sed & altero sententiæ membro proximè sequente, viz. [et quo casu sufficit matrem esse liberam & solutam, &c.]

(c) §. 1. *Aliquæ ex coitu geniti dampnato*. Voces hæc cum nihil novi afferunt, & sensum non tam promovent quam proturbant, credibile est eas ad oram codicis alicujus primò positas, tanquam ineptum Librarii additamentum,

huc deinceps irrepsisse: præsertim cum etiam in Bract. lib. 1. cap. 6. §. 7. unde noster sectionem hanc fere ad amissum transtulit, sine ullo sententiæ detrimento defunct.

(d) *Nec ii* ——— *inter liberos non computentur*. Bract. ubi supra, §. 7. pro *nec* reponit *item*; & id quidem postulat ipsa auctoris mens, cui [nec ii ——— non computentur] planè repugnat; sed interim notandum est duas hæc particulas *negativas* passim in auctore nostro non *affirmationem*, uti alibi, exprimere, sed rem de qua quaeritur tantum fortius negare.

(e) *Non computentur*. Bract. ubi supra habet accuratiùs [non computantur] cum [procreantur (non procreantur) proximè antecedat]

(f) §. 2. *Vel nisi quatuor habuerit*. Bract. lib. 1. cap. 7. §. 1. *vel si quatuor tantum habuerit*: sed noster anglicano idiomate etiam in Latine scribendo usus [nisi] pro [non nisi] posuit: & similiter in c. 27. §. 6. [fœmina nisi in tribus casibus, &c.] pro [fœmina non nisi in tribus, &c.]

liberos connumerari. §. 3. Est etiam quædam divisio hominum; quod alii masculi, alii foeminae, & alii hermaphrodita: hermaphrodita enim tam masculo quam foeminae comparatur, secundum prævalescentiam sexus (a) *incalescentis*. §. 4. Hominum autem quorumcunque nulla est apud Deum acceptio, sed apud homines habetur differentia; eò quod quidam (b) *tantum* in spiritualibus imperant, & quidam in temporalibus: in spiritualibus verò, utpote dominus Papa; sub quo sunt constituti Archiepiscopi & Prælati: & in temporalibus Imperator; (c) *sub quo sunt* Principes & Reges; (d) *Et sub Regibus Comites & Barones, Duces, Milites, Magnates, Vavasores, & alii Subditi, ut liberi & servi*, qui omnes aetatem XII. annorum ad minus habentes, ferre tenentur Regi fidelitatis Sacramentum, alioquin non habebunt warrantum in terra ejus remanere. Parem autem non debet Rex in Regno suo habere, quo minus præcepta sua teneantur; cum par in parem imperium non habeat: (e) *nec superiorem habere debet* in Regno, nisi Deum & legem. Et quia per legem factus est Rex, dignum est quod dominatio & potestas legi attribuat; & per ipsum (f) *tueatur* cui lex honorem tribuit & potestatem: malè autem (g) *Regis* cum in eo dominetur voluntas legi dissona. §. 5. Sequitur alia divisio hominum; (h) *nam quædam personæ sui juris sunt: rursus*, earum quæ alieno juri subjectæ sunt, aliæ in potestate parentum, aliæ in potestate dominorum sunt. Videamus itaque de iis qui alieno juri subjecti sunt; nam si cognoverimus quæ istæ personæ sunt, simul intelligemus qui sui juris sunt. §. 6. In potestate itaque dominorum sunt servi; quæ quidem potestas de jure gentium est, quæ aliquando ad vitam & mortem se extendebat; sed hodie coarctata est hujusmodi potestas per jus civile sic, qui enim servum suum occiderit, non minus puniri jubetur quam si

(a) §. 3. *Secundum prævalescentiam sexus incalescentis*] Etsi cum auctore nostro Bract. lib. 1. cap. 7. §. 2. etiam habet [*incalescentis*], tamen haud facile inventu est quid eam per vocem velit; felicissime quidem utrumque auctorem corrigit Codex Bractoni MS. tus in Bibliotheca Cottoniana Otho. F. 12. qui [*invalescentis*] exhibet; quod, etsi [*prævalescentia* sexus *invalescentis*] videatur repetitio redundans, tanquam verissima lectio proculdubio recipiendum.

(b) §. 4. *Quidam tantum in spiritualibus*] Vox [*tantum*] in MS. non occurrit; vulgaris tamen lectio præferenda.

(c) *Et in temporalibus imperator sub quo sunt principes & reges*] Cum reges imperatore sint haudquaquam inferiores, nec ab eo aliquo modo pendeant, accuratius quidem in Bract. legitur, omisis vocibus *sub quo sunt*, [item in temporalibus sunt imperatores, Reges & Principes]. Lib. 1. cap. 8. §. 2.

(d) *Et sub Regibus Comites, & Barones, Duces, Milites, Magnates, Vavasores, & alii subditi*] Varii subditorum ordines paulò diversimodè a Bract. enumerantur; viz. [*& sub eis* (i. e. Regibus) Duces, Comites, Barones, Magnates sive Vavasores, & Milites; & etiam

liberi & villani & diversæ potestates sub Rege constitutæ]. Lib. 1. cap. 8. §. 2.

(e) *Parem autem non debet Rex—habere—nec superiorem habere debet*] Ineptè quidem asseritur Regem *superiorem* non habere, cum antea affirmetur quod *parem* non habeat. Bract. itaque ubi supra, §. 2. concinnius, viz. [*nec multo fortius superiorem habere debet*]; & eodem modo etiam ipse noster postea, cap. 17. §. 6. hujusce libri.

(f) *Et per ipsum tueatur*] voces *tueor*, *prosequor* & aliæ istiusmodi frequentissime ab auctore nostro usurpantur tam *passivè* (sicuti hic) quam *active*: quod satis sit semel hic annotasse.

(g) *Malè autem Regis cum in eo dominetur voluntas legi dissona*] Editi libri habent [*Regis*] sed MS. tus veram exhibet lectionem [*Regit*].

(h) *Nam quædam personæ sui juris sunt: rursus, earum, quæ alieno juri subjectæ sunt, aliæ, &c.*] Bract. lib. 1. cap. 9. §. 1. omnis homo aut est sui juris; aut *alieni*, &c. Hiatus itaque in auctore nostro, qui nemini non occurrit, facillimè hinc supplendus [nam quædam personæ sui juris sunt, *quædam alieni*: rursus, earum quæ alieno juri subjectæ sunt, aliæ, &c.]

alienum interfecerit; nec liceat hujusmodi dominis ultra modum debitum in servos suos sævire; concessum est enim hujusmodi servis, (a) *ut si intolerabilis sit eorum injuria vel sævitia*, quòd eo ipso habeant actiones standi in judicio contra dominos suos; hinc enim est quòd eo ipso sunt hujusmodi domini suos servos amissuri, cum de injuriis fuerint convicti.

CAP. VI.

De Patria Potestate.

IN potestate patrum sunt filii & filiae qui ex justo matrimonio sunt procreati: (b) *nepotes & neptes, pronepotes atque proneptes in avorum & proavorum potestate*, deinceps & cæteri. Qui tamen ex filia tua nascitur, in tua potestate non est, sed patris ejus; sed si uxor tua ex alio filium procreaverit, præsumendum est quòd tuus est filius, eò quòd nuptiæ probant filium, donec contrarium inde probetur.

CAP. VII.

Quibus modis solvitur jus potestatis.

HII verò qui in potestate (c) *parentis* sunt, mortuo eo, juris sui sunt; quamvis aliquando remaneant sub tutela dominorum, vel sub cura parentum vel amicorum. §. 2. Mortuo autem avo paterno, nepotes ejus non sunt sui juris, sed recidunt in patris (d) *potestate*, si vivit; dum tamen de potestate patris per dignitatem vel emancipationem non exierint. §. 3. (e) *Et morte civili solvitur*, ut si pater vel alius antecessor, cujus hæres ipse fuerit, morti condempnetur, vel perpetuò exuletur; (f) & si relegetur ad tempus, non minùs liberos retinet in sua potestate, quia cum

(a) §. 6. *Ut si intolerabilis sit eorum injuria vel sævitia*,] i. e. *ut si intolerabilis sit eorum* [viz. servorum] *injuria, vel sævitia* [viz. dominorum in servos].

(b) *Nepotes & neptes, pronepotes atque proneptes in avorum & proavorum potestate*,] Secundùm Bract. lib. 1. cap. 9. §. 4. Nepotes & neptes sunt in avorum & proavorum [non utrorumvis sed tantum] *paternorum* potestate, viz. [—idem in nepotibus & pronepotibus quantum ad avos & proavos paternos.]

(c) §. 1. *Hii verò qui in potestate parentis sunt, mortuo eo, sui juris sunt, quamvis aliquando remaneant — sub cura parentum*] Quomodo mortuo parente, possunt filii remanere sub cura parentum? i. e. sub cura eorum qui mortui sunt? num

— Ea cura quietos
Sollicitat?

MS. tus habet *p̄t*; quod *patris* æquè ac *parentis* breviter designat: lege itaque [hii verò

qui in potestate *patris* sunt, mortuo eo, sui juris sunt (aut potius *sunt*) quamvis aliquando remaneant — sub cura *parentum*; i. e. (uti in jure civili vox usurpatur) *consanguineorum*. Huic lectioni fidem adstruit loquendi formula in Bract. inventa, lib. 1. cap. 10. §. 1. [si *pater* qui habet *filium* in potestate moriatur, ejus filii incipiunt esse sui juris, quamvis aliquando remaneant — sub cura parentum.] Eodem modo denuò exhibetur in Cui institutionibus, tit. 6. to unde & auctor noster & Bractonus proculdubiò totum transfulerunt.

(d) §. 2. *Sed recidunt in patris potestate*,] Pro potestate lege cum Bract. ubi supra *potestatem*.

(e) §. 3. *Et morte civili solvitur*,] i. e. *patria potestas* solvitur; de ea enim solummodò in hoc & præcedenti capite agitur hætenùs.

(f) *Et si relegetur ad tempus*,] Accuratiùs in Bract. lib. 1. cap. 10. §. 1. *si autem* relegetur ad tempus: pro & *si* itaque at *si* reponendum est.

remeabit, sua habebit. §. 4. Item dignitate, (a) *vel* per episcopalem dignitatem. §. 5. Item emancipatione, ut si quis filium suum foris famulaverit cum aliqua parte suæ hæreditatis; quod antiquitus fieri solet. §. 6. Item (b) *manumissione*, ut si dominus servum suum manumiserit. §. 7. Servi autem sub potestate dominorum sunt, nec solvitur dominica potestas quamdiu manentes sunt in villenagio, sive terram tenuerint, sive non; vel quamvis non manentes (c) *iverint*; Fugitivi esse incipiunt, nisi chevagium annuum domino suo solverint in signum servitutis. Sed finito regressu, (d) *de* chevagio non soluto, (e) *recenter* sequi debent, donec fuerint comprehensi & reducti; ne per negligentiam dominorum suorum liberum statum sibi valeant vindicare, sicuti prosequi faceret quis suum pecus, (f) *nec magis ab uno quam ab alio, debet ab aliquo impediri*: quem si propter resistantiam cujuscunque rehabere non possit, ad regium auxilium occurrere oportebit, ut sibi per breve suum adquirat. §. 8. Veruntamen si fugitivum illum in feodum ipsum clamantis infra annum primum (g) & *tertium* contigerit, licitè

(a) §. 4. Item dignitate, vel per episcopalem dignitatem.] MS. tus habet *ut*; quæ abbreviatiuncula pro *ut* facili errore posita est: eadem enim loquendi formula hoc in loco videtur postulari, quæ alibi in hoc capite sæpius occurrit. [§. 3. morte civili solvitur, *ut* si pater, &c.] & [§. 5. Item emancipatione, *ut* si quis, &c.]: ipse denuò Bract. huic mutatiunculæ fidem addidit, l. 1. cap. 10. §. 1. [Item dignitate aliquando, *ut* per episcopalem dignitatem].

(b) §. 6. Item *manumissione*.] Duas voces rectè quidem inseruit Bract. ubi supra, quæ in auctore nostro desunt; [Item solvitur dominica potestas aliquando manumissione]: uti enim antea de patria potestate agitur, ita hic de dominica potestate agi cœptum est.

(c) §. 7. *Quamdiu manentes sunt in villenagio, sive terram tenuerint, sive non; vel quamvis non manentes iverint; Fugitivi esse incipiunt, nisi chevagium, &c.*] Quid velit [quamvis non manentes iverint] prorsus nescio: mutatione tantum unius literulæ [i] in simillimam ejus [f] legetur [vel quamvis non manentes fuerint] viz. in villenagio suo.

Sed adhuc nonnihil deficit: quid si enim non manentes fuerint—? profectò mirè cæcutiit hic librarius, & quamplurima corrente calamo omisit: ad Bract. itaque, pro more, recurrendum, ubi sequitur [Item si non sunt manentes in villenagio sed vagantes per patriam euntes & redeuntes, semper sub potestate dominorum sunt quamdiu redierint; & cum consuetudinem revertendi habere desierint incipiunt esse fugitivi:—item si cum vagantes fuerint sicut mercatores,—certis temporibus chevagium solvunt (quod dicitur recognitio in signum subjectionis & domini de capite suo) dicuntur esse sub potestate dominorum, &c. Lib. 1. cap. 10. §. 2.] itaque hoc modo, uti videtur, supplenda est ingens ea, quæ in nostro occurrit, lacuna; [quamdiu manentes sunt in villenagio sive terram tenuerint, sive non; vel quamvis non manentes fuerint, sed vagantes per

patriam euntes & redeuntes, semper sub potestate dominorum sunt quamdiu redierint; & cum consuetudinem revertendi habere desierint Fugitivi esse incipiunt, nisi chevagium, &c.]

(d) Sed finito regressu, *de chevagio non soluto*.] De tribus modis quibus retinetur dominica potestas loquuntur & noster & Bract. ubi supra. Imo, Quamdiu servi manentes sunt in villenagio. 2do, Quamvis non manentes fuerint sed vagantes per patriam euntes & redeuntes, dummodo consuetudinem revertendi habere non desierint. 3tio, Cum vagantes fuerint sicut mercatores, & consuetudinem revertendi habere desierint, dummodo certis temporibus chevagium solvant in signum servitutis. Ex his observatiunculis hujusce loci & corruptio & medela itidem innotescit; legendum etenim [sed finito regressu (i. e. cum consuetudinem revertendi habere desierint) vel (& non de) chevagio non soluto, recenter sequi (i. e. quæri) debent, &c.]

(e) *Recenter sequi debent, &c.*] Hinc fanè obiter medicam manum adhibeamus lectioni cuidam in Bract. lib. 1. cap. 10. §. 3. satis corruptæ: [statim persequi debent, & petentur infra tertium vel quartum diem donec fuerint comprehensi & reducti, &c.] pro *petentur* itaque reponendum est *recenter*, viz. [statim persequi debent & recenter infra tertium vel quartum diem]: & hanc mutationem confirmatam habemus a Codice quodam MS. to Bract. satis vetusto in Bibliotheca nuperi nobilissimi & eruditissimi Comitis de Macclesfield.

(f) *Nec magis ab uno quam ab alio debet ab aliquo impediri*.] i. e. nec magis a servo quam a pecore suo prosequendo debet Dominus a quovis impediri.

(g) §. 8. *Veruntamen si fugitivum illum in feodum ipsum clamantis infra annum primum et tertium contigerit, &c.*] In hoc loco nonnihil deficit, & nonnihil etiam redundat. Nam quid velit [infra annum primum & tertium] intellectu quidem difficile: quippe Bract. lib. 1. cap. 10.

licite poterit retineri: secus verò si post, nisi recenter & diligenter petatur & prosequatur; & quâ etiam pendente diligente prosecutione, à tempore fugæ semper manet domino cum clamante, & licite capi poterit & retineri, si in feodo domini inveniatur tam post annum completum quàm ante: nec currit tempus contra dominum, cum res per clameum appositum litigiosa efficiatur, ob quod eliditur exceptio privilegii annualis, & aliter non. Et sic solvitur dominica potestas, eò quòd talis fugitivus per negligentiam domini clameum debitum infra annum primum non apponentis, fit sui juris; vel saltem (b) si clameo talis privilegiatur per beneficium annuale.

C A P. VIII.

De Sokemannis.

ANtiqua maneria vel jura Coronæ annexa Regi non licebit alienare, sed omnis Rex Coronæ suæ alienata revocare tenetur; nec obstat obligatio warrantiæ nisi per excambium vel aliter ad valentiam in dominico vel in servitio vel saltem ad commodum & honorem regiæ dignitatis, (sicuti Baroniarum Episcoporum & hujusmodi) fuerint concessa. §. 2. In hujusmodi verò maneriis erant olim liberi homines liberè tenentes, quorum quidam cum per potentiores a tenementis suis ejecti fuerant, eadem postmodum in villenagium tenenda resumpserunt: & quia hujusmodi tenentes cultores Regis esse dignoscuntur, provisâ fuit quies nè sectas facerent ad Comitatum vel Hundredum vel ad aliquas inquisitiones, assisas vel juratas, nisi in manerio tantum, (a) *dum tamen pro terra*: quorum congregationem tunc Sokam appellârunt. §. 3. Hinc est quod Sokemanni hodiè dicuntur esse, (b) *à focco etiam derivantur*, quorum tenementa sunt villenagium domini privilegiatum. Et ideo dicuntur glebæ ascriptitii, eò quòd

cap. 10. p. 7. a. si fugitivus infra annum (& non infra annum primum & tertium) ad villenagium revertatur, &c. & ipse auctor noster infra loquitur de privilegio (non trienni sed tantum) annuali. Rejiciendum itaque [*& tertium*]: sed cum adhuc nonnihil deficiat [si fugitivum illum in feodum ipsum clamantis infra annum——contigerit, &c.] loco illius [*& tertium*] reponendum est *revertere*, vel aliquid hujusmodi, viz. [si fugitivum illum in feodum ipsum clamantis infra annum primum *revertere* contigerit, &c.]: Bract. enim in loco supra laudato habet [si fugitivus infra annum ad villenagium *revertatur*.]

(b) *Vel saltem si clameo talis privilegiatur per beneficium annuale.* Locum hunc, uti se habent utrique Editi, ineptissimum omnisque sensus expertem fuisse nemini non innotescit. Restitui itaq; ipsâ sententiâ postulante, [vel saltem *sine* clameo talis privilegiatur per beneficium annuale.]

(a) §. 2. *Dum tamen pro terra*: i. e. (uti e Bract. lib. 1. cap. 11. §. 1. elicienda est explicatio) hujusmodi tenentes licet tenementa in villenagio tenenda resumpserunt propterea

facientes opera *servilia*, tamen istiusmodi opera fuerunt *certa & nominata*; ideoque tenentes *liberi* erant, quia licet faciant opera *servilia*, ea tamen faciunt non ratione *personarum*, sed *tenementorum*.

(b) *Quorum congregationem tunc sokam appellârunt.* §. 3. *Hinc est quod sokemanni hodiè dicuntur esse*, a focco etiam derivantur, quorum tenementa sunt villenagium domini privilegiatum.] Ex omiſſa vocula [et] quam MS. tus exhibet [et hinc est quod sokemanni, &c.] eæ res ineptâ sectionum divisione & inaccuratâ vorum interpunctione distinguuntur quæ a se invicem distingui non debent. Totum itaque locum ita refingas [quorum congregationem tunc sokam appellârunt; et hinc est quòd sokemanni hodiè dicuntur esse, quorum tenementa sunt villenagium Domini privilegiatum.] Quippe quod ad voces [*a focco etiam derivantur*] attinet, liquidò conſtat eas non tam nihil lucis afferre, quàm sententiam interrumpere, & proculdubio olim fuiſſe ad marginem codicis alicujus positas tanquam aliam vocis [*soka*] interpretationem, & inde tandem in textum irrepiſſe.

ab huiusmodi glebis amoveri non debent quamdiu solverint debitas pensiones: nec compelli poterunt ad huiusmodi tenementa tenenda contra suas voluntates, eò quòd corpora sua sunt libera: nec obstabit longa servitutis possessio ad libertatem extinguendam, quamvis ad merchætum sanguinis (a) *si compulsus fuerit quis pro ten' reddendo*; nulla enim servitus ratione præscriptionis temporis potest liberum sanguinem in servitutem reducere, non magis quàm liberum tenementum potest servum in libertatem. §. 4. Provisum est etiam quòd huiusmodi tenentes inter se tantùm unicū beneficium habeant recuperationis tenementorum per quoddam breve de recto clausum ballivo manerii dirigendum, quòd plenum rectum teneat querenti secundum consuetudinem manerii; nisi querens Chirographum Cartam vel Conventionem domini vel alterius pro se prætereendere poterit, per quod habeat quoquo modo liberum tenementum: & quo casu succurritur huiusmodi ejectis, (b) *per beneficium commune*, non obstante antiquarum dominicarum exceptione. Sed cùm huiusmodi per Regem vel suos expellantur ab huiusmodi tenemento, non habetur remedium nisi tantùm supplicatio; secus verò si alius cui Rex manerium alienaverit. §. 5. Item in eisdem maneriis sunt (c) *liberi* tenentes, & feoda militaria, & serjantiæ, & puri nativi, sicuti alibi in regno.

C A P. IX.

De Tutelis.

(d) *Personarum quæ sunt in potestate aliena*, quædam sunt in tutela dominorum, quædam in curatione parentum & amicorum: quædam neutro (e) *juri* tenentur, sicuti plenam ætatem habentes; & quædam sub virgâ velut uxores. §. 2. (f) *Minores* [quos oportet esse sub tutela & curâ aliorum, eò quòd seipsos regere non nōrunt] quidam esse debent sub custodia dominorum cum terris & tenementis quæ sunt de feodo eorum, & quidam sub custodia parentum & proximorum consanguineorum: & illis dantur custodes de jure gentium ratione antiqui feoffamenti; & quan-

(a) §. 3. *Quamvis ad merchætum sanguinis si compulsus fuerit quis pro ten' reddendo,* Pro si MS. tus præ se fert sui, & pro reddendo habet reddend': totam itaque sententiam ita corrigat lector [quamvis ad merchætum sanguinis sui compulsus fuerit quis pro tenemento reddendum. Et hic obiter notandum est [merchætum] significare præstationem quam sokemanni & nativi sive villani fecerunt pro filiabus maritandis. Vide Bract. lib. 2. cap. 8. §. 2. & lib. 4. tract. 1. cap. 28. §. 5.

(b) §. 4. *Quo casu succurritur huiusmodi ejectis per beneficium commune,* i. e. per assisam novæ disseisinæ.

(c) §. 5. *Item in eisdem maneriis sunt liberi tenentes,* MS. tus habet [—liberè tenentes, &c.] & eadem lectio etiam in Bract. occurrit. Lib. 4. cap. 28. §. 5.

(d) §. 1. *Personarum quæ sunt in potestate aliena, &c.* Malè se habent Bract. Editiones utræque editæ, quæ lib. 1. cap. 10. §. 2. legunt [personarum quæ non sunt in potestate aliena quædam sunt in custodia seu tutela, &c.] unde vocula [non] secundum veriore hanc auctoris nostri lectionem penitus rejicenda.

(e) *Quædam neutro juri tenentur,* Bract. ubi supra habet [quædam neutro jure tenentur;] quod rectius.

(f) §. 2. *Minores quos oportet esse sub tutela & cura aliorum*—quidam esse debent sub custodia dominorum—&c. quidam, &c.] Lege [minorum quos oportet esse sub tutela & cura aliorum—quidam, &c.] Bract. etenim istiusmodi lectionem exhibet, lib. 2. cap. 37. §. 1. [quorum (i. e. minorum) quidam debent esse sub custodia dominorum.]

doque dantur custodes (a) *de facto*, ut ubi quis aliquem feoffaverit. §. 3. Hæredum autem quidam sunt plenæ ætatis, quidam verò minimè. Sed ætatem viginti unius annorum non habentes (b) *complevere* masculi & fœminæ, (c) *militēs* vel clerici de feodo militari vel serjantiæ majoris hæredes, acceptis homagiis suis, in custodia dominorum remanebunt, ut per ipsos tueantur quousque vicesimum secundum annum attigerint; nec prius super proprietate petent vel respondebunt suarum possessionum, nisi ipsas fuerint adepti: quamvis ad finem in curia regis factum, ad propriam injuriam, ad dotem, & ad perquisitum teneantur respondere. *Nec* (d) *si de feloniam fuerint appellati antequam plenam ætatem attigerint non respondebunt*, quamvis sint attachiabiles; nec appellare poterunt priusquam habiles sint & potentes ad pugnandum: sed in jure possessorio agere poterunt. §. 4. Ante ætatem verò viginti unius annorum robustos vel habiles ad arma suscipienda pro patriæ defensione non reputantur, & ideò *undres* dicuntur, & sub tutela dominorum interim remanebunt. §. 5. Hæredes autem sokemannorum sub tutela parentum qui sibi proximi sunt jure sanguinis, ex parte quorum non descendit hæredi hæreditas vel ejus pars, custodiantur. (e) *Nullus* etiam plurium hæredum participum in focagio in alterius participis sui, vel ejus viri, tutela custodiatur, sed parentum. Si quis igitur custodiam terrarum & maritagium filiarum emerit, & aliquam istarum duxerit in uxorem, statim oritur suspicio, & amittet custodiam corporis, & maritagium aliarum ipso jure propter suspicionem. §. 6. Nec erit nisi unicus custos (propinquus videlicet parens legitimus vel bastardus) licet hæreditas ex pluribus feodis fuerit adepta: nec curandum est de prioritatem vel posterioritate feoffamentorum, cum hujusmodi domini nil exigere poterunt ex consuetudine communi per mortem suorum tenentium pro relevio nisi redditum unius anni duplicatum. In locis tamen, in quibus consuetudo se habet in contrarium, ut in Episcopatu Wintoniensi & alibi, aliter observetur; ubi licitum quòd hujusmodi tene-

(a) *Et quandoque dantur custodes de facto, ut ubi quis aliquem feoffaverit.*] Obscurè admodum hoc in loco se habet auctoris mens, quæ in Bract. lib. 2. cap. 37. §. 1. magis apertè exprimitur [aliquando curatores (dantur) *ab homine*, viz. ubi quis aliquem feoffaverit *infra ætatem existentem*, cum ipse curator (lege donator) esse non possit similiter & custos:] quia (uti in Bract. lib. 2. cap. 10. §. 1. eadem res fusiùs explicatur) ipse donator tutor esse non poterit, ne seisinam suam continuare videatur; nec poterit minor donationi consentire, nisi hoc faciat tutore auctore.

(b) §. 3. *Sed ætatem viginti unius anni non habentes complevere masculi & fœminæ, &c.*] Bract. lib. 2. cap. 37. §. 2. [de feodo verò militari habebit hæres plenam ætatem cum vicesimum primum annum impleverit.] & Glanv. lib. 7. cap. 9. [quod fit *post* vicesimum & unum annum *completum*, si fuerit hæres & filius militis.] Lege itaque — non habentes *completè*, &c.

(c) *Militēs vel clerici de feodo militari vel serjantiæ majoris. Hæredes, acceptis homagiis*

suis, in custodia dominorum remanebunt.] Pro [militēs] substituatur lector, sententiā postulante; [militis]; & interpunctionem, quæ in prioribus Editionibus pravissima erat, sic commutet [militis vel clerici de feodo militari vel serjantiæ majoris Hæredes, acceptis homagiis suis, in custodia dominorum remanebunt.]

(d) *Nec si de feloniam fuerint appellati — non respondebunt.*] Duæ hæ particulæ [*nec-non*] hîc etiam, uti alibi, ab auctore usurpantur non tanquam *affirmationem* exprimentes, sed tanquam verba fortius *negantia*: Glanv. enim in parili loco, lib. 7. cap. 9. [si verò appellatur minor de feloniam aliqua, tunc attachiabitur per salvos & securos plegios, sed dum fuerit infra ætatem inde *non* tenebitur respondere]: & ipsissima verba apud Bract. etiam inveniuntur, lib. 2. cap. 37. §. 3.

(e) §. 5. *Nullus etiam plurium hæredum participum, &c.*] Bract. ubi supra rectiùs habet [& unde si plures sint filiae & hæredes, & tenere debeant in focagio *nulla* debet esse in alterius custodia, &c.] & ideò pro *nullus* ponendum est *nulla*.

menta in custodiis dominorum sint, (a) *veluti de feodo militari.*
 §. 7. De feodo autem militari vel magnæ serjantiæ, (quæ sibi æquipollent, quoad custodias petendas) sic observetur, quod omnes participes in custodia domini capitalis remanebunt.

C A P. X.

De Magna Serjantia.

MAGNA autem serjantia dici poterit cum quis ad eundum cum Rege in exercitu cum equo cooperto, vel hujusmodi ad patriæ tuitionem (b) *coffatus.*

C A P. XI.

De Parva Serjantia.

PARVA verò, quorum servitium ad dimidiam marcam vel minus debeat appreciari; (c) *ut si quis saccum cum brochia, calcaria, cirothecas, vel hujusmodi minuta servitia facere teneatur.*
 §. 2. Tenementorum quædam tenentur de Rege, quædam de aliis: eorum quæ tenentur de Rege, quædam tenentur in Capite de Corona, quædam verò de Rege per escaetam, vel per perquisitum. Cum quis ergò tenuerit de Coronâ, & in homagio Regis obierit, & hæredem infra ætatem reliquerit, (d) *hæres ipse omnia quæ tenuit de quo pater vel alius antecessor, cujus hæres ipse fuerit, seifitus obiit, quorumcunque fuerint feodorum, usque ad legitimam ætatem, in custodia Regis remanebunt tantum; nec obstat ei posterioritas vel prioritas feoffamenti.* Et cum fuerint (e) *tales hæreditates per Regem concessæ, tunc eas versus omnes dominos suos tenetur relevare: secus verò si de Rege tenuerit per feodi firmam, focagium vel burgagium, vel de perquisito, vel escaeta.* Terræ autem alieni feodi, dum tamen in manu Regis exstiterint, ab omni prorsus obligatione sint absolutæ. §. 3. Custodiæ autem & maritagia inter catalla & mobilia connumerari debent, & ideò legari poterunt in extremis. §. 4. (f) *Cum quidem quis duos hæredes*

(a) §. 6. *Veluti de feodo militari.*] i. e. *Sicut se res habet in feodo militari.*

(b) *Ad patriæ tuitionem coffatus.*] MS. tus ad patriæ tuitionem fuerit feoffatus.

(c) §. 1. *Ut si quis saccum cum brochia — vel hujusmodi minuta servitia facere teneatur.*] Bract. lib. 2. cap. 37. pag. 87. b. exhibet plenius, viz. [ut si quis teneatur invenire Domino regi equum & saccum cum brochia.] Legendum itaque, ut videtur, [ut si quis invenire Domino regi equum & saccum, &c.]

(d) §. 2. *Hæres ipse omnia quæ tenuit de quo pater — seifitus obiit, &c.*] pro quo statutum de prærogativa Regis (unde magna ex parte sectio hæc desumitur) habet quibus: et porro legendum [hæres ipse et omnia quæ tenuit de quibus pater — seifitus obiit, &c.]

(e) *Et cum fuerint tales hæreditates per Regem concessæ, tunc eas versus omnes dominos suos tenetur relevare.*] Pro *tales* MS. tus habet *tali*: et sententia ita intelligenda, viz. [cum tali hæredi, ubi legitimam ætatem attigerit, hæreditates a Rege concessæ fuerint, tenetur Rex hæredem versus omnes dominos suos, quocunque fuerint, acquietare ne relevium solvat; terræ enim alieni feodi, dum in manu Regis exstiterint, ab omni prorsus obligatione sunt absolutæ.]

(f) §. 4, 5. *Cum quidem quis, &c.*] Harum sectionum obscurissimarum sensus ex hac observatiuncula intellectu facilius erit, et cum Bract. etiam eadem de re scribente, lib. 2. cap. 37. pag. 88. b. pulchrè concinet, *Esto quod sit dominus capitalis, dominus medius, & de eo tenens: mortuo tenente, (hæredes*

redes infra ætatem reliquerit, tunc ultimus quasi in custodia warranti sui; & per consequens ambo sub custodia capitalis domini, ut custodia de custodia usque ad decem, salvo jure cujuscunque, remanebunt. §. 5. Minor autem minorem custodire non debet, alios enim scire præsumitur malè regere, qui seipsum regere nescit: nec pertinebit maritagium ad ipsum qui fuerit custos ejus de quo tenere debuerit, nisi tenementum illius minoris fuerit de feodo ipsius custodis: si autem de alterius feodo, ille habebit maritagium hæredis ejus qui feoffatus fuerit per tenentem suum, & custodiam tenementi, quæ quidem tenens suus habiturus esset, si esset plenæ ætatis, licet maritagium tenentis sui pertineret ad alium dominum suum capitalem ratione veterioris feoffamenti. §. 6. Hæres autem (a) sokemanicum quindecim fuerit annorum, masculus vel foemina, sub tutela deinceps non debet remanere. §. 7. Et hæres Burgenfis quam (b) citius discretionem habeat denarios numerandi, pannos ulnandi, & hujusmodi, plenam ætatem dicitur obtinere, & tunc primò finitur tutela. §. 8. Plenam itaque habeant interim hujusmodi domini custodiam suorum feodorum, de quibus sui tenentes obierunt seisciti, quamvis ad terminum certum fuere dimissa cum omnibus fructibus in eisdem inventis; nec ante ætatem hujusmodi minorum poterunt firmarii ejecti aliquid inde vendicare; custodia enim non adimit terminum sed differt. §. 9. Habeant etiam Ecclesias interim vacantes in suis feodis conferendi potestatem, tempusque hujusmodi custodiam dandi vel legandi, maritagium hæredum vendendi, & omnia ad commodum hæredum faciendi, sicut de propriis essent disposituri. §. 10. Solent enim tutores terras idiotarum et stultorum cum corporibus eorum custodire in perpetuo, quod licitum fuit & permissum, eò quòd seipsos regere non noverunt; nam semper judicabantur infra ætatem, vel quasi: verum, quia plures per hujusmodi custodiam exhæredationes compatiiebantur, provisum fuit et communiter concessum, quòd Rex corporum & hæreditatum hujusmodi idiotarum et stultorum sub perpetuis custodiam obtineret, dum tamen a nativitate fuerint idiotæ et stulti (secus autem si tardè) a quocunque domino tenuerunt; et ipsos maritaret, et ex omni exhæredatione salvaret; hoc tamen adjuncto, quòd dominis feodorum, et aliis quorum interfuerit, ut in servitiis, redditibus, et custodiis usque ad legitimam ætatem secundum conditionem feodorum, releviis et hujusmodi, nihil juris deperiret. §. 11. Et apud Marleberge de iis qui primogenitos hæredes infra ætatem feoffaverint, per quod domini amittant custodias; de iis etiam qui tradunt terras ad firmam ad auferendum dominis feodorum custodias, et fin-

rede infra ætatem relicto) *medius* moriens duos hæredes [i. e. & suum & tenentis sui hæredem] infra ætatem relinquet: & tunc ultimus, i. e. hæres tenentis erit quasi in custodia warranti sui, i. e. in custodia hæredis Domini medii de quo tenet, & qui propterea ei warrantus est: sed quia minor minorem custodire non debet, propterea capitalis Dominus, qui custodit ipsum hæredem Domini medii, custodiam habebit etiam hæredis tenentis; quia tenementum quod tenens de medio tenuit est de feodo ipsius

Domini capitalis: & de cujuscunque feodo tenementum est, ille Dominus habebit maritagium hæredis, & custodiam tenementi.

(a) §. 6. Hæres autem sokemanicum quindecim fuerit annorum,] MS. tus [hæres autem sokemanni cum quindecim fuerit annorum.]

(b) §. 7. Quam citius discretionem habeat, &c.] Bract. 86. b. [— tunc ætatem habere intelligitur, cum denarios discretè sciverit numerare, &c.] lege itaque [quam citò discretionem habeat, &c.]

gunt

gunt falsa feoffamenta, exprimentes etiam testamentis suis, quòd satisfactum est eisdem de servitiis usque ad terminum ætatis minorum, et post terminum feoffati tenentur reddere ultra valorem terrarum; provisum fuit quòd occasione huiusmodi feoffamentorum non amittant huiusmodi domini custodias suas. §. 12. Nec liceat huiusmodi dominis taliter feoffatos ejicere; sed per breve de custodia erit eorum recuperare, si convincatur quòd malâ fide et in fraudem dominorum huiusmodi fecerint feoffamenta: sed nihilominus salva erit actio feoffatis ad terminum vel ad feodum recuperandum contra hæredes cum ad ætatem pervenerint. §. 13. Et si domini huiusmodi (a) *feoffatores* malitiosè implacitaverint fingentes casum istum, ubi bonâ fide facta (*) *fuerint* feoffamenta, tunc adjudicentur feoffatis dampna et misæ suæ quas fuerint occasione huiusmodi placiti. §. 14. Statuitur etiam quòd hæres, cum ad ætatem pervenerit, recuperet hæreditatem suam, (b) *si inde per dominum deforciatur*, per breve de morte antecessoris simul cum damnis. Et si hæres in morte antecessoris plenæ sit ætatis, et pro hærede cognitus, et in hæreditate inventus, dominus eum non ejiciat; quod si faciat, habeat suum recuperare per breve novæ disseisinæ: et si extra hæreditatem eum teneat, recuperabit per breve mortis antecessoris vel consanguinitatis. §. 15. Item non liceat hæredi intrudere se in hæreditatem suam, si per servitium militare vel magnæ serjantiæ tenuerit, quousque eam custos sibi reddiderit.

C A P. XII.

De Vasto et Destructione.

Tutores verò domos, parcos, vivaria, (c) *stagna, molendina, aliaque pertinentia* sustentent, ne per negligentiam corruant vel depereant, per quam vastum valeat adjudicari; (d) *et terras de Carucis instauratas tempore debito, saltem prout eas receperint, hæredibus quietè, sine relevio vel sine fine gratis liberare tenentur*; dum tamen de maritagio fuerint unanimes et concordēs. §. 2. (e) *Et eodem modo de Archiepiscopatibus, Episcopatibus, Abbatiis, Prioratibus, Ecclesiasticis dignitatibus vacantibus, quæ ad Regem pertinent, observetur*; excepto quòd vendi non possunt neque legari. §. 3. (f) *De aliis autem patronatibus concessum est, quòd habeant*

(a) *Feoffatores*] rectè habet statutum *feoffatos*.

(*) *Fuerint*] MS. *tus fecerint*.

(b) §. 14. *Si inde per Dominum deforciatur*,] i. e. (uti exprimitur in statuto de Marl. cap. 6. si Dominus dicto hæredi cum ad legitimam ætatem pervenerit, terram suam sine placito reddere noluerit.

(c) §. 1. *Stagna molendina aliaque pertinentia*,] Ipsum statutum, viz. Magn. Chart. cap. 5. habet accuratiùs [*aliaque ad terram illam pertinentia*]; et Bract. itidem 87. a. [et cætera omnia ad terram illam pertinentia].

(d) *Et terras de carucis instauratas tempore debito, saltem prout eas receperint, hæredibus quietè, sine relevio vel sine fine gratis liberare tenentur*;] Verborum ordo confusus huic loco,

sicut et aliis quamplurimis, offudit tenebras: sensus uti exprimitur in statuto Westm. 1. mi. cap. 22. hic est. Tutores hæredibus tempore debito (i. e. cum ad plenam ætatem pervenerint) terras instauratas carucis et omnibus aliis rebus, saltem prout eas receperint, liberare tenentur.

(e) §. 2. *Eodem modo de Archiepiscopatibus—observetur*;] i. e. eodem modo de custodiis Archiepiscopatum (et non de ipsis *Archiepiscopatibus*) observetur. Et ita se habet statutum.

(f) §. 3. *De aliis autem patronatibus concessum est quòd habeant, &c.*] MS. habet *patronibus*: et sensus est de aliis autem Ecclesiasticis dignitatibus, quæ ad Regem non pertinent, concessum est *patronis* quòd ipsi habeant, &c.

earum custodias cum vacaverint. §. 4. Et apud Westmonasterium fuit provisum quòd custos qui alienat terras hæredis, habeatur pro disseisitore; et si sit capitalis dominus suus qui hoc faciat, amittat custodiam totâ vitâ suâ, tam de terra alienata quàm de residuo; et si fuerit alius custos quàm capitalis dominus feodi illius, amittat custodiam rei recuperatâ, et habeantur pro disseisitoribus tam custos quàm emptor; et cùm terra fuerit recuperata, tradatur propinquiore amico cui hæreditas descendere non debeat, qui respondeat puero inde de exitibus cùm ad ætatem suam pervenerit: et si hæres impeditus fuerit ad sequendum, sequatur unus de propinquiore amicis suis, et admittatur. §. 5. Item cùm contineatur in Magna Charta, quòd custos, qui fecerit vastum de custodia, ipso jure custodiam illam amittat, in incrementum tamen provisum fuit apud Gloucester quòd in casu supradictò reddantur damna hujusmodi hæredi, si ita sit quòd custodia amissa non sufficiat ad damna ante ætatem hæredis. §. 6. Item provisum fuit apud Westmonasterium secundò, quòd in vasto facto per custodes, tenentes ad terminum vitæ, vel annorum, (a) *omissa prohibitione*, summonetur reus; et si venerit, respondeat de vasto facto (b) *quorumcunque tempore*: §. 7. Et si non venerit post magnam districtionem, mandetur vicecomiti, quòd in propria persona sua, assumptis secum duodecim, accedat ad locum vastatum, et inquirat de vasto facto, et retornet Inquisitionem per quam procedatur ad judicium. (c) *Et si custodia quam quis tenet ut custodiam de custodia petatur de aliquo*, (d) *deforcians non amittat per defaultam post proclamationem*, sed currat lex communis sicut prius modo consueto. §. 8. Item inhibitum est quòd parentes habentes custodiam focagii, non faciant vastum de hæreditate minorum hujusmodi, sed respondeant hæredibus de exitibus cùm ad ætatem pervenerint, nec quòd dent vel vendant maritagia nisi ad commodum hæredum. §. 9. Et qualitercunque quis tenuerit in custodia vel ad terminum annorum, vel vitæ, vel per feodum talliatum secundum intellectum hujusmodi dictionis (e) [*donec*], vastum facere sibi caveat, exilium, destructionem, vel venditionem; quod si faciat, poenam statuti non evadet. §. 10. Sed refert an quis vastum fecerit in proprio vel alieno; est enim Proprium et Magis proprium, alienum et magis alienum: Proprium, ut si quis tenet ad vitam tantum, nihil habens in proprietate, et uti possit quoad rationabile estoverium: utitur quodammodo in eodem tanquam in proprio, nec fa-

(a) §. 6. *In vasto facto per custodes*—omissa prohibitione, *summonetur reus*,] Rationem ob quam omittenda est prohibitio edocet statutum Westm. secundi, cap. 14. viz. [cùm de vasto facto per custodes—consuevit fieri breve de prohibitione vasti, per quod breve multi fuerunt in errore, credentes quòd illi qui vastum fecerint non habuerint necesse respondere nisi tantum de vasto facto *post prohibitionem eis directam*, Dominus Rex—statuit quòd—non fiat de cætero breve de prohibitione, sed breve de *summonitione*, &c.]

(b) *Et si venerit, respondeat de vasto facto quorumcunque tempore*:] Pro *quorumcunque* rectissime exhibet statutum supradictum *quocunque*, i. e. respondeat de vasto facto tam

ante quàm *post* summonitionem ei directam.

(c) §. 7. *Et si custodia quam quis tenet ut custodiam de custodia petatur de aliquo*,] i. e. si custodia, quæ accidit hæredi infra ætatem existenti tanquam ejus hæreditati pertinens, petatur a custode istiusmodi hæredis.

(d) *Deforcians non amittat per defaultam post proclamationem*, &c.] i. e. (uti explicatur in statuto de Marl. cap. 7.) hæres non amittat hæreditatem per negligentiam vel rebellionem sui custodis, &c.

(e) §. 9. *Vel per feodum talliatum secundum intellectum hujusmodi dictionis donec*,] i. e. per feodum talliatum sive limitatum quoad tempus: ut si terra detur alicui et hæredibus de corpore *donec* eis aliunde provisum fuerit.

cit vastum nisi mensuram excedat; quod si fecerit, extunc utitur quasi in alieno, et facit vastum et injuriam, et reddat dampna in triplo. Magis proprium, ut cum quis in fundo suo jus possessionis habuerit et proprietatis, in quo etsi vastum fecerit et sibi ipsi damnum, nulli tamen facit injuriam, nisi servitus fundo constituatur in donatione ne possit. §. 11. Alienum verò, ut custos qui neutrum jus sibi vindicare poterit, sed nudum dominium tantum cum simplici possessione tenementorum, in quo si vastum fecerit, et inde convineatur, amittet custodiam, restituet dampna querenti, et in misericordia regis remanebit. §. 12. Magis alienum est, ubi quis, cum horum nihil habuerit, vastum fecerit in alieno; et (a) *quo casu facit robberiam, disseisinam vel transgressionem*. §. 13. Et unde apud Glocester fuit constitutum, quod proprietario concedatur breve de vasto in casu quo quis tenens quoquo modo ad terminum vite vastum fecerit, exilium, vel destructionem. §. 14. Et si quis de (b) *hujusmodi* convictus fuerit, rem perdat vastatam quam petens per iudicium in dominico recuperabit, et reus satisfaciatur querenti in triplo per taxationem patrie et justiciariorum; et nihilominus graviter in misericordia regis remanebit. §. 15. Ad parem tamen poenam non tenentur custodes, nec tenentes in dotem, et tenentes aliter ad terminum vite vastum facientes: nam si proprietarius, cui tenementum post decessum tenentis reverti debet per formam donationis tenenti factam, se in tenementum illud recenter intrudat, cum idem tenens plus fecerit (c) *alii* quam de jure poterit, cautè aget: dum tamen donatarius per privilegium temporis et seisinæ sufficientis non valeat in assisa subveniri; alioquin decessum (d) *donatoris* oportebit expectare, et tunc per breve sibi perquirat de ingressu. §. 16. Et apud (e) *Merton* fuit inhibitorium firmarii facerent vastum tempore firmarum suarum in firmis suis, de quo tamen si quis convictus fuerit, teneat eum poena gravis misericordiae et dampnorum restitutionis. §. 17. Et cum procedat placitum inter partes (f) *de custodia terre vel hæredis utriusque per commune breve*, quod sic incipit; §. 18. Præcipe A. quod justè reddat B. &c. si mors (g) *alteri parti* præveniat ante iudicium, (h) *procedat placitum per resumptionem inter hæredes et executores ut infra*:

(a) §. 12. *Et quo casu facit robberiam, disseisinam vel transgressionem.* Bract. lib. 4. tract. 6. cap. 18. §. 12 [cum sit quasi robberia, vertitur in novam disseisinam, vel in transgressionem, secundum quod præsumptor dixerit tenementum illud esse suum vel non.]

(b) §. 14. *Et si quis de hujusmodi convictus fuerit,* i. e. — de hujusmodi vasto convictus fuerit.

(c) §. 15. *Cum idem tenens plus fecerit alii* Pro alii reponendum est, ut videtur, aliquid, sensu postulante.

(d) *Alioquin decessum donatoris oportebit expectare,* Pro donatoris legendum est, sensu postulante, donatorii vel donarii, i. e. si proprietarius se in tenementum non possit recenter intrudere, oportebit eum expectare decessum sive mortem donatorii.

(e) §. 16. *Et apud Merton fuit inhibitorium* Nulla hujusmodi lex a Parlamento apud Merton lata erat, sed verba quæ hoc in loco noster lau-

davit e statuto apud Marlebridge edito, cap. 24. desumuntur; et proinde pro Merton reponendum est Marleberg.

(f) §. 17. *De custodia terre vel hæredis utriusque per commune breve,* Lege [de custodia terre vel hæredis vel utriusque, viz. et terre et hæredis]: non solum enim breve erat de recto de custodia terre, et breve etiam de recto de custodia hæredis; sed breve de recto de custodia terre et hæredis conjunctim; ut videre est in F. N. B. p. 308. B. et hanc lectionem tuetur statutum Westm. secundi, cap. 35.

(g) §. 18. *Si mors alteri parti præveniat* Legitur in statuto supra citato [si mors alteram partem præveniat:] et ita quidem legendum.

(h) *Procedat placitum per resumptionem inter hæredes et executores ut infra,* Statutum exhibet accuratius [fiat resumptione inter hæredes et executores querentis, et similiter hæredes et executores defendentis.]

(a) et ad magnam distractionem perveniatur, detur terminus infra quem tres comitatus teneantur ad minus, in quorum quolibet Comitatu fiat publica proclamatio, quod deforcians veniat ad Bancum ad diem in brevi contentum querenti responsurus: ad quem diem si non venerit et proclamationes testificentur, procedat iudicium pro querente, salvo jure defendentis cum inde postmodum loqui voluerit. §. 19. Eodem modo fiat in brevi de transgressionem, cum quis queritur se ejectum esse de huiusmodi custodiis. §. 20. Vastum autem et destructio ferè aequipollent, et convertibiliter se habent in domibus, boscis et gardinis; sed (b) *exilium* dici poterit, cum servi manumittantur, et à tenementis injuriosè ejiciantur; fortuna autem ignis vel huiusmodi eventus inopinati omnes tenentes excusat. §. 21. Et cum duo vel plures turbariam teneant, boscum, piscarium, (c) *vel alia huiusmodi, absque hoc* quod aliquis sciat suum separale, ac si aliquis eorum faciat vastum contra voluntatem alterius, provisum est quod querens actionem moveat per breve de vasto; (*) *defendens* cum ad iudicium venerit habet electionem capiendi partem suam in certo loco per visum, sacramentum et assignationem vicinorum ad hoc electorum et juratorum, vel quod concedat quod (d) *non* capiet de cætero in huiusmodi turbaria vel aliis, nisi secundum quod participes sui capere voluerint: et si partem sibi in loco expresso elegerit, assignetur ei in sua parte locus quem vastaverit, secundum quod fuit priusquam vastabatur. Et nè maleficia remaneant impunita, procedatur ad pœnam secundum quantitatem excessus et vasti transgressoris ex virtute mandati regis, prout in alio casu fuerit faciendum quantum ad pœnam misericordiæ et dampnorum restitutionem. §. 22. (e) *Cum mors* autem prævenit ante iudicium, conceditur quod actio executoribus integra reservetur.

(a) *Et ad magnam distractionem perveniatur, detur terminus, &c.* Lege, ipso statuto corrigente, [et cum ad magnam distractionem, &c.]

(b) §. 20. *Sed exilium dici poterit cum servi manumittantur, et a tenementis injuriosè ejiciantur;* Auctor noster voce [exilium] sensu multò accuratiori usus est quàm Braet. superius citatus, apud quem vox generaliori, quàm debuit, sensu usurpata a vasto et destructione profectò nihil discrepat. [Exilium (inquit Braet.) dici poterit generaliter ubi quid sit ad deformitatem curiæ et capitalis messuagii perpetratum.] Quanto correctius exprimit statutum de Marleberg, cap. 24. viz. [item firmarii tempore firmarum suarum vastum, venditionem, vel exilium non faciant de domibus, boscis, et hominibus; vocem vastum ad domos, venditionem ad boscos, et exilium ad homines cautissimè et accuratissimè referens.]

(c) §. 21. *Vel alia huiusmodi, absque hoc,*

[&c.] Statutum Westmonast. 2. legit [vel alia huiusmodi in communi absque hoc, &c.]

(*) *Defendens, &c.* Tam MS. quàm statutum habet [et defendens, &c.]

(d) *Vel quod concedat quod non capiet* Lege cum statuto — quod nihil capiet.

(e) §. 22. *Cum mors autem, &c.* Tota hæc sectio ad actionem de vasto, de qua in priore sectione agitur, visa est (sed parum rectè visa est) referri. Quippe cap. 23. stat. Westm. 2di, (unde noster sectionem hanc pro more suo negligenter transtulit) agit tantum de brevi de computo alicujus defuncti executoribus dando, quod cum priori actione de vasto ne minimam quidem præ se fert cognationem. [Habeant de cætero executores breve de computo et eandem actionem et processum per illud breve quale habuit mortuus et haberet si vixisset.]

De Maritagiis.

CUM masculus hæres vel foemina hæreditati antecessoria successerit, (f) *non solum per hæreditatem custodia dominus feodi vel parens, verumetiam ad ipsorum alterum maritagium hæredis et custodia corporis pertinebit nutrimento*, ipsumque maritare poterit quando voluerit, et ubi, dum tamen non disparagetur; quòd si fecerit, fraudem facit huic constitutioni. §. 2. De dominis autem capitalibus custodibus, si illos maritaverint quos habent in custodia villanis vel aliis, sicut burgenfis (b) et ubi disparagentur, si talis hæres infra ætatem quatuordecim annorum vel talis ætatis exstiterit quòd non possit consentire, tunc si parentes conquerantur, (c) *quòd dominus ille amittat custodiam usque ad ætatem hæredis, et omne commodum quod inde perceptum fuerit convertatur in commodum ipsius qui infra ætatem fuerit, secundum dispositionem et provisionem parentum* (d) *contra dedecus ei factum*. §. 3. Si autem fuerit quatuordecim annorum et ultra quòd consentire poterit, et tali maritagio consenserit, nulla poena subsequatur. §. 4. Si autem in vita parentum fuerint legitimo matrimonio copulati, custodes pro maritagiis nil exigere poterunt satisfactionis; (e) *aliquin liceat ipsis ea vendere, maritare vel legare quoties sub tutela devenerint, (f) et quotiescunque infra ætatem poterunt maritari: qui si ab initio maiores exstiterint,*

(a) §. 1. *Non solum per hæreditatem custodia dominus feodi vel parens, verum etiam ad ipsorum alterum maritagium hæredis et custodia corporis pertinebit nutrimento.* Hæc sententiâ, mirum in modum cæcutiente librario, vix pauciora insunt verba quam errores. Quod ad prius membrum illius attinet, pro [*non solum per hæreditatem custodia dominus feodi vel parens*] quòd sensus planè nullus, legerem quidem, si conijcere liceret, [*non solum pertinet hæreditatis custodia dominis feodi vel parentibus*—]: cum MS. tus enim pro *hæreditatem custodia* habet *hæreditat custodia*, et cum e pro a in MS. to frequenter occurrat, reponendum erat *hæreditatis custodia*; et cum casus hic nominativus postulet verbum quod regat, reposui [*pertinet*]; et cum dominis et parentibus eodem pænè modo in MS. to scribantur ac dominus et parens, (viz. *Dominus Parentes*) reposui [*dominis feodi vel parentibus*].

2do, Posteriora sententiæ verba quod attinet, viz. [*verum etiam ad ipsorum alterum maritagium hæredis et custodia corporis pertinebit nutrimento*], e Bractono quidem petenda est error gravissimo medela. Quid enim velit istud *nutrimento*? Verba Bract. lib. 2. cap. 38. §. 1. hoc modo se habent [*ad dominum Vitalem, sub cuius custodia ipse fuerit, pertinebit maritagium pleno jure, et ipsum maritare poterit cui voluerit, &c.*] Pro *nutrimento* itaque substituat lector *jure pleno*; illud etenim, utcumque sono ablimili, procul-

dubiò recipiendum. Tota denuò sententia ita corrigenda [*—non solum pertinet hæreditatis custodia dominis feodi vel parentibus, verum etiam ad ipsorum alterum maritagium hæredis et custodia corporis pertinebit jure pleno.*]

(b) §. 2. *Sicut burgenfis et ubi disparagentur.* Et statutum de Merton, cap. 6. et Bract. omittunt voculam et.

(c) *Tunc si parentes conquerantur, quòd dominus ille amittat, &c.* Aut abijce vocem quòd cum Bract. et Stat. aut infere voces *provisum est*, viz. [*—provisum est quòd, &c.*]

(d) *Secundum dispositionem et provisionem parentum contra dedecus ei factum.* In ipso statuto exhibetur et melius et luculentius [*—propter dedecus ei factum.*]

(e) §. 4. *Aliquin liceat ipsis ea vendere, maritare vel legare quoties sub tutela devenerint.* Cum *maritare maritagia* sensus sit omnino nullus, non alia ratione fiat hujusce loci constructio, nisi verborum transpositione quâdam, referendo singula singulis, adeo ut sensus sit hujusmodi, viz. *aliquin liceat ipsis custodibus hæredes maritare, maritagia vendere vel legare, &c.*

(f) §. 4. *Et quotiescunque infra ætatem poterunt maritari.* Sensus loci hujusce paulò obscurioris est secundum Bract. lib. 2. cap. 38. §. 1. p. 89. a. [et eum hæredem maritare potest custos non tantum *semel*, sed *sæpius* quamdiu fuerit infra ætatem, et sine uxore.]

absque licentia proculdubio dominorum semetipsos maritandi liberam habent facultatem. §. 5. Fiscus autem de quolibet hærede quocunque modo de ipso tenente et in custodia sua existente maritagium habebit, nec sibi præjudicat quantitas tenementi de feodo alieno, vel prioritas feoffamenti; secus autem si in morte sui antecessoris legitimam attigerit ætatem, et quo casu sui juris efficitur, nec in ejus maritagio poterit extunc jus aliquod vendicare; quod in hærede femella aliter observetur; §. 6. (a) *Nunquam enim* impune nubere poterit femella maritanda; virgo vel vidua, sine regio assensu, dum tamen de rege tenere debeat. §. 7. Cum autem plures capitales domini in maritagio unius hæredis jus maritandi vendicaverint, omnes maritagium habere non poterunt, licet talis tenuerit de quolibet per servitium militare, quia unius jus alii præfertur, (b) *et magis jus habet in maritagio scilicet primus feoffator dominus capitalis* de quo antecessor hæredis habuit suum primum feoffamentum, et cui præ omnibus aliis fecit ligeantiam; sed custodia terrarum (c) *aliis diversis remanebit* quæ sunt de feodis illorum cum servitiis. §. 8. Nec compelli debent ad hoc ut inviti contrahant, libera enim et non coacta debent esse conjugia. Sed si nubere noluerint per consilium dominorum, succurritur dominis secundum tenorem hujusmodi provisionis de Merton. §. 9. (d) *De hæredibus autem infra ætatem existentibus*, contra voluntatem dominorum se maritantibus, vel alio modo (e) *rebellis*, (dominis suis competentia maritagia sibi offerentibus) provisum est, quod hujusmodi dominis propterea jus non depercat; nam si in locis sibi oblatis quibus non disparagentur maritari recusaverint, extunc hujusmodi dominis hæreditates talium, usque plenam ætatem attigerint, retinere licebit, insuper et ulterius, donec de duplici valore maritagii fuerit sibi satisfactum, licet postmodum maritari gratuitum præbuerint consensum. §. 10. De femellis quatuordecim annos habentibus, quibus domini sui maritagium competens medio tempore non obtulerint, taliter provisum est, quod negligentia dominorum hujusmodi talibus hæredibus non sit dampnosa, sed retentâ hæreditate per duos annos post quatuordecim, eam hæredibus sine contradictione reddere non contradicant; quod si infra ætatem competenter et palam contulerint, ipsæque maritari non consentierint, tunc usque ad ætatem masculinam hæreditatem talium impune poterunt retinere, ulteriusque per duos annos pro fine maritagii, in odium contradictionis et inobedientiæ. §. 11. Cum autem diversæ sint hæreditates ex parte patris et matris de-

(a) §. 6. *Nunquam enim, &c.* Hoc a cap. 7. Magn. Chart. constitutum erat; quod vide.

(b) §. 7. *Et magis jus habet in maritagio scilicet primus feoffator dominus capitalis de quo antecessor hæredis, &c.* Pro magis Bract. lib. 2. cap. 38. §. 1. habet *majus*: itaque si transpositio fuerit vocis *scilicet* dilucidior multo curret sententia, viz. [et *majus* jus habet in maritagio primus feoffator, *scilicet* dominus capitalis de quo antecessor hæredis, &c.]

(c) *Sed custodia terrarum aliis diversis remanebit* i. e. aliis diversis dominis remanebit;

Bract. enim 87. a. §. 5. habet [aliis dominis remanebit.]

(d) §. 9. *De hæredibus autem infra ætatem existentibus, &c.* Locum hunc in ipso statuto de Merton, cap. 6. explicatiorem habemus. [De hærede autem cum sit quatuordecim annorum vel ultra usque ad plenam ætatem, &c.] De hærede enim infra quatuordecim annos existente in priori parte ejusdem capituli aliter provisum est.

(e) *Vel alio modo rebellis,* vox *rebellis* pro *rebellibus* et hinc et in cap. 20. §. 6. usurpatur.

descendentes, quæ conjungi debent in persona unius hæredis vel plurium ex diversis feodis, et plures domini petant maritagium, ejus erit, qui primum homagium suscepit antecessorum, cum maritagium divisionem non recipiat: et cum non constiterit quis parentum præmortuus fuerit, tunc amisso respectu ad prioritatem deliberationis, (a) *recurrendum erit ad antiquius feoffamentum antecessorum*; semper tamen erit feodum militare præferendum, aliis feodis penitus exclusis, quamvis infinita fuerint feoffamenta; et ad hoc facit hoc statutum; Cum in causa ubi alicui minori descendat hæreditas ex parte patris, qui tenuit de uno domino, et ex parte matris quæ tenuit de alio domino, dubitatio extitit hucusque de maritaggio hujus minoris ad quem de duobus pertineat, concordatum est quod ille dominus de cætero habeat maritagium de quo antecessor minoris prius fuerit feoffatus, nullo respectu habito ad sexum, nec ad quantitatem tenementi, (b) *solummodo de antiquis feoffamentis*. §. 12. In casu verò ubi paritas juris per inquisitionem convincitur, et nulla feoffamenti prioritas, (c) *ut si ambo à conquestu vel hujusmodi*, pro possessore corporis hæredis judicabitur in petitione maritaggi: paritas (d) *autem* juris non aufert seisinam à tenente propter commodum possidendi et (e) *præmiun* possessionis. Et eodem modo cum petens intentionem suam manifestè probaverit; quoties enim dubitabitur an quid sit, par est ac si non esset illud. §. 13. Si autem hæreditas patris tenentis de uno domino hæredi minori descenderit, (f) *ejusdem domini vel antiquioris feoffatoris*, plurium erit jus maritaggi. Sed esto quod data fuerit sibi uxor per dominum suum ratione primæ deliberationis suæ hæreditatis paternæ, ac hæreditas postmodò sibi descenderit materna de alterius domini feodo vel plurium, (g) *iterum in sua minore ætate fuerit maritanda*, tunc conjunctis hæreditatibus in personam unam, ille dominus præferendus est (h) *qui primum feoffatorem contigerit inveniri*, non obstante prioris maritaggi seisinâ. §. 14. Si parentes verò filium postnatum de utrisque suis

(a) §. 11. *Recurrendum erit ad antiquius feoffamentum antecessorum*;] i. e. (uti in Westm. 2. cap. 16. exprimitur) ille dominus habeat maritagium, de quo antecessor hæredis prius fuit feoffatus.

(b) *Solummodo de antiquis feoffamentis*.] Stat. Westm. 2. cap. 16. exhibet accuratius [*sed solummodo ad antiquius feoffamentum*]; MS. tum etiam habemus, quoad additionem voculæ *sed*, consentientem.

(c) §. 12. *Ut si ambo a conquestu vel hujusmodi*,] i. e. ut si ambo a conquestu feoffati sunt: Bract. enim p. 90. a. [si—omnes feoffati sunt uno [et] eodem tempore, scilicet a conquestu Angliæ.]

(d) *Paritas autem juris, &c.*] Lege paritas enim juris, &c.

(e) *Propter commodum possidendi et præmiun possessionis*.] Pro *præmiun* MS. tus habet *præmiun*, quod *privilegium*, ut opinor, breviter designat: præsertim cum Bract. p. 90. a. totidem verbis sententiam exhibet [propter com-

modum possidendi et *privilegium* possessionis.]

(f) §. 13. *Ejusdem domini vel antiquioris feoffatoris, plurium erit jus maritaggi*.] Sensus hujusce loci, uti se habet communis lectio, planè nullus est; cui, transpositione unius voculæ *vel*, postponendo eam iisdem vocibus quibus nunc præfigitur, medica manus adhibeatur, viz. [*ejusdem domini antiquioris feoffatoris vel plurium* [i. e. dominorum.]] Et præterea huic lectioni fidem facit eadem loquendi formula in posteriori sententiæ membro inventa [ac hæreditas postmodò sibi descenderit de alterius domini feodo *vel* plurium [viz. dominorum.]]

(g) *Iterum in sua minore ætate fuerit maritanda*.] Cum MS. tus habet [*et iterum, &c.*] et cum de hærede *masculo* hic agitur, legendum est [*et iterum in sua minore ætate fuerit maritandus*.]

(h) *Qui primum feoffatorem contigerit inveniri*.] Lege *cui primus feoffator* contigerit inveniri.

hæreditatibus successivè feoffaverint per Chirographa finium vel aliter tenendi de ipsis feoffatoribus et hæredibus suis, maritagium talis minoris ad ipsos pertinebit, (i) *qui si hæres efficiatur per mortem antenati*, tunc præfertur ille de cujus feodo talis prius fuerit feoffatus, et exclusa vetustate tenebit novitas; secus enim esset si non successivè, sed (b) *semel* de tota fuisset feoffatus. §. 15. (c) *Et quod dicitur in constitutione de feoffamentis et contractibus in præjudicium dominorum factis, (*) ut sic sibi tolerantur custodiae*, in maritagiis consimiliter observetur id idem: fraus enim et dolus nemini debent patrocinari. §. 16. Participum hæredum infra ætatem existentium omnium habebit dominus maritagium sicuti custodiam; quotiens infra ætatem fuerint maritandæ: Rex autem quotienscunque tam infra ætatem quàm extra: quod secus est de masculo. Nec poterunt hujusmodi hæredes vel viduæ, quarum viri vel ipsæ de fisco tenuerint immediatè, sine Regis licentia se nubere, quin graviter delinquant, nè fortè capitalibus inimicis Regis maritentur. §. 17. Cum pater de feodo tenens militari maritagium filii et hæredis sui vendiderit, posteaque obierit pater, in cujus vita non fuerit filius maritatus; statim, mortuo venditore, ad dominum feodi militaris pertinebit maritagium propter non usum emptoris, nec erit hæredi venditoris obligatio warrantiæ dampnosa; (d) *sed quam quis dominus, cui maritagium jure non competit, hæredem occupaverit, et ejus maritagium vendiderit in petitione plus juris habentis, vetandus erit venditor vel ejus hæres ad warrantum*. Et quod de uno emptore dicitur, id de pluribus de manu in manum vendentibus intelligatur. §. 18. Et si hujusmodi hæredes abducti fuerint, vel malitiosè per parentes vel extraneos detenti, (e) *quo minus* justitia pereat dominis vel differatur, tunc succurritur querentibus per hoc statutum. §. 19. De pueris masculis sive femellis, quorum maritagium ad alium pertineat, raptis et abductis, si ille qui rapuit non (f) *habens* jus in maritagio, quamvis postea puerum restituat non maritatum, vel de maritagio satisfecerit, puniatur tamen pro transgressione per prisonam duorum annorum. Et si puerum non restituerit, sed fortè ipsum maritaverit, et inde satisfacere non poterit, abjuret regnum vel perpetuam habeat prisonam, et ad hoc habeat querens breve, et fiat secta versùs partem de qua queritur, quousque per distractionem venerit, si habeat per

(i) §. 14. *Qui si hæres efficiatur per mortem antenati*,] Hunc locum noster e Bractono mutuatus, Editionibus utrisque Bractoni impressis medicinam adhibendo, beneficium quodammodo rependet. Bract. lib. 2. cap. 38. §. 5. p. 91. a. [— nisi ita sit fortè quod ille postnatus hæres præficiatur, &c. (lege efficiatur,] viz. per mortem antenati.]

(b) *Secus enim esset si non successivè, sed semel de tota fuisset feoffatus*.] Bract. in loco supra citato habet [aliter enim esset si de utraque hæreditate simul et ex toto esset feoffatus]: pro *semel* itaque simul reponas, quod rectius quidem voci successivè opponitur.

(c) §. 15. *Et quod dicitur in constitutione*] viz. statuto de Marlebridge, cap. 6.

(*) *Ut sic sibi tolerantur custodiae*,] MS. tus ex-

hibet tollentur: lege itaque [ut sic sibi tollantur (vel potius, faciliori mutatiuncula tollerentur) custodiae.]

(d) §. 17. *Sed quam quis dominus—maritagium vendiderit—vetandus erit venditor—ad warrantum*.] MS. tus exhibet correctiùs [sed cum quis dominus—maritagium vendiderit—vocandus erit venditor—ad warrantum.]

(e) §. 18. *Quo minus justitia pereat dominis vel differatur*,] Verba quo minus sensu admodum inusitato hinc usurpantur pro *adeo ut*, viz. *adeo ut* justitia dominis vel pereat vel differatur.

(f) §. 19. *Si ille qui rapuit non habens jus, &c.*] Lege [si ille qui rapuit non habuerit jus, &c.]

quod

quod distringi possit; (a) *per* contumaciam, donec exigatur et utlagetur, nisi se (b) *promiserit* legitimè iusticiari. §. 20. Et si hæres antequam inveniri poterit, vel restituatur querenti, obierit, nihilominus procedat placitum inter eos quousque terminetur cui restitui deberet, si superstes fuisset: nec excusabitur ille qui injustè rapuerit hæredem de pœna supradicta per mortem hæredis, cuius extitit malæ fidei possessor dum vixit. Et si querens obierit ante placitum terminatum, si jus ei competeat ratione proprii feodi sui, resummoniat loquela ad sectam hæredis querentis, et placitum ordine debito procedat: si verò per alium titulum competat ei jus, sicut per titulum donationis vel venditionis, aut alium hujusmodi, tunc resummoniat loquela (c) *ad sectam executorum tam querentis quam tenentis*, et procedat placitum sicut dictum est. §. 21. Eodem modo si pars moriatur defendens antequam placitum terminetur vel restituatur hæres, placitum procedat per resummonitionem inter querentem vel ejus hæredem seu executores (d) *et defendentem*, vel ejus executores, vel ejus hæredem, si (e) *sui* executores non sufficiant ad satisfactionem valoris maritagii; non tamen quoad pœnam prisonæ, cum pœna suos teneat auctores, et non ejus hæredes vel executores.

C A P. XIV.

De Legitimis.

Legitimus filius et hæres est, quem nuptiæ demonstrant legitimum, sicut est ille qui natus est ex legitimo matrimonio, vel ille qui in facie Ecclesiæ legitimus reputatur, quamvis matrimonium non fuerit, vel cum vir et uxor (vel eorum alter) se crediderint legitimè fuisse copulatos, cum sint fortè consanguinitate vel affinitate conjuncti, vel alio modo, quòd matrimonium stare non possit: quia cum mulier alicui (f) *cognato instat* bona fide credens eum esse solutum cum non sit, et ex eo filios suscipiat, tales legitimi judicantur, et hæredes, sive post matrimonium contractum progeniti sint et nati, sive ante matrimonium geniti et

(a) *Per contumaciam donec exigatur et utlagetur.*] Totius loci sensus sic se habet: fiat secta versus defendentem quousque per distractionem venerit; *vel propter contumaciam* [fiat secta versus eum] donec exigatur et utlagetur. Itaque pro [*per* contumaciam] legendum est [*vel propter* contumaciam]; statutum enim Westm. 2. cap. 35. habet [*vel per* contumaciam,] et pro *per* MS. tus exhibet *p* quæ abbreviatiuncula sæpius *propter* designat.

(b) *Nisi se promiserit legitimè iusticiari.*] Nullus equidem dubito quin cum MS. to legendum sit [nisi se *permiserit*, &c.]

(c) §. 20. *Ad sectam executorum tam querentis quam tenentis.*] Cum hic tantum agitur de casu ubi querens obierit, et cum postea instituitur remedium ubi mortuus fuerit defendens, legendum est (et ipso statuto et sententiâ itidem postulante) ad sectam executorum querentis.

(d) §. 21. *Si pars moriatur defendens—placitum procedat inter querentem vel ejus hæredem seu executores, et defendentem vel ejus executores, &c.*] Quomodo procedat placitum inter querentem et defendentem ubi defendens secundu[m] hypothese[m] mortuus est, viz. si pars moriatur defendens, &c. ? itaque pro [*defendentem vel ejus executores,*] reponendum est, statuto eandem lectionem præ se ferente, [*defendentis executores*] viz. [si pars moriatur defendens—placitum procedat inter querentem vel ejus hæredem seu executores, et defendentis executores, &c.]

(e) *Si sui executores non sufficiant*] E. statuto deest *sui*, et rectè quidem.

(f) §. 1. *Quia cum mulier alicui cognato instat bona fide,*] Brañ. p. 63. a. §. 3. exhibet [quia cum mulier alicui *conjugato* nubat bona fide:] quod, cum et sensus manifestò potest, necessario reponendum esse existimo.

in matrimonio nati, sive in matrimonio geniti et post matrimonium nati, (a) *quamvis solutum sit postea matrimonium*: et hoc si inter parentes (b) *trahantur* publicè sponsalia: dum tamen si divortium in vita parentum celebretur, (c) *et si inter tales clandestina fuerint conjugia* (d) *ab initio, contracta contra interdictum Ecclesie* in gradu prohibito ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima est censenda; de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cum illi taliter contrahendo clandestina conjugia non (e) *expertes scientie*, vel saltem affectatores ignorantie videantur: pari modo proles illegitima est censenda, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, etiam præter omne interdictum in facie Ecclesie facere præsumpserunt, quod quidem non esset, si in facie Ecclesie hoc faceret uterque ignoranter, vel eorum alter: sed in omni casu, ubi clandestina sunt conjugia, non excusabit ignorantia, nec etiam si publicè contracta, si hoc præsumptivè contra interdicta Ecclesie. Et ad hoc facit Decretale, cujus verba sunt hæc: Cum inter A. (f) *veterem* et B. mulierem divortii sententia Canonicè prolata sit, filii eorum non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publicè et sine contradictione Ecclesie inter se contraxisse noscantur: ideo sancimus ut filii eorum quos ante divortium habuerint, et qui concepti fuerint ante latam sententiam, non minùs hebeantur legitimi, et quòd in bona paterna hæreditario jure succedant, et de parentum facultate nutriantur.

C A P. XV.

De partu Supposito.

SUNT enim nonnulli hæredes exhæredationes compatientes per partus fraudulenter suppositos per mulieres, præcipuè viventibus viris suis, vel mortuis prægnantes se fingentes; quæ etsi sint, non tamen esse poterit verisimile quòd a viris suis possent concepissee. Ad querelam igitur veri hæredis sequitur hujusmodi reme-

(a) *Quamvis solutum sit postea matrimonium:*] Cum non nisi unus sit modus solvendi matrimonii qui non prolem reddit illegitimam, viz. aut viri aut uxoris mors, ea de causa accuratius exhibuit Bract. lib. 2. cap. 29. §. 3. [sive solutum sit matrimonium per mortem parentum:] quippe si divortium in vita parentum celebretur, ipso auctore nostro affirmante, proles illegitima est censenda.

(b) *Et hoc si inter parentes trahantur publicè sponsalia:*] E MS. to *contrahantur* omninò restituendum judico, cum sententiæ, uti antea se habuit, sensus erat planè nullus.

Vix concipi potest quomodo in prioribus editionibus hæc et sequentes sententiæ inaccuratissimâ interpunctione turbentur et inter se confundantur: fin, cum ad istas editiones te contuleris, tibi, lector erudite, visum fuerit alio modo eas distinguere oportere, interpunctionem a me nullâ, fateor, auctoritate, sed proprio tantum

judicio enixo factam Tuo invicem pro arbitrio corrigas.

(c) *Dum tamen si divortium in vita parentum celebretur, et si inter tales, &c.*] Bract. in loco superius memorato habet correctius [— vel si inter tales, &c.]

(d) *Et si inter tales clandestina fuerint conjugia ab initio contracta contra interdictum Ecclesie, &c.*] Bract. ubi supra perspicaciùs [vel si inter tales clandestina fuerint conjugia ab initio, vel contracta contra interdictum Ecclesie.]

(e) *Cum illi — non expertes scientie — videantur,*] Hinc obiter lector corrigat locum quendam in Bract. lib. 2. cap. 29. §. 3. corruptissimum, viz. [cum illi taliter contrahendo clandestina conjugia non ex parte sciente (lege cum nostro non expertes scientie) vel saltem affectatores ignorantie videantur.]

(f) *Cum inter A. veterem et B. mulierem,*] Pro *veterem* lege cum Bract. *virum*.

dium. §. 2. Dominus verò Rex præcipiet vicecomiti loci, quòd, omni dilatione et occasione postpositis, venire faciat coram ipso et coram custodibus placitorum coronæ suæ in pleno comitatu suo, vel coram alio ad hoc constituto, uxorem de qua fit querela, et quæ se facit prægnantem, et coram prædictis custodibus faciat eam videri per legales et discretas mulieres, per quas veritas inde melius sciri poterit, et diligenter tractari faciet eam, per ubera et per ventrem à dictis mulieribus modis omnibus, quibus inde melius poterunt certiorari, utrum prægnans sit necne: et si prædicti custodes et mulieres viderint quòd prægnans sit (a) *illis inde dubitaverint*, quòd vicecomes tunc illam poni faciat in castro tali, et ita quòd nulla domicella quæ prægnans sit, vel alia, de qua suspicio possit haberi alicujus fallitatis faciendæ, sit cum ea; et in castro illo moram faciat quousque de partu suo constare possit, et quòd provideat quòd in castro illo ita discretè custodiatur, ne in custodia illa de partu suo possit aliqua falsitas evenire. §. 3. Præcipiat etiam constabulario castri, quòd recipiat talem mulierem quæ se facit prægnantem, cum ad ipsum pervenerit, et quòd permittat quòd ad custos proprios faciat moram in eodem. Et si duæ mulieres vel tres de progenie querentis de ea semel in die singulis diebus (b) *si visum facere voluerint*, hoc non impediat, et hoc remedium providetur, cum in vita viri sui prægnantem se fecerit falsò. Si quis naturales filios habuerit de aliqua, posteaque cum ea contraxerit, filii jam nati per matrimonium consequens legitimantur, et ad omnes actus legitimos idonei reputantur; non tamen legitimi sunt ad ea quæ pertinent ad regnum, nec parentibus succedere poterunt ut hæredes, propter consuetudinem regni quæ se habet in contrarium, sed ad ea quæ pertinent ad sacerdotium. §. 4. Item legitimantur quandoque per adoptionem de consensu et voluntate parentum; ut si uxor puerum de aliquo conceperit, viro suo hoc ignorante, si vir ipsum in domo sua suscepit, nutrierit et advocaverit ut filium suum, putagium uxoris tali non præjudicabit, sed ejus erit si posset ipsum genuisse, eò quòd nascitur ex uxore: secus erit si ipsum amoverit ut extraneum vel suppositum, vel si manifestum sit quòd propter distantiam locorum et moram longam, vel infirmitatem vel coeundi impotentiam cum uxore non concubuit, quanquam talem advocare vellet ut filium suum; cum ergo talis natus fuerit vel suppositus, statim faciet eum quivis discretus à domo et omni nutritura sua amoveri, quatenus per nutrituram debeat verus hæres exhæredari: ipso namque semel advocato, iterum ipsum deadvocare non poterit. Et si vir et uxor aliquem suppositum, vel ab alio genitum, ut filium legitimum nutrierint, ad querelam veri hæredis præcipiet Rex vicecomiti quòd habeat coram, &c. corpora A. et B. uxoris ejus, vel corpus eorum alterius, ad respondendum C. filio vel nepoti vel al-

(a) §. 2. Et si — viderint quòd prægnans sit illis inde dubitaverint,] Bract. p. 69. b. §. 2. Locum hunc corruptum ad sanitatem restituit, viz. [et si — viderint quòd prægnans sit vel inde dubitaverint, &c.]

(b) §. 3. Et si duæ mulieres vel tres — singulis diebus si visum facere voluerint, &c.] Vocabulum si, Bractono ubi supra consentiente, delimus.

teri, qui se gerit pro hærede ipsius *A.* quare nutriri faciunt *D.* sicut filium et hæredem ipsius *A.* ad exhæredationem ipsius *C.* qui nec est filius nec hæres ipsius *A.* nec esse potest ut querens dicit. Ad quem diem si venerint, et nutritum (a) et legitimum filium eorum advocaverint, si potentes videantur esse parentes ad prolem fuscitandam pro hærede iudicabitur, nisi querens docere possit contrarium. §. 5. Sed si partus moriatur lite pendente, ac ejus loco substituatür alius puer extraneus, tunc querente vero hærede præcipiet Rex vicecomiti sic: Ostensum est nobis ex parte *A.* fratris *B.* qui se facit hæredem ipsius *B.* (b) si *C.* uxor *D.* et filia ipsius *D.* sine hærede de corpore suo decesserit, quod cum placitum sit in curia nostra et inter ipsum *D.* et prædictam *C.* uxorem ejus ex una parte, et eundem *A.* ex altera, ac ipsi *D.* et *C.* fecerint attornatos, et ad clamorem ipsius *A.* et multarum gentium (c) habita aliqua suspicione quod eadem *C.* mortua sit, et dictum sit multotiens attornatis ipsius *C.* (d) quod ad suspensionem talem tollendam ipsam produxerint, propter quod major jam suborta est suspicio quam solebat quod mortua sit, et mors ejus conclata ad exhæredationem ipsius *A.*: et ideo ne falsitas veritati præferatur, tibi præcipimus quod assumptis tecum quatuor militibus de Comitatu tuo, quos ad hoc legales videris, in propria persona tua simul cum prædicto *A.* et aliis, quos idem *A.* de familia sua secum adducet, videri facias si adhuc superstes sit et in vita, et si viva sit, tunc in quo statu eam inveneris, et secundum quod inde inveneris certos reddas nos vel justiciarios nostros talibus die et loco evidenter, distinctè et apertè per literas tuas et sub sigillis quatuor militum prædictorum. §. 6. Cum autem convincatur quod mulier prægnans non fuerit, vel si fuerit, non tamen de viro suo mortuo, tunc fiat vero hæredi seifina suæ hæreditatis per tale breve: Rex tali domino capitali salutem. Sciatis quod *A.* quæ fuit uxor *B.* dedit nobis et concilio nostro intelligi quod prægnans erat de prædicto *B.* viro suo, et quoniam hoc dicebat ad exhæredationem *C.* fratris et hæredis ipsius *B.* si prædicta *A.* prolem ab ipso *B.* non haberet, ut idem *C.* dicebat, nos ad querelam ipsius *C.* fecimus eam teneri sub custodia quousque sciri posset secundum debitum naturæ utrū prægnans esset, necne, et post multas inquisitiones tandem didicimus per confessionem ipsius *A.* vel per legales et discretos homines et mulieres, à

(a) §. 4. Et nutritum et filium legitimum eorum advocaverint,] Pro et legendum est ut; ante enim [— sicut filium et hæredem,] legitur.

(b) §. 5. Si *C.* uxor *D.* et filia ipsius *D.*] Restitui, sententiâ postulante, [si *C.* uxor *D.* et filia ipsius *B.*] quia nulla potuit esse et filia et uxor ejusdem.

(c) Habita aliqua suspicione quod eadem *C.* mortua sit,] MS. pro aliqua habet aliquando: quam lectionem etiam Bract. p. 70. b. §. 8. confirmat.

(d) Quod ad suspensionem talem tollendam ipsam produxerint propter quod major jam suborta est suspicio quam solebat quod mortua sit,] Et Bract. in loco proximè citato et MS. tus habent rectius [— ipsam producerent, &c.] sed ne sic quidem in integrum restituitur sententia.

Quare etenim major suboriretur suspicio quod mortua erat, propterea quod dictum sit multotiens attornatis quod ipsam mulierem producerent? supplenda, ni fallor, e Bract. ubi supra parvula ista, quæ manifestò hic occurrit, lacuna; Bract. enim [et (cū) dictum sit multotiens attornatis ipsius *C.* quod ad suspensionem talem tollendam ipsam producerent — et vivam exhiberent, ipsi (tamen) eam nullatenus produxerint, propter quod major jam suborta est suspicio, quam solebat, quod mortua sit] ex hoc supplemento ratiocinium optimè procedit; quippe cū attornati eam ne jussi quidem producant, major necessariò oritur suspicio quod mortua est. Supple itaque [quod ad suspensionem talem tollendam ipsam producerent et vivam exhiberent, ipsi eam nullatenus produxerint, propter quod major jam, &c.]

quibus

quibus visa fuit per præceptum nostrum, quòd non fuit prægnans; et ideo (a) *vobis mandamus propter illam deceptionem non omit- tatis* quin capiatis homagium prædicti C. qui in curia nostra pro- nunciatur hæres prædicti B. legitimus, et secundum regni nostri consuetudinem seisinam de hæreditate sua, quam de nobis tenere debet, sine dilatione habere faciatis. §. 7. Et si hæres legitimus in custodia alicujus domini capitalis decesserit, cujus loco ipse domi- nus alium occultè supposuerit, tunc (b) *ad clamorem veri hæredis provisum est tale remedium*, quòd Rex præcipiet vicecomiti quòd ipse præcipiat A. et B. uxori ejus, quòd justè, &c. reddant tali querenti tantam terram cum pertinentiis in N. quam clamat ut escaetam suam, et quæ ad ipsum ut escaeta sua reverti debet (c) *eo quòd C. filia et hæres B.* qui de ipso tenuit, obiit sine hærede, et in quam prædicti A. et B. non habent ingressum nisi per hoc, quòd prædictus A. prædictam B. duxit in uxorem postquam falsò et ad exhæredationem prædicti querentis supposuit prædictam B. loco prædictæ C. quæ mortua est, et facit eam nominari C. et nutriri ac si esset (d) *filia et hæres prædicti A.* quæ nec est filia nec hæres ejus, sed filia talis ut dicitur, &c.

C A P. XVI.

De Actionibus Criminalibus.

PERsonalium injuriarum quædam sunt criminales et quædam ci- viles; criminalium quædam sententialiter mortem inducunt, quædam verò minimè; et de prioribus priùs. §. 2. Actio nihil aliud est quàm jus prosequendi in judicio quod alicui debetur, (e) *et quod nascitur ex maleficio, vel quasi, quod provenit ex delicto vel inju- ria.* §. 3. Actiones autem criminales in curia Regis terminari de- bent: ex libertate tamen in curia Baronum ex antiqua regum per- missione vel concessione usitata permittuntur terminari; sed im- propriè, cò quòd vitæ et membra hominum ad tuitionem, vel ad poenam cum deliquerint, in potestate Regum sunt; aliorum verò minimè nisi impropiè, ut in partibus quibus breve Regis non currit sed dominorum: ipsorum etiam qui libertatibus (f) *de in-*

(a) §. 6. *Vobis mandamus propter illam de- ceptionem non omitatis.* Bract. ubi supra exhibet correctiùs [—vobis mandamus quòd propter illam, &c.]

(b) §. 7. *Ad clamorem veri hæredis provisum est, &c.* Cum breve quod sequitur non ad casum veri hæredis, sed ejus qui clamat terram ut escaetam, referendum sit, ideo inferenda sunt verba e Bract. p. 71. a. quæ noster hîc omi- sit, et sententia ita refingenda [ad clamorem veri hæredis vel alterius fortè ad quem perti- net hæreditas ut escaeta sua, provisum est, &c.]

(c) *Eò quòd C. filia et hæres B.* Legendum est [—filia et hæres D.]

(d) *Ac si esset filia et hæres prædicti A.* MS. tus exhibet [ac si (i. e. quasi) esset filia et hæres prædicti D.]; et rectè quidem.

(e) §. 2. *Et quod nascitur ex maleficio, vel quasi, quod provenit ex delicto vel injuria.* Ad actionem criminalem quæ hîc dicuntur solum- modò referunt: et sensus loci planè hic est; id quod alicui debetur, i. e. debitum sive ob- ligatio [in actione criminali] nascitur ex male- ficio vel quasi, et maleficio provenit ex de- licto vel injuria. Bract. etenim lib. 3. cap. 1. §. 2. [item nascitur obligatio ex maleficio vel quasi, et maleficio provenit ex delicto et in- juria.]

(f) §. 3. *De infongenþes et outfongenþes, &c.* i. e. Anglo-Saxonice *inþenganþeop* et *utþenganþeop*: voces verò hujusmodi originis pessimè tum a nostro tum a Bractono et scribuntur et intelliguntur.

fongenthes et outfongenthes (ut infra) usi fuerint. §. 4. In curia tamen Regis tantum et ad coronam suam pertinet mero jure ut capitula coronæ distinctè et apertè terminentur, ut cuilibet delinquenti poena infligatur secundum suorum exigentiam demeritorum: nam poenæ ad correptionem hominum sunt inventæ, (a) et quos divinus timor à malo non revocat, temporalis saltem poena coerceat à peccato, juxta illud,

*Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pænæ.*

§. 5. Genera autem poenarum quibus torquentur malefactores sunt plura; sed hæc respicienda sunt; causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas et eventus. Causa dico, ut filius per castigationem parentum vel magistri verberatus, feloniam cordis non adjecta: persona, nam magis delinquit qui patrem vel matrem vel dominum suum interficit. §. 6. Locus verò facit ut idem sit furtum vel sacrilegium. (b) *Tempus autem discernit prædonem à fure et à Burgatore*, furemque diurnum à nocturno: (c) *quantitas discernit furem ab ambigio*, plus enim peccat qui gregem surripuerit quam qui ovem. §. 7. Eventus, ad differentiam feloniam excogitata, et secundum hoc feloniam vel infortunium (d) *judicari*. Et in quibusdam præmissorum sequitur rigor cum gravi augmento, in quibusdam verò misericordia cum poenæ lenimento: (e) *et quandoque cum recordo*, quandoque per confessionem, quandoque per cognitionem, et quandoque per disfractionationem. Et unico malefactori plura poterunt infligi tormenta, prout meruerit; (f) *sicut*

H

contigit

(a) §. 4. Nam poenæ ad correptionem hominum sunt inventæ, et quos divinus timor, &c. Bract. 104. b. cap. 5. [poenæ—ad correptionem et correptionem hominum sunt inventæ, ut quos divinus timor, &c.] itaque pro [—et quos divinus timor, &c.] Legendum est [—ut quos divinus timor, &c.]

(b) §. 6. *Tempus autem discernit prædonem à fure et à burgatore, furemque diurnum à nocturno.* Vide sis, lector, an non hinc Bract. lib. 3. cap. 6. p. 105. a. medicam manum afferas. [Tempus discernit prædonem a fure, vel effractorem (legas effractore, i. e. burgatore) et furem diurnum a nocturno.]

(c) *Quantitas discernit furem ab ambigio.* Sic et MS. tus et libri utrique editi; sed Bract. 105. a. verisimilius exhibet (non Ambigio sed) *Abigevo*: quæ vox (secundum Papiam uti apud Nobilissimum Du Fresne in voce citatur) ab *abigendo* originem accipit; et significat *Abactorem* sive furem jumentorum et pecorum.

(d) §. 7. *Et secundum hoc feloniam vel infortunium judicari.* Pro [judicari,] sensu postulante, legendum est [judicatur.]

(e) *Et quandoque cum recordo, quandoque per confessionem, quandoque per cognitionem, et quandoque per disfractionationem.* De variis modis reum convincendi hic agitur, viz. per Recordum, per Confessionem seu (quod idem est) Cognitionem, et per Disfractionationem. Quod

ad methodum convincendi per Recordum attinet, (neque enim est cur de Confessione vel Disfractionatione longior sim) notandum est e Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 32. §. 1. quod si latro seiscitus de aliquo latrocinio [i. e. *bandabend* et *bacherend*] infecutus fuerit per aliquem cujus res illa fuerit [qui infecutor dicitur *Sacaborgh*] et captus, coronatore festinantius accersito, recitatisque in curia coram eo *Sacabori* sive insequentis et testium accusationibus (nullâ expectatâ responsione) morti judicabatur; *extunc enim furtum deducere non potuit, quia tales [judices, viz. coronatores] in hoc habent recordum.* Vide etiam postea, cap. 38. §. 1. et cum de hac ratione damnandi per recordum noster agat, pro cum recordo proculdubio reponendum est per recordum; quia sequitur [quandoque per confessionem, quandoque per cognitionem, et quandoque per disfractionationem]: et præterea auctor noster iterum enumerans varios convincendi reum modos postea in cap. 38. §. 16. eadem loquendi formulâ usus est, viz. [ad convincendum per patriam, vel per corpus, vel per fugam, vel per recordum.]

(f) *Sicut contigit de David principe Walliæ, cum per recordum vestrum quinque judiciis mortalibus torquebatur, &c.* Quid velint voces [recordum vestrum] fateor me nescire. Clarissimus eques Cokius nostras (qui fere ubique videtur MS. to a Cottoniano diverso usus fuisse) legit [Edwardum ———] 4 Inst. 239. et cum MS. tus

contigit de David principe Walliæ, cum per recordum vestrum quinque judiciis mortalibus torquebatur; suis namque meritis exigentibus (a) *detractus, suspensus, decollatus*, dismembratus fuit et combustus; cujus caput principali civitati, quatuorque quarteria ad quatuor partes Regni in odium traditorum deferrebantur suspendenda. §. 8. Est etiam quædam pœna quæ dicitur pecuniaria, quæ augetur et minuitur secundum modum delinquentium, quæ etiam licet (b) *minima* corporali minor reputetur; avari autem hanc fore discernunt (c) *carditam passionem*.

C A P. XVII.

De Justiciariis substituendis.

ACTIONES in judicio proponendæ sunt et probandæ; est autem judicium trinus actus trium personarum ad minus, Actoris, Judicis, et Rei, sine quibus legitimè consistere non (d) *possunt*; nec potest aliquis judicare in temporalibus, nisi solus Rex vel subdelegatus: ipse namque ex virtute sacramenti ad hoc specialiter obligatur, et ideo coronâ insignitur, ut per judicia populum regat sibi subiectum. §. 2. Nec à regnando dicitur, sed à benè regendo nomen assumitur; Rex verò dum benè regit, tyrannus dum populum suâ (e) *violatâ opprimitur* dominatione. §. (f) 3. Ad hoc namque electus est ut justitiam pariter universis sibi subditis faciat exhiberi, nullius personam acceptando, ut in eo dominus sedeat, et per ipsum sua judicia discernat, cujus interest quod justè fuerit judicatum defendere et sustinere, quia si non esset qui justitiam faceret, pax de facili posset exterminari. Habet enim Rex in manu sua omnia jura quæ ad coronam et laicalem perti-

MS.tus habeat *urum* pro *uestrum* facile crediderem librarium *v* pro *n* possuisse, et porro legendum esse [—cùm per *Edwardum nostrum* quinque judiciis mortalibus torquebatur, &c.]: quippe etsi judicium hoc non ab *Edwardo* sed in pleno parlamento apud Salopiam ea de causa convocato pronuntiatum fuerit, tamen non solum ab auctore nostro sed ab aliis etiam istius ævi scriptoribus *Regi nostro Edwardo* tribuitur. “David (inquit Henr. de Knyhton)” se defendebat “vigorosè usque ad festum sancti Mauriti in Autumno, et tunc fuit captus et ductus ad *Edwardum* qui præcepit eum trahi, suspendi, decollari et in quatuor partes dividi, p. 2465. Edit. Twysden.

(a) *Detractus, suspensus, decollatus, &c.*] Chronica Tho. Wykes, p. 111. et Annales Waverlenses, p. 238, Edit. Galei et Nic. Triveti Annales, p. 259. Edit. Ant. Hall. judicium hoc accuratè memorantes cum auctore nostro ad amussim concinunt.

(b) §. 8. Est etiam quædam pœna — pecuniaria — quæ etiam licet minima corporali minor reputetur,] Pro minima MS.tus habet *mima* quod etiam vocem *maxima* breviter notet; et porro Bract. 105. a. [quælibet pœna corporalis, quamvis minima, major est quælibet pecu-

niariâ pœnâ.] Lege itaque et Bract. et MS.to id postulantibus [—quæ, etiam licet maxima, corporali minor reputetur.]

(c) §. 8. *Avari autem hanc fore discernunt carditam passionem.*] Nemo quidem dubitet quin insulsum hoc additamentum, quod capiti finem imponit et modo quodam suo coronat, e margine huc in textum irrepsit; cùm non solum omninò supervacaneum sit, sed e Bract. insuper, unde cætera sumuntur, deficit. MS.tus habet [cardicam] quod fortasse eodem sensu a nostro usurpatur ac *cardiacus dolor* aut *cardiaca passio* apud Celsum et cæteros rei medicæ auctores.

(d) §. 1. *Sine quibus legitimè consistere non possunt;*] Et MS.tus et Bract. lib. 3. cap. 8. §. 2. rectè habent *potest* pro *possunt*.

(e) §. 2. *Tyrannus dum populum suâ violatâ opprimitur dominatione.*] Lege cum Bract. 107. b. §. 3. [—suâ violentâ opprimit dominatione.]

(f) §. 3. *Cùm magna pars hujusce capituli tanquam e tritis aliunde pannis quovis modo confuta videatur,* Tum præcipuè sectio hæc eandem præ se fert incuriam; postea etenim iisdem præ se fert repetita sectionem decimam quartam constituit.

neht potestatem, et materiale gladium qui pertinet ad Regni gubernaculum; habet etiam iudicium et iustitiam quæ sunt jurisdictiones, ex quibus tanquam Dei vicarius et minister astringitur unicuique tribuere quod suum fuerit. §. 4. Habet etiam ea quæ sunt pacis, ut populus sibi creditus in pace sileat et quiescat; et nè quis alium verberet, vulneret vel malè contrectet, nè quis etiam rem per vim et roberiam auferat et asportet, vel alium mahemi- at vel occidat: habet etiam coercionem, ut delinquentes Puniat et coerceat, et habet in potestate sua ut leges et consuetudines et assisas in Regno suo provisas et approbatas et juratas faciat à seip- so et subditis suis universis firmiter observari. §. 5. Supervacuum namque esset leges condere, vel iudiciis uti, nisi esset qui leges tueretur; et hanc jurisdictionem habet Rex in manu sua. §. 6. Potentiâ itaque omnes in Regno suo præcellere debet, quia parem habere non debet, nec multo fortius superiorem in iustitia exhiben- da, ut dicatur de eo *magnus Dominus noster et magna virtus ejus*, ita tamen ut minimo de Regno suo in iustitia suscipienda, si (a) *parcat*, comparetur. §. 7. Et licet omnes potentiâ præcellat, cor tamen ipsius in manu Dei esse debet; et ne potentia sua maneat irrefrænata, frænum apponat temperantiæ et lora moderantiæ, nè trahatur ad injuriam: (b) *qui* nihil aliud potest in terra nisi id quod de jure potest. (c) *Nec obstat quod dicitur quod principi placet* legis habet potestatem, quia sequitur cum lege Regia quæ de ejus imperio lata est, quod est, non quicquid de voluntate Regis (d) *tantopere præsumptum* est, sed quod magnatum suorum consilio, Rege auctoritatem præstante, et habitâ super hoc delibe- ratione et tractatu, rectè fuerit definitum. §. 8. Potestas itaque sua juris est, qui cum auctor sit juris, non debet inde nasci inju- riarum occasio, unde jura nascuntur. Et etiam quod ex officio

(a) §. 6. *Ut minimo de Regno suo in iustitia suscipienda, si parcat, comparetur,* Libri utriusque Editi nullo planè sensu sententiam exhibent: MS. tus habet *p'cat* (pro *parcat*) quæ abbreviatiuncula vocem *peccat* proculdubio denotat; legendum itaque [ut minimo in Regno suo in iustitia suscipienda, si *peccat*, comparetur.]

(b) §. 7. *Qui nihil aliud potest in terra,* &c.] MS. rectè habet [*quia* nihil aliud, &c.]

(c) *Nec obstat quod dicitur quod principi placet,* &c.] Sensus hujusce loci celeberrimi et ab auctori- bus de politia nostra Anglicana scribentibus vexa- tissimè ita intelligendus. Agit auctor noster de potestate Regis [Angliæ] intra legum limi- tes coarctatâ: [nihil aliud (inquit) potest Rex nisi id quod de jure potest; "Nec obstat quod dicitur [in lib. 1mo. Digest. de con- stit. principis] quod principi placet legis habet potestatem; quia sequitur [scilicet in fine ejusdem legis] cum lege Regiâ quæ de ejus imperio lata est" *populus ei et in eum omne imperium suum et potestatem contulit*. Rex itaque secundum nostrum eam solummodò ha- bet potestatem, quam lex sive populus ei tra- didit; ideoque in Anglia lex est non quicquid de voluntate Regis temerè præsumptum est, sed quod Magnatum suorum consilio, Rege auctori- tem præstante — rectè fuerit definitum.

Sed mirè profectò hac in re cecutiit Selde- nus nostras opinatus (in Dissertat. ad Flet.

cap. 2. §. 2.) Bractonum, Thorntonum et auctorem nostrum *legem hanc e Pandectis alla- tam tum legisse tum intellexisse aliter prorsus quam legi solet intelligi*ve sive a Græcorum sive a Latinorum Scriptorum aliquo. — Hii etenim triumviri jam dicti nostrates ita legisse videntur omnes ut pericopen ad hunc modum fuisse inte- grum non dubitarent, viz. quod principi placet legis habet vigorem, cum lege Regia quæ de ejus imperio lata est. Sed profectò non est cur as- ferat quispiam auctorem nostrum verba pro in- tegrali lege citasse; aut aliter legisse vel intellex- isse quam legi solent intelligi: fugit enim virum Eruditissimum observare nostrates hosce leges hujusmodi Romanas rarissimè ad amissim et totidem, ut aiunt, verbis proferre, sed semper fere ubi initium tantum legis laudatæ attulerint abbreviatiunculam hanc [&c.] apponunt. Ex- empla habemus hujusmodi abbreviatiuncularum in citationibus ad finem sectionum nonæ et de- cimæ hujusce capituli. Totus itaque locus ita legendus; [nec obstat quod dicitur quod prin- cipi placet legis habet potestatem quia sequitur, cum lege Regiâ quæ de ejus imperio lata est, &c. Quod est, non quicquid de voluntate Regis te- merè præsumptum est, sed quod magnatum suo- rum consilio, &c.]

(d) *Tantopere præsumptum*] Legit quidem Seldenus pro [*tantopere*] temerè præsumptum, quæ lectio verisimillima. Vide Dissertat. c. 3. §. 2. suo

fuo aliis prohibere necesse habet, id in persona propria committere non debet; potestas enim juris solius est Dei, injuriæ verò diaboli; et cujus opera fecerit, ejus et minister erit. §. 9. Cum igitur provisum sit quòd quilibet in sui juris prosecutione potius iudicio quàm viribus utatur, (a) et oportet læsos Regem adire, ut ostensis sibi injuriis illatis, celerem justitiam petentibus faciat exhiberi: qui si noluerit de seipso vel de alio, ex tunc Deum expectent conquerentes ultorem: (b) *nemo enim de facto Regis præsumat disputare, nec contra factum suum venire.* Veruntamen in populo regendo superiores habet, ut legem, per quam factus est Rex, et curiam suam, videlicet Comites et Barones; (c) *comites enim à comitiva dicuntur*: qui cum viderint Regem sine fræno, (d) *frænum sibi apponere tenentur*, nè clament subditi, *Domine Jesu Chryste in chamo et fræno maxillas eorum constringe*; ad quos Dominus; *vocabo super eos gentem robustam, longinquam et ignotam, cujus linguam ignorabunt, et destruet eos, et evellet radices eorum de terra, et à talibus judicabuntur, quia noluerunt subditos justè judicare.* Et in fune ligatis pedibus et manibus (e) mittent eos in *caminum ignis, &c.* §. 10. Caveant igitur sibi Reges et iudices nè conquerentes repellant, vel perversè judicent, ob quod in iudicium justi Judicis filii Dei corruant, ubi iudex terribiliter (f) *discretus*, et intolerabiliter severus, immoderatè offensus, et vehementer iratus, cujus sententia incommutabilis, carcer irremeabilis, tormenta sine fine, &c. §. 11. Quis igitur non timet examen illud in quo Dominus erit accusator, advocatus et iudex; (g) *à sententia autem sua poterit provocari*, quia Pater omne iudicium dedit Filio, qui claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit: O quàm districtum iudicium, (h) *quòd non solum de actibus, verum etiam de*

(a) §. 9. Et oportet læsos Regem adire,] In MS. to deest et; rectèque quidem deest.

(b) *Nemo enim de facto Regis præsumat disputare, &c.*] Ex hoc loco perperam intellecto politici quidam Scriptores Regibus quilibet faciendi jus arrogant, eosque supra omne humanum examen quasi in cælo collocant. Sin ad Bract. lib. 2. cap. 16. §. 3. recurramus, unde auctor noster tam hoc quàm quæ sequuntur desumpsit, nihil profectò videbitur istac interpretatione a vobum sensu alienius. [De chartis verò Regis et factis Regum (inquit Bract.) non debent nec possunt Justitiiarii nec privatæ personæ disputare, nec etiam si dubitatio oriatur possunt interpretari. Sed in dubiis et obscuris, vel si aliqua dictio duos contineat intellectus Domini Regis erit expectanda interpretatio et voluntas.] — Et paulò post [item nec factum Regis nec chartam potest quis judicare, ita quòd factum domini Regis irritetur.] Et præterea titulus sectioni isti inscribitur huiusmodi, viz. [de chartis Regiis non debent Justitiiarii disputare nec eas judicare] i. e. (ut cum jurisconsultis nostratibus loquar) non procedent Rege inconsulto. Nihil itaque ex hoc loco eliciendum est de ista Regum nescio qua omnipotentia; quasi pro arbitrio contra leges agerent; et quidvis denuò iis liceret: præsertim

cum, uti sequitur in auctore nostro, in populo regendo superiores habent legem per quam facti sunt Reges, et curiam suam, videlicet Comites et Barones. Vide etiam Ryleii Placita Parliamentaria, p. 20.

(c) *Comites enim à comitiva dicuntur,*] Bract. p. 34. §. 3. multo luculentius et correctius [quia comites dicuntur quasi socii Regis, et qui habet socium habet magistrum.]

(d) *Frænum sibi apponere tenentur,*] Bract. ubi supra accuratius [frænum ei apponere, &c.]

(e) *Mittent eos in caminum ignis,*] Bract. ubi supra [mittet (viz. dominus mittet) eos in caminum ignis.]

(f) §. 10. *Iudex terribiliter discretus,*] Lectio Bract. lib. 1. cap. 2. §. 8. sequenda est, qui habet districtus iudex et districtum iudicium; uti et ipse noster postea in sectione undecima [O quàm districtum iudicium!]

(g) §. 11. *A sententia autem sua poterit provocari,*] Necessariò inferenda est vocula non, viz. [a sententia autem sua non poterit provocari,] et eandem etiam lectionem exhibet Bract. lib. 1. cap. 2. §. 8.

(h) *O quàm districtum iudicium quod,—de actibus—reddaturi sumus rationem,*] Lege (et sensu postulante et Bract. ubi supra consentiente) O quàm districtum iudicium quo, &c.

omni verbo otioso (a) *quodcunque* locuti fuerimus reddituri sumus rationem! Temperent igitur Reges potentiam suam per legem, quæ frænum est potentiae, quod secundum leges vivant; quia hoc sanxit lex humana, quod leges suum ligent latorem; et alibi digna vox maiestate regnantis est, legibus alligatum se principem profiteri. Præterea nihil tam proprium imperio quam legibus vivere, et majus est imperio legibus submittere principatum: et cum non semper oportet Regem esse armatum armis, sed legibus, addiscat Rex sapientiam, ut conservet justitiam, et cum illam invenerit, beatus erit si tenuerit illam, cum sit honor et gloria in sermone sensati, et lingua imprudentis subversio ipsius, et principatus sensati stabilis. Et Rex sapiens judicabit populum suum, si autem fuerit insipiens perdet illum. Quia capite corrupto descendit corruptio membris; et si sensus et vires non vigeant in capite, sequitur quod cætera membra non poterunt officium suum exercere. (b) *Et non solum* autem esse debet sapiens, sed misericors, et cum sapientia misericorditer justus; et licet tutius sit reddere rationem pro misericordia quam pro judicio, tutissimum tamen est, (c) *ut palpebræ ejus præcedant gressus suos, quod judicium non vacillet per* (d) *impudentiam,* nec (e) *misericordiam* decipiat per incircumspectionem: misericordia siquidem injusta est cum incorrigibili, et non est in eos liberalitatis angusta referenda humanitas, qui impunitatem veteris admissi consuetudini potius quam emendationi deputarunt; et cum indulget judex indigno, nonne ad prolapsionis contagium provocat universos? sic ergo misereatur indigno ut semper homini condoleat; (f) *nec pauperis miseratus quis in judicio misericordiae vel remissionis, cui tam misericordia compassionis est, sed et omnibus miserendi:* (g) *eum doceant merita et demerita personarum.* §. 12. Debet enim Rex in coronatione sua, præstato Sacramento in nomine Jesu Christi, populo sibi subdito promittere; se pro viribus opem esse impensurum, et præcepturum ut Ecclesiae Dei, et omni populo Christiano vera pax omni suo tempore observetur. §. 13. Item ut rapacitates omnesque iniquitates omnibus suis gradibus

(a) *De omni verbo otioso quodcunque locuti fuerimus* Braet. exhibet [de omni verbo otioso quod iniquè, &c.] cæterum cum otiosum ab iniquo plurimum discrepet, nullus dubito quin pro [quod iniquè] quodcunque legendum sit, ideoque communis lectio retinenda.

(b) *Et non solum autem debet esse sapiens,* Lege cum Braet. 107. b. [non solum autem, &c.] omisâ voculâ et.

(c) *Ut palpebræ ejus præcedant gressus suos, quod non judicium vacillet, &c.* Braet. ubi supra correctius [ut ita palpebræ ejus præcedant gressus suos, quod non, &c.] Legendum itaque etiam in nostro [ut ita palpebræ, &c.]

(d) *Quod judicium non vacillet per impudentiam,* Pro impudentiam lege imprudentiam, et sententiâ postulante, et Braet. consentiente, p. 107. b.

(e) *Nec misericordiam decipiat per incircum-*

spectionem, Lege cum Braet. ubi supra [nec misericordia decipiat, &c.]

(f) *Nec pauperis miseratus quis in judicio misericordiae vel remissionis, cui tam misericordia compassionis est, sed et omnibus miserendi,* Hunc locum et incitiâ et incuriâ librariorum corruptissimum (breviter dicam cum pænè infinitum esset unicuique mendo diutius immorari) ita, lector, non sine Braet. p. 107. b. auctoritate corrigas, viz. [nec pauperis misereatur quis in judicio misericordiâ, viz. remissionis, cui tantum misericordia compassionis est [habenda] sicut et omnibus miserendum.]

(g) *Eum doceant merita et demerita personarum.* Dormitante iterum librario, dictu quidem impossibile est quid hæc verba velint, nisi prius ea quæ omittuntur e Braet. 107. b. restituerimus, viz. [sed quibus et qualiter sit miserandum eum doceant merita et demerita personarum.]

(a) *interdicere*. §. 14. Item ut in omnibus judiciis æquitatem et misericordiam fieri faciat, ut per justitiam suam firmâ pace congau-
deant universi: ad hæc autem creatus est Rex et electus, ut justitiam faciat universis, et ut in eo Dominus sedeat, et per ipsum sua
judicia discernat; judicia enim non sunt hominis sed Dei; et tene-
tur justa judicia defendere et sustinere, nè pax per negligentiam
suam possit exterminari: et cum sit Dei vicarius, jus ab injuria, et
æquum ab iniquo tenetur separare, ut sui subditi honestè vivant,
nè ullus alium lædat, et quòd unicuique quod suum fuerit de-
bitâ contributione reddatur. §. 15. Et caveat sibi nè in sede judi-
candi, quæ est quasi thronus Dei, quenquam loco suo substituat
insipientem et indoctum, corruptibilem vel severum, nè pro luce
ponat tenebras, et manu indoctâ modo (b) *furioso* gladio feriat
innocentes, culpabilesque prece vel precio (c) *vitetur* illegitimè
reddere quietos, nè per malitiam, vel ejusdem substituti imperi-
tiam, simul cum ipso æterni luctus mœstitiâ sibi comparet. §.
16. Cum igitur non sit possibile quòd solus ad omnia terminanda
sufficeret, per Justitiarios et Comites et alios ministros, viros sapi-
entes, Deumque timentes (in quibus consistit veritas eloquiorum,
ut partito onere levior sit (d) *eis* labor, quibus plenam exhibeat
jurisdictionem) de necessitate oportebit eum subveniri; quibus
quæstiones super dubiis querimoniæque super injuriis (e) *ter-
minaturæ* referantur; qui cum ad hoc fuerint deputati impri-
mis jurent, quòd fidele consilium Regi præstabunt quotiens vi-
derint profuturum. §. 17. Item quòd consilium Regium ne-
mini revelabunt, cui non fuerit revelandum, et præcipuè cum
credant damnum posse evenire. Item quòd nihil consentient alienari
de hiis quæ pertinent ad antiquum dominicum coronæ Regis:
item quòd procurabunt quòd justitia fiat omnibus tam divitibus
quàm pauperibus, magnatibus pariter et parvis, secundum rectas
consuetudines et leges in Regno usitatas: item quòd liberè per-
mittent de seipsis, consanguineis et amicis suis justitiam fieri cui-
cunque petenti, nec per eos impediri justitiam prece vel precio, fa-
vore vel odio, sed bonâ fide procurabunt (f) *et* quòd magnus ju-
dicetur sicut parvus secundum Regni consuetudinem; nec sustenta-
bunt vel defendent injuriantes in injuriis suis opere vel servitio. §. 18.
Item quòd a nullo, quem sciverint habere aliquod negotium in
curia expediendum, aliquod donum vel servitium recipient, per se
vel per alium quocunque modo vel qualicunque arte, occasione
hujusmodi, exceptis esculentis et poculentis pro uno die et non
ultra. §. 19. Item si alicui pro certo innotuerit, vel à fide digno

(a) §. 13. *Item ut rapacitates — interdicere.*] Pro *interdicere* lege cum Bract. lib. 3. cap. 9. §. 2. *interdicat.* Sequentes etiam sectiones ean-
dem loquendi formulam utunque inelegantem
retinent, viz. [item ut in omnibus — æquita-
tem — fieri faciat.]

(b) §. 15. *Et manu indoctâ modo furioso gla-
dio feriat innocentes.*] Bract. lib. 1. cap. 2. §. 8. pro *furioso* exhibet *furientis*, quod sen-
sum reddit perspicuum.

(c) *Culpabilesque — vitetur illegitimè reddere
quietos.*] Cum in MS.to n a littera v parum
discrepet, facile crederem auctorem incautè

scripsisse *nitetur* pro *nitatur*, quam vocem et lati-
nitas et sensus postulat.

(d) §. 16. *Ut partito onere levior sit eis labor.*] Bract. lib. 3. c. 10. §. 1. exhibet rectiùs [— le-
vior sit illi labor.] Pro *eis* itaque reponas *ei*.

(e) *Querimoniæque super injuriis terminaturæ*] Notandum est Authorem nostrum *terminaturæ*
pro *terminandæ* et hîc et alibi usurpare; uti et in
cap. 18. §. 4. *liberatura* pro *liberanda*.

(f) *Sed bonâ fide procurabunt et quòd mag-
nus judicetur*] Vocula *et*, ut videtur, delenda est,
et legendum [sed bonâ fide procurabunt quòd
magnus, &c.]

audierit,

audierit, aliquem alium consiliarium donum aliquod recepisse illicitum, hoc deferetur in publicam notitiam totius concilii: et si quis inde convictus fuerit, in perpetuum a concilio Regis (a) *concludatur*, terræque, res, redditus, et proventus bonorum suorum amittat per unum annum: qui si hujusmodi proventus non habuerit, puniatur per discretionem. (b) *Decretum Regni et consiliariorum Regis.* §. 20. Illud etiam Sacramentum, quoad illum articulum, jurabunt Barones de Scaccario, Justiciarii itinerantes, et omnes alii ministri et ballivi Regis, exceptis vicecomitibus quibus inferius dicetur. §. 21. Et quod dicitur de munerum captoribus ab extraneis et ignotis, intelligatur consimiliter de privatis, videlicet ut de eisdem consiliariis munera capientibus à consiliario negotiante. §. 22. Item jurabunt quòd malos Officiales vel Milites Ballivos in Officiis vel Balliviis Regis poni non procurabunt; et si tales positi fuerint per Regem, amoveantur sine mora, et alii boni et fideles substituantur. §. 23. Jurabunt etiam quòd nullam personam de (c) *illegat'* suspectam in familiam Regis admitti procurabunt. §. 24. Item quòd nullum de concilio vel cum Rege existentem procurare versus Regem rogabunt quòd sibi det quod ipsi possunt sibi retinere, quod ad coronam (d) *retinuerunt*; quòd si Rex ex propria concesserit lenitate, lenitatem sic receptam restituant, et centum libras nihilominus amercientur, à concilio vel hospitio Regis penitus excludantur, et si delictum aliam pœnam exigeret, gravius puniantur. §. 25. Item quòd nullum breve, libertates, privilegia seu quæcunque alia continens, per quæ injuria vel præjudicium oriri possit consuetudinibus Angliæ, sigillari consentient sine assensu Regis et præsentia majorum de concilio (e) *Regi.* §. 26. Jurabunt (f) *enim* vicecomites sic; quòd non accipient munera ab aliquo pro injuria alicui facienda, (g) *vel justitiam deferendo*, vel pro jure Regis, vel alterius permittendo vel impediendo. §. 27. Item quòd non quærent occasiones illicitas vel injurias pro aliquo gravando. §. 28. Item quòd non amercient aliquem nisi secundum formam cartæ libertatum. §. 29. Item quòd nihil dabunt alicui de curialibus vel ministris Regis pro eis defendendis vel manutenendis contra alios, nec aliquid dabunt pro negotiis suis promovendis nisi Domino Regi, vel ad opus ipsius Regis, et hoc palam et non in occulto. §. 30. Et caveant sibi (h) *incauti* nè

(a) §. 19. *In perpetuum a concilio Regis concludatur,*] Pro *concludatur* fortasse *excludatur* legendum est; siquidem eadem locutio occurrat infra in §. 24. [—a concilio Regis penitus *excludantur.*]

(b) *Decretum Regni et consiliariorum Regis.*] Hæc verba videntur huc e margine irrepsisse, ubi pro juramenti titulo vel alio aliquo hujusmodi primò posita erant.

(c) §. 23. *Nullam personam de illegat' suspectam,*] MS. exhibet *illegat'*, forsan pro *illegalitate*; istiusmodi enim vox omnino redollet auctoris nostri Latinitatem.

(d) *Quod ad coronam retinuerunt,*] MS. *retinuerint*: sed haud absimile est legi debere [quod ad coronam *pertinuerit*] quippe [quòd nihil consentient alienari de his quæ *pertinent*

ad antiquum dominicum coronæ Regis] constituit partem juramenti consiliariorum superius memorati.

(e) §. 25. *De concilio Regi.*] MS. de concilio Regis.

(f) §. 26. *Jurabunt enim vicecomites.*] Lege sensu postulante [jurabunt *etiam* vicecomites.]

(g) *Pro injuria alicui facienda, vel justitiam deferendo, vel pro jure — permittendo vel impediendo,*] Cum precedat [pro injuria facienda,] et cum sequatur [pro jure permittendo] proculdubio debet legi (non *vel justitiam deferendo* sed) *vel justitia deferenda*, viz. [pro injuria alicui facienda, vel justitia deferenda.]

(h) §. 30. *Et caveant sibi incauti*] i. e. incauti *judices*; ad eos enim iterum auctor redit.

volare præsumant antequam pennas habeant; quod si fecerint, ex alto se noverint corruituros. §. 31. Nec (a) *ad exemplum* talibus exhibere judicandi potestatem (b) *quàm in manu ponere gladium furiosi*. (c) *Quorum* jurisdictio per mortem delegantis vel delegati, vel cùm delegans jurisditionem revocaverit, vel lata sententia, (d) *aliter quam*, finem capit et revocatur: Nullus autem (e) *subdelegatus* alium potest sibi subdelegare ut recordum possit præsentare.

C A P. XVIII.

De Coronatoribus.

Qualiter autem coronatores eligi debeant in provinciis, patet per constitutionem, quæ talis est: quia (f) *Juvenes* et minùs prudentes communiter electi temporibus retroactis extiterunt ad officium coronatorum, ac necesse est quòd milites circumspecti inde se intromittant; provisum est quòd in singulis comitatibus sufficientes eligantur coronatores de probioribus et fide dignioribus militibus totius comitatus, qui meliùs sciant, possint et velint ad hujusmodi officium intendere, qui cùm fuerint ad hoc vocati et electi, (g) *fideliter attachiari præcipiant appellaque et capitula coronæ in Comitatu præsentent*, contra quos vicecomes loci habeat contrarotulum tam de appellis et inquisitionibus, quàm aliis officium illud tangentibus, quibus inhibitum est (h) *nequaquam* capiant pro officio suo faciendo sub pœna gravis forisfacturæ bonorum. §. 2. Qualiter autem convinci poterit fraus et malitia coronatorum patet per constitutionem (i) *Oxonie*, quæ talis est: Provisum est quòd inquisitores ad subscripta facienda constituendi warrantis suis vicecomiti loci quo fuerint accessuri scire faciant, quòd ve-

(a) §. 31. *Nec ad exemplum talibus exhibere judicandi potestatem quàm in manu, &c.* Pro ad MS. habet ad. i. e. *aliud*. Auctor itaque (ut conjicere est) scripsit [nec *aliud* (erit) talibus exhibere judicandi potestatem quàm in manu, &c.] et vox *exemplum* ad oram codicis aliqujus primò posita ad exemplum huc allatum denotandum (quod in MS. tis usitatissimum) e textu penitus est rejicienda.

(b) *Quàm in manu ponere gladium furiosi.* i. e. quàm ponere gladium in manum furiosi. MS. enim pro *manu* habet *manum*.

(c) *Quorum jurisdictio, &c.* Cùm verbum proximè precedens periodo finem imponit, et sententia hic de novo incipiat, legendum est (non *quorum* jurisdictio, sed) *eorum* jurisdictio, &c. id insuper Latinitate postulante.

(d) *Vel lata sententia aliter quam finem capit et revocatur.* MS. pro *aliter quam* exhibet *aliterque*; lege itaque [—vel latâ sententiâ aliterque (i. e. et alio aliquo modo) finem capit, &c.]

(e) *Nullus autem subdelegatus, &c.* Loquitur auctor noster de iudice *delegato*, et non de *subdelegato* a Domino Rege: et Braët. lib. 3. cap. 10. §. 4. habet [nullus Justiciarius a Domino Rege *sic delegatus*, poterit aliquem sibi

subdelegare.] lege itaque [nullus autem *sic delegatus*, &c.]

N. B. Caput hoc decimum octavum, ut videtur, loco non suo intervenit: finis enim 17mi capitis cum initio 19ni aptissimè congruit; et 18vum caput, si materiam, de qua agit, accuratè spectemus, vigesimum quintum caput debet proximè præcedere.

(f) §. 1. *Quia juvenes et minùs prudentes, &c.* Parum fidus statuti, viz. West. primi, cap. 10. interpretis autor noster hîc visus est: pro *juvenes* enim statutum habet *petits Gents*, et interpretatio Anglicana *mean Persons*.

(g) *Fideliter attachiari præcipiant appellaque et capitula coronæ in comitatu præsentent.* Si accuratè verborum ordo, quem statutum præ se fert, spectetur, transpositio hujusmodi facienda est: viz. [fideliter attachiari præcipiant et præsentent appellaque et capitula coronæ in comitatu,] nisi malit lector, pro *appellaque* legere *appellatos*.

(h) *Nequaquam capiant* Lege *ne quicquam* capiant.

(i) §. 2. *Per constitutionem Oxonie,* Pro *Oxonie* lege *Exonie*; ibi enim et non *Oxonie* lex lata erat.

nire faciat coram eis ad certos diem et locum in mandato suo expressos *A. de B.* coronatorem, homines et hundredarios, servientes et bedellos, qui in balliva ipsius coronatoris sunt commorantes, vel fuerint tempore quo idem *A.* primò fuit coronator Regis, sive infra libertatem sive extra, omnesque clericos suos cum omnibus rotulis et adminiculis de toto tempore quo coronator Regis extiterit. §. 3. Cum autem ipsi inquisitores venerint (a) et rotulos prædictos faciant consignari, et eos sic sigillatos præfato coronatori reddant indilatè, usque iter justiciariorum salvo custodiendos, nisi per warrantum Regii mandati aliud interim fuerit ordinatum: et quod dicitur de coronatore, de ejus hærede intelligatur id idem, qui de tempore patris sui coronatoris oneretur; et hoc fiat, ne idem coronator vel ejus hæres vel clericus in hujusmodi rotulis (b) *contra iter prædictum* quicquam possit fabricare. §. 4. Jurentque postea ballivi, servientes et bedelli prædicti, quòd bene fideliterque ea facient, quæ prædicti inquisitores eis ex parte Regis injungent, et arcana concealabunt; qui cum juraverint, oneretur quilibet ballivus hundredi et libertatis separatim per se, quibus injungatur quòd habeant coram eis certis die et loco omnia nomina villarum et hamelettorum in suis ballivis existentium prædictis inquisitoribus in scriptis redacta distinctè liberatura; et quòd tunc venire faciant coram eis de qualibet villa, octo homines; de dimidia villa, sex homines, et de quolibet hameletto, quatuor de melioribus et legalioribus, exceptis dominis hujusmodi villarum et hamelettorum; per quos ipsi inquisitores principalem accipiant inquisitionem de duodecim primis Juratoribus de quolibet hundredo, libertate et villa respondente per duodecim, infra jurisdictionem prædicti coronatoris existentibus; et quòd quilibet prædictorum octo, sex et quatuor proprium habeat sigillum; et si defectus in prædictis villis, dimidiis villis et hamelettis inveniatur, quo minùs inquisitiones de liberis tantum sufficienter fieri possint, tunc de discretioribus et legalioribus villanis sigilla habentibus jungantur eisdem: cum autem inquisitores dictis die et loco venerint, et præmissa facta fuerint, tunc eligant ipsi inquisitores, per Dominum Regem assignati de prædictis octo, sex, (c) et quatuor, duos de melioribus et legalioribus secundum suas discretionem, qui sic jurent: sic auditis *C.* et *D.* inquisitores per Dominum Regem assignati, quòd veritatem dicam, nullamque veritatem celabo, nec quantum in me est celari permittam coram vobis vel (d) *murdrari* occasione promissæ

(a) §. 3. Cum autem ipsi—venerint et rotulos prædictos faciant consignari,] Delenda est vocula et, sententiâ postulante.

(b) Contra iter prædictum] i. e. ante iter prædictum.

(c) §. 4. Tunc eligant ipsi inquisitores—de prædictis octo, sex, et quatuor duos de melioribus, &c.] Quid velit noster per duos de melioribus haud facile dictu; cum inquisitio facienda erat per duodecim et non per duos. Vidimus antea in sectione 4ta quòd præcipiendum erat vicecomiti quòd venire faceret coram inquisitoribus de qualibet villa octo homines; de dimidia villa sex homines; et de quolibet hameletto quatuor de melioribus et legalioribus: et eligendi erant ab inquisitoribus—de prædic-

tis octo sex de melioribus; et de prædictis sex quatuor de melioribus; et de prædictis quatuor duos de melioribus. Totum itaque locum valdè corruptum, non sine ipsius statuti *Exoniæ* auctoritate, ita refingas, viz. [tunc eligant ipsi inquisitores—de prædictis octo sex; et de sex quatuor; et de quatuor duos de melioribus et legalioribus, &c.]

(d) Nec quantum in me est celari permittam coram vobis vel murdrari] Hæc sententia veterem significationem vocis *murdrum* liquidò indicat, quæ olim expressit (secundum *Braët. lib. 3. tract. 2. cap. 4. §. 2.* et *Flet. lib. 1. cap. 23. §. 6.*) homicidium occultum et furtim factum: etsi hodie aliam prorsus significationem secum afferat.

onis, doni, favoris, odii, amoris, vel affinitatis; nec per alicujus abettum vel procuracionem vel aliquo modo (a) *amittam*, quin veritatem dicam; vel vobis præsentem super hiis quæ mihi injungitis vel onerabitis in hac inquisitione ex parte Regis, sicut me Deus adjuvet et hæc sancta, &c. de hiis præcipuè quæ scio vel inquirere potero. Hoc idem Sacramentum facient villatæ et illi de hamelettis separatim; et per idem Sacramentum onerabuntur duodecim: postea verò tradent ipsi inquisitores, et deliberabunt singulis juratis (b) *villarum dimidiarum et hamelettorum*, hundredorum et wapentakiorum, et libertatum (c) *in jurisdictione prædicta* existentium, et similiter forinsecarum; (d) *sed* necesse sit, capitula subscripta, ut ipsos inde reddant certiores ex parte Regis, liberis firmiter injungendo sub pœna exhæredationis, ac servis sub pœna prisonæ perpetuæ, nè quicquam concelent veritatis, sed plenè, prout hîc fuerit inventum, præsentent; quorum præsentationes fiant duplicatæ, in modum cyrographorum indentatæ, quarum partes sigillis suis appensis dictis inquisitoribus liberentur; quarum pars una penes eos inquisitores remanebit, et alia duodecim Juratoribus liberetur, ut super articulis in eadem contentis plenius certiorerentur cùm ad hoc fuerint convocati. §. 5. Inprimis fideliter præsentent de omnibus murdris, homicidiis, feloniis, per quem, quando, et ubi, in terra videlicet vel in aqua, bosco, (e) *placio*, vel marisco, vel in villa, vel extra, vel qualiter fuerint perpetratæ per totum tempus, quo talis A. fuit coronator Regis in partibus illis; si ipse coronator personaliter accesserit ibidem pro officio suo faciendo, vel, si alium forte loco suo substituerit, quotiens, et quis fuit ejus substitutus. §. 6. Item si ipse coronator gratis et sine dilatione (f) *ad fortunas emersas accesserit*, quotiens ad hoc erit requisitus; vel si aliquid petiit, vel clericus ejus receperit ut celerius officium suum faceret, id quod sine mercede facere tenebatur; vel si dilationem quæsit (g) *ut per sic pecuniam extorqueret; sic*, quotiens, et quantum, et per quorum manus hujusmodi pecuniam receperit. §. 7. Item si catalla felonum tam per amicos suos, quàm alios legaliter fuerint apreciata et villatæ liberata custodienda, vel absque pretio fuerint in rotulo coronatoris imbreviata. §. 8. Item de muneribus datis coronatori pro eo quòd

(a) *Vel aliquo modo amittam,*] MS. pro *amittam* habet *omittam*; et rectè quidem.

(b) *Villarum dimidiarum et hamelettorum,*] E villis, dimidiis villis et hamelettis veniebant juratores: ideòque hîc legendum est [villarum, dimidiarum villarum et hamelettorum.]

(c) *Et libertatum in jurisdictione prædicta*] MS. habet [— jurisdictionem prædictam;] unde verisimile est authorem scripsisse [et libertatum intra (et non in) jurisdictionem prædictam.]

(d) *Et similiter forinsecarum; sed necesse sit,*] Lege, statuto jubente, [et similiter forinsecarum si necesse sit.]

(e) §. 5. *In terra videlicet vel aqua, bosco, placio vel marisco,*] Quomodo istud [placio]

huc irrepperit prorsus ignoro, cùm in *statuto* non inveniatur.

(f) §. 6. *Et si — coronator gratis — ad fortunas emersas accesserit,*] Quamquam vix credibile est quanta in Latinitate barbaries per totum hoc caput occurrit, quæ non rarò sensum turbat; tamen hæc [ad fortunas emersas accedere,] cæteris ubique loquendi formulis utcumque barbaris palmam præripit. Articuli super Statutum Exoniæ in vet. Magn. Chart. 2. parte, p. 10. a. (quorum hîc noster in se interpretationem suscipit) habent *a chescun aventure*.

(g) *Ut per sic pecuniam extorqueret sic, quotiens et quantum,*] Lege [ut per sic (i. e. ut eo modo) pecuniam extorqueret; et si sic, quotiens et quantum.]

falsam et procuratam caperet inquisitionem pro jure alicujus (a) *murdriendo*, vel pro catallis alicujus apreciandis ad minus quam ad verum valorem; vel si de rebus prius inquisitis coram eo et irrotulatis aliter irrotulari fecerit, quam in forma præsentata; vel si falsò rotulos suos innovaverit, tunc in quo, et erga quem, et quantum proinde sibi et clerico suo fuit attributum. §. 9. Item si ipse vel clericus suus aliquid de catallis felonum detinuerint post appreciationem eorum vel ante; vel si levius pretium apponi procuraverit, ut per idem pretium illud haberet; vel si pretium appositum per juratores in rotulo suo minoravit de re, quam penes se retinuerit, ut perinde minus itinere justiciariorum oneretur; tunc inquisitores certificent de rerum qualitate et quantitate. §. 10. Item si appella aliqua falsò fecerit irrotulari, vel passus murdriri, vel de rotulis suis extrahi, (b) *vel fortè ad paupertatem, vel malam voluntatem prosequentis*, vel favore, occasione doni vel promissionis, vel ob timorem vel affinitatem alicujus appellati, admittere vel irrotulari superfederit vel retraxerit; tunc quotiens, et quantum proinde receperit, et per quorum manus. §. 11. Item si aliquid receperit de villatis in quibus fieri fecit abjuraciones, ac visus et inquisitiones; tunc quotiens, et quantum, et per quorum manus. §. 12. Item si aliquis de suis in suis visibus ac inquisitionibus de corporibus mortuorum aliquid ceperit et asportaverit, tunc quantum et quotiens, et qui hæc fecerint. §. 13. Item si omnia attachiamenta fieri fecit debito modo necne. §. 14. Item si aliquem attachiari fecit injustè (ut ipsum gravaret, et de suo sic extorqueret) pro ipso culpabili qui idem nomen habuerit; tunc per cujus procuracionem et abettum, et quantum recepit (c) *a tali gravato vel apertè hoc procurante*. §. 15. Item si officium suum in omnibus sine dilatione et sponte fecerit, nihil capiendo ab aliquo secundum tenorem statuti. §. 16. (d) *Item si in aliquo comitatu conclaverit de articulis appellei*, vel conclari fecerit vel procuraverit in gravamen appellantis, vel appellati, vel alterius, occasione doni, timoris, affinitatis, promissi, amoris, vel alicujus procuramenti; tunc de modo, et per quos, pro qua mercede, qua occasione, quotiens, et in quibus casibus. §. 17. Item si omnia attachiamenta officio appendentia prout debuit pro Rege vel pro querente prosecutus fuerit, vel prosequi fecerit cum rigore. §. 18. (e) *Item si catalla fugitivi-*

(a) §. 8. *Pro jure alicujus murdriendo*,] Tam *murdrare* quam *murdrire* et in auctore nostro et in Bract. frequenter occurrit; vide antea, §. 4. Hujusce capitis, et postea, §. 10. et in Bract. p. 115. b. §. 1.

(b) §. 10. *Vel fortè ad paupertatem vel malam voluntatem prosequentis*,] Sensus, haud facilis intellectu, sic se habet, viz. propter paupertatem prosequentis, vel propter malam voluntatem quam ille (viz. coronator) erga prosequentem gesserit.

(c) §. 14. *A tali gravato vel apertè hoc procurante*.] MS. tus rectius [a tali gravato vel a parte hoc procurante.]

(d) §. 16. *Item si in aliquo comitatu conclaverit de articulis appellei*,] Articuli super statutum Exoniæ in Magn. Chart. cum vet. Stat. 2. parte, p. 22. a. exhibent [ou fil a nul countee riens cela, &c.] et similem lectionem ipsa postulat sententia, viz. [item si nihil in aliquo comitatu, &c.]

(e) §. 18. *Item si catalla fugitivorum de villa*——subtractorum fideliter fecit arrestare,] Delendum est aut *fugitivorum* aut *subtractorum*; iidem enim non possunt esse et *fugitivi* simul et *sustracti* de villa. Lege itaque [item si catalla fugitivorum de villa——fideliter fecerit (non fecit) arrestari (non arrestare.)]

eorum de villis in quibus morabantur (a) *pro suspitione mali de eis habita substractorum* fideliter fecit arrestare, ipsaque per bonas inquisitiones integrè irrotulari, et villatis in quibus inventa fuerint usque ad iter justiciariorum salvò custodienda (b) *liberantur* necne; quod si non fecerit in toto vel in parte, tunc, cui ea liberavit, et quantum. §. 19. Item si aliquod appellum, aliquamve querelam subtraxerit, vel subtrahi fecerit, vel permiserit, vel ad nihilari, tunc per cujus procuramentum, et (c) *per quantum* id fecerit, et quotiens. §. 20. Item de Thesauro invento tempore balliviæ suæ, qui illud invenerint, et quantum, et ad quorum manus devenerit. §. 21. Inquisitores enim de wapentakio in wapentakium ad præmissa distinctè inquirenda accedere debent, et de hundredo in hundredum, tam infra libertatem quàm extra, et de villa in villam respondentem per duodecim homines. Receptis itaque præsentationibus juratorum cum omnibus sigillis suis, statim venire faciant coram eis duodecim meliores, ditiores et discretiores, et onerentur, tactis sacrosanctis, super capitulis prædictis fideliter veritatem præsentare. §. 22. Et si inquisitores super aliquo concelamento dubitaverint, liceat eis per viginti quatuor juratores de toto corpore comitatûs electos per prædicta capitula oneratos omnes vel quosdam (d) *committere* celantes veritatem præmisso-

(a) *Fugitivorum pro suspitione mali de eis habita,*] Hic obiter notandum est tantum *suspicionem* criminis de aliquo habitam olim in causa fuisse cur tanquam *reus* responderet et sese coram iudice defenderet. Et fortasse lectori haud ingratum erit consuetudinem hanc jamdiu defuetam exemplo ex antiquis rotulis adducto illustrare.

Placita coram Domino Rege in crastino Sti. Hyllarii A. 25 H. 3. Rot. 12. in dorso.

Oxon, Leic, ff. Stephanus filius Simeonis, Petrus et Henricus filii ejus qui *suspecti* fuerunt quòd per maleficium ipsorum moriebatur Ric de Plesset quondam miles Domini Regis in quadam domo Joh'e Arthyk eò quòd *fama* pridie talis fuit attachiati fuerunt ad respondendum *de suspitione illa*.

Et Johanna Arthyk quæ eodem modo *suspecta* fuit de morte illa propter quasdam contentiones quæ fuerunt inter prædictum Richardum et ipsam Johannam attachiata fuit ad respondendum *de suspitione illa*.

Et Johanna, Stephanus filius Simeonis, Petrus et Henricus filii ejus veniunt et defendunt mortem illam, omne maleficium, et omnem feloniam. Et quòd nullo modo sint culpabiles de morte illa sponte sua ponunt se de bono et malo super 12 tam militibus quàm aliis, &c. de visneto de Halhthor in Com Leic per quos, &c. et qui nec, &c. et qui nullo modo, &c. *et super 4 villas circiter Halhthor, Catthorp, & Gontebii, & super bonag Ric de Martiwaft de Halhthor.* Et ideo præceptum est vicecomiti quòd faciat venire coram Domino Rege *die dominica* ante quadragesimale apud Wygorn 12 tam milites, &c. de prædicto visneto, *et prædictas villas ad dicendum super hoc veredictum suum.*

Postea ven 12 milites *et prædictæ villatæ* et dicunt super Sacramentum suum quòd prædicti Johanna, Stephanus, Petrus et Henricus non sunt culpabiles de morte prædicti Richardi nec per maleficium ipsorum moriebatur, et ideo sint inde quieti.

(b) *Salvò custodienda liberantur necne,*] Totius sententiæ structura postulat *liberari* et non *liberantur*: et ita legendum.

(c) *Per quantum id fecerit, &c.*] Cum *per* et *propter* in MS. to sæpissimè confundantur, fortè [*propter* quantum (i. e. pro quanto) id fecerit, &c.] legendum est.

(d) §. 22. *Liceat eis per 24 juratores* — omnes vel quosdam *committere celantes veritatem, &c.*] MS. pro *committere* habet *convincere*, quod fortasse *convincere* breviter notet; præsertim cum sequitur [si quis verò coronator — *convinci* contigerit, &c.] et id etiam sensus postulat; quid enim velit *committere* aliquem per 24 juratores? sed *convincere* aliquem per 24 juratores facillimum intellectu. Et præterea notandum est juratores veritatem celantes non *gaolæ committendos* sed tantum *americiandos* antiquitus fuisse; ut patet e sequente rotulo, viz.

Hundr de Langetr.

ff. Ankentin Mol'inar et Umfridus de Schipton rectati fuerunt de receptamento Will'i Molinar qui combussit grangia Abbatis Malmesbir et Anketinus obiit, et Umfr venit et non male creditur, et ideo quietus. Et Will'us convictus fuit in comitatu et per preceptum Regis combussus. *Et juratores celaverunt totum de Umfrido, et ideo in misericordia.* Rot. 13 in dorso inter placita de itinere apud Glouc. 5 H. 3.

rum,

rum. §. 23. Si quis verò coronator, clericus, jurator, vel ballivus coram eis convinci contigerit in prædictis, vicecomiti liberentur, qui ipsos custodiat donec manucapti fuerint per sufficientes manucaptos de satisfaciendo Regi de fraude, perjurio et falsitate, cum Rex inde loqui voluerit, quibus Rex gravem poenam non expressam imò voluntariam (a) *infigere permittat*. (b) *Datum Oxon'*, &c.

C A P. XIX.

De Processu coram Justiciariis itinerantibus.

(c) *Constitutis siquidem subdelegatis*, (ut de processu (d) *in itineribus justitiariorum ad omnia placita* aliquid exempli causâ dicatur,) directoque brevi vicecomiti de generali summonitione, præmuniantur omnes de comitatu quòd sint coram talibus justiciariis ad certos diem et locum, quæ præmunitionis tempus quadraginta dierum contineat, et mandetur justiciariis de Banco quòd omnia breviam omnesque loquelas coram ipsis pendentes de comitatu tali coram talibus justiciariis destinare protinus non omittant: partibus præsentibus inde legitimè præmonitis: qui cum advenerint, statim liberatis rotulis coronatoris à tempore ultimi itineris sub sigillis justitiariorum, statim retrodantur eisdem, de die in diem (e) *parati* inde reddere rationem. §. 2. Imprimis igitur (f) *lectis brevibus warrantis suis publicè et auditis*, major eorum à parte proponat causam sui adventus, et itinerationis utilitatem. §. 3. Ipsi igitur qui libertates aliquas infra præcinctum comitatus habere clamant, eas primo die imbrevias ostendant, alioquin præcipiatur vicecomiti, quòd non permittat quenquam deinde congaudere, sed eas capiat in manus Regis, nomine districtiois, quousque compareant, et quo warranto eas clamaverint vel occupaverint, legitimè velint respondere. §. 4. Si quis ergo sit Dominus qui returnum brevium habere clamat, statim warrantum ostendat, quo pro sufficienti cognito, licentiati sint omnes de libertate illa domibus suis redire, donec de adventu justitiariorum legitimè fuerint præmuniti. Domini etiam qui comitatus, hundredos, (g) *vel alios clamant habere balneos in feodo*, acceptis virgis in manibus, suis locis petant substitutos deputare, (h) *quibus juratis*, gratis admit-

(a) §. 23. *Quibus Rex gravem poenam* — *infigere permittat*,] Legendum est aut [*infigere permittat*] aut [*infigere permittitur*.]

(b) *Datum Oxon'*] Pro *Oxon'* lege *Exoniæ*; et vide notam ad 2dam sectionem hujusce capituli.

(c) *Constitutis siquidem subdelegatis*,] Legendum est [*constitutis siquidem sic delegatis*,] uti ad finem capituli 17mi observavimus.

(d) *In itineribus justitiariorum ad omnia placita*,] i. e. *ad omnia placita terminanda deputatorum*; fuerunt enim justitarii itinerantes de comitatu in comitatum generaliter *ad omnia placita terminanda*, et alii ad tantum *specialia terminanda constituti*.

(e) *De die in diem parati inde reddere ratio-*

nem,] Aut legendum est *paratis* pro *parati*, aut secundum Brittonum (p. 9. b. *issent que ils soient*) adeo ut sint — *parati*, &c.

(f) §. 2. *Lectis brevibus warrantis suis publicè et auditis*,] Punctuatio ita instituenda est [*lectis brevibus, warrantis suis*, (i. e. quæ warranti sui sunt) *publicè et auditis*, &c.]

(g) §. 4. *Qui comitatum, hundredum vel alios clamant habere balneos in feodo*,] Pro *balneos* aut *ballivas* aut *ballivias* aut aliquid hujusmodi proculdubio reponendum, et legendum [*qui comitatum, hundredum vel alias clamant habere ballivias in feodo*.]

(h) *Quibus juratis*, gratis admittantur,] Lege [*qui jurati gratis admittantur*.]

tantur, virgæque liberentur eisdem. (a) *Convocatis ballivis* de qualibet ballivia quatuor milites eligant et fide dignos, quorum nomina faciant imbrevari; (b) *quibus statim venientibus*, jurent de qualibet ballivia duodecim de melioribus illicò præsentare, de his præcipuè qui neminem appellant, nec ab aliquo sunt appellati, quorum Sacramentum tale sit. §. 5. Hoc auditis justiciarii, quòd veritatem dicam de hoc quod à me interrogabitis ex parte Regis, et fideliter faciam, &c. §. 6. Et cum omnes homines juraverint, statim deliberentur eis capitula coronæ, quibus onerentur ad omnia fideliter, distinctè et apertè respondere. §. 7. Et inhibetur omnibus clericis omnium justiciariorum, ne aliquid capient ab aliquo pro capitulis liberandis juratoribus; præterquam itinere justiciariorum, (c) *ubi quilibet jurator* de hundredo, wapentakio vel villa respondente per duodecim vel per sex homines, duos solidos tantum tribuat. §. 8. Si quis enim clericus magis ceperit, et inde convinctur, reddet triplum quærenti, et servitium domini sui perdet per annum. Et cum iter suum compleverint in comitatu, accedere debent ad libertates in comitatu, et officium suum ibidem omninò renovare.

C A P. XX.

De Capitulis Coronæ et Itineris.

(d) *DE crimine læsæ majestatis; vel seductione personæ Regis vel Regni, vel exercitus sui.* §. 2. De crimine falsi; ut de falsariis sigilli Regis, (e) *vel monetæ suæ illicitè fabricantibus*, vel eam retondentibus, et eorum fautoribus; de illicitis cambiatoribus monetæ suæ, et de inventoribus thesauri occultati inventi; hæc quidem graviora sunt et majora, eò quòd personam Regis tangunt

(a) *Convocatis ballivis de qualibet ballivia quatuor milites eligant et fide dignos,*] Brañ. 116. a. [Convocentur postmodum fervientes et ballivi — quorum quilibet — eliget quatuor milites, &c.] lege itaque [*convocati ballivi de qualibet, &c.*]

(b) *Quibus statim venientibus, jurent,*] Lege qui statim venientes jurent, &c.

(c) *Ubi quilibet jurator de hundredo — duos solidos tantum tribuat.*] Itane verò? num a quolibet juratore duo tantum solidi tribuendi erant? quasi vel duo solidi in isto sæculo satis superque non fuissent? MS. exhibet [*ubi quilibet jurata, &c.*] quod multò verisimilius quàm quòd *quilibet jurator* duos solidos pro capitulis liberandis solveret: et præterea inferius in §. 82. hujusce capituli — inquirendum est de clericis justiciariorum si plus ceperint pro capitulis liberandis quàm duos solidos [non de quolibet juratore sed] de wapentakio vel hundredo, i. e. de jurata cujuslibet wapentakii vel hundredi: et idem denuò statutum Westmonasterii primum, cap. 27mo jubet.

(d) *De crimine læsæ majestatis, vel seductione personæ Regis vel Regni, vel exercitus sui,*] Quidni miremur quòd auctor noster de crimine læsæ

majestatis agens, *De nece Regis*, (quod primum meritò locum obtinere debuit) ne verbum quidem inferuerit; præsertim cum id nullibi, quod scio, a quovis auctore veteri de hisce criminibus tractante prætermisum sit? Glanvil. lib. 1. cap. 2. [— crimen quod in legibus dicitur crimen læsæ majestatis, *ut de nece vel seditione personæ Regis vel Regni.*] Et Hengham. Magn. cap. 2. [— placita de crimine læsæ majestatis, *ut de nece vel seditione personæ Regis vel Regni.*] Et ipse noster in cap. proxime sequente de eodem crimine uberius agens [si quis autem mortem Regis ausu temerario machinatus fuerit, vel (aliquid) ad seductionem ejus vel exercitus sui procuraverit vel egerit, &c.] Itaque haud absimile est auctorem ita scripsisse [de crimine læsæ majestatis; *ut de nece vel seductione personæ Regis vel Regni vel exercitus sui;*] i. e. referendo singula singulis, de nece Regis, et seductione Regni vel exercitus sui. Et præterea huic lectioni fidem adstruit eadem quæ sequitur in sectione 2da loquendi formula, viz. [de crimine falsi; *ut de falsariis sigilli Regis vel monetæ.*]

(e) §. 2. *Vel monetæ suæ illicitè fabricantibus,*] Lege [vel monetam suam illicitè, &c.]

principaliter. §. 3. Sunt etiam crimina aliquantulum minora, eò quòd et quamvis ipsum Regem in parte tangunt propter pacem suam infractam, privatas etiam tangunt personas in parte; contra quas delinquitur, sicut hæc. §. 4. De homicidiis (a) *causalibus* et voluntariis. §. 5. De burgatoribus, latronibus, robbatoribus, et eorum receptatoribus. §. 6. De verberatoribus, vulneratoribus contumeliosis et paci rebellis. §. 7. (b) *De incendiariis* nocturnis vel diurnis et concussionibus tempore pacis nequiter perpetratis. §. 8. De virginum et sanctimonialium et matronarum honestè viventium raptoribus et abductoribus. §. 9. De prisonatoribus et prisonam habentibus vel facientibus. §. 10. De utlagatis et eorum receptatoribus. §. 11. De wrecco maris. §. 12. De evasionibus latronum, et gaolarum fractoribus, et eorum fautoribus. §. 13. De veteribus articulis alias Regi vel ejus justiciariis præsentatis per duodecim juratos (c) *nondum terminatis*. §. 14. De puellis vel valettis, qui sunt vel esse debent in custodia Regis, si sint maritati, vel maritandi, et cujus ætatis fuerint; et si sint maritati, tunc quibus, et per quem, quantum terræ eorum valeant per annum. §. 15. De viduis quarum domini obierunt seisciti de tenementis quæ tenuerunt de Rege, si sunt maritatae vel non; quæ si sint maritatae, tunc quibus, et quantum terræ virorum et suarum uxorum valeant per annum. §. 16. De Ecclesiis in illo comitatu (d) *tam cathedralibus parochialibus* quàm religiosis quæ sunt de advocacione Regis, et quæ esse debent et non sunt, et qualiter, et per quos sunt subtractæ. §. 17. De escaetis Regis tam felonum quam sine hærede mortuorum, quis eas teneat, et de quo, et quantum valeant per annum; et similiter de serjantiis. §. 18. De purpræsturis super Regem factis in terra, in mari et in aqua dulci, infra libertatem vel extra. §. 19. De mensuris Regis in Regno constitutis, (e) *qui sunt conceptores, et alias substituentes*. §. 20. De clerico Regis de mensuris, et aliis custodibus earum, si mercedem ab aliquo ceperint ut per unam emerent, per aliamque minorem venderent; seu quòd aliquam fraudem facere permetterent et sustinerent. §. 21. De venditoribus pannorum rectam assisam non habentium. §. 22. De custodibus hujusmodi assisarum, si mercedem ceperint per quod hujusmodi pannos impune vendi sustinerent. §. 23. De vinorum contra rectam assisam venditoribus, et quot doleata. §. 24. De tributa recipientibus a latronibus, et bursarum scissoribus nè capeantur. §. 25. De tributa vel quasi redditum vel münera reci-

(a) §. 4. *De homicidiis causalibus et voluntariis.* Lege, sensu postulante, [de homicidiis *casualibus* et voluntariis.]

(b) *De incendiariis.* Vide rotulum antiquum in nota [d] ad §. 22. cap. 18. citatum.

(c) §. 13. *Nondum terminatis.* Capitula itineris in Magn. Chart. cum stat. antiquis, p. 150. b. exhibent[— et nondum terminatis:] et eadem etiam lectio occurrit inferiùs in sectione 138.

(d) §. 16. *Tam cathedralibus parochialibus* Lege [tam cathedralibus et parochialibus.]

(e) §. 19. *De mensuris Regis in Regno con-*

stitutis, qui sunt conceptores, et alias substituentes.] Hoc in loco authoris mens difficillima quidem inventu: capitula itineris in Magn. Chart. cum statut. Antiq. p. 151. a. inquirendum in itinere inter alia proponunt, si custodes mensurarum ceperint mercedem ab aliquo: itaque fortasse sensus hujusce loci hic sit, viz. [qui sunt conceptores (i. e. quoniam sunt qui mercedem ceperint) et alias substituentes (i. e. qui alias mensuras, viz. falsas loco verarum substituunt;) vel, uti inferiùs exprimitur, per unam mensuram emunt, et per aliam minorem vendunt, §. 20.]

piantibus de hospitantibus extraneos contra formam inhibitam; ut infra. §. 26. De convictis et non amerciatis, vel si amerciatis vel finientibus, nihil tamen solventibus. §. 27. De hiis qui placita coronæ tenuerint præter coronatores vel iusticiarios. §. 28. De usurariis Christianis, qui fuerint; et si qui mortui fuerint, qui catalla eorum habuerint, et quantum. §. 29. De mercatis levatis, vel ab uno die vel loco in alium remotis. §. 30. De novis consuetudinibus levatis in terra, vel in aqua, quis eas levavit, et ubi. §. 31. De mercedes capientibus pro bladis, vel victualibus dimittendis, ne caperentur ad opus Regis, vel admunitionem castrorum. §. 32. De prisis factis per vicecomites, constabularios, vel alios contra voluntates eorum quorum catalla illa fuerint. §. 33. De non comparentibus primo die sessionis. §. 34. De duella inter probatorem et latronem se cognoscentem, et appellatum tenentibus, et gaolam deliberantibus. §. 35. De malefactoribus in parcis et vivariis. §. 36. De columbas alienas per retia et laqueos capientibus, invitis dominis. §. 37. De hiis qui tenent terras Normanorum, Flandrensium, Britonum, et aliorum alienigenarum, de quorumcunque feodo sint, et quo warranto eas tenent. §. 38. De hiis qui subtraxerunt sectas schirorum, comitatum, hundredorum, et auxilia vicecomitis post guerram motam inter Regem (a) *Henricum tertium* et Barones suos per voluntatem vicecomitum et ballivorum sine Regio assensu. §. 39. De hiis qui warrenas levaverunt sine warranto. §. 40. De hiis qui piscantur cum kidellis. §. 41. De coronatoribus qui denarios, vel aliquam mercedem receperunt pro officio suo exequendo; et si catalla felonum vel fugitivorum concelaverint, vel ad opus suum detinuerint; et quantum et ad quorum manus devenerint. De pontibus et calcetis fractis (b) et communibus transitibus, quis ea reparare debeat et sustinere. §. 42. (c) *De captis et incarceratis pro aliqua suspitione mali* per vicecomitem vel alios quoscunque, qualiter deliberati fuerint. §. 43. De felonibus suspensis et dampnatis alibi quam coram iusticiariis ad omnia placita, ad quorum manus catalla devenerint; (d) *et qui terras, si quas, habeant et teneant*, (e) *et a quo tempore, quantum valent per annum*. §. 44. De illis qui currunt in alienis warrenis sine licentia dominorum. §. 45. Item quot et quæ maneria dominica Rex habet in manu sua in singulis comitatibus, tam scilicet de antiquis dominicis coronæ, quam de escaetis et perquisitis. §. 46. Quæ etiam maneria esse solent in manibus Regum Antecessorum Regis, qui ea nunc tenent,

(a) §. 38. *Post guerram motam inter Regem Henricum tertium et Barones suos, &c.* In capitulis itineris, (quæ in Magna Charta cum veteribus statutis, p. 150. b. habentur, et unde maxima pars hujusce capituli desumitur) legitur [post guerram motam inter Regem Johannem et Barones suos.

(b) §. 41. *De pontibus et calcetis fractis et communibus transitibus.* In hoc loco Magna Charta cum vet. Stat. et auctor noster se invicem corrigunt et emendant. Magn. Chart. cum vet. Stat. p. 153. legit [de pontibus et calcetis fractis in omnibus, &c.] corrige itaque auc-

torem nostrum, et lege [——— in (non et) communibus transitibus]: et corrige Magn. Chart. cum vet. Stat. legendo [——— in communibus (non omnibus) transitionibus.]

(c) *De captis et incarceratis pro aliqua suspitione mali.* Vide notam [a] ad §. 18. cap. 18.

(d) §. 43. *Et qui terras si quas habeant et teneant.* MS. multo rectius [et qui terras (si quas habuerint) habeant et teneant.]

(e) *Et a quo tempore, quantum valent per annum.* Magn. Chart. cum vet. Stat. ubi supra [et a quo tempore, et quantum valent per annum.] Quod accuratius.

quo warranto, et à quo tempore, et per quem et quomodo fuerint alienata. §. 47. De feodis Regis, et de illis ea tenentibus, et qui modò ea teneant de ipso in capite, et quot feoda singuli eorum teneant, et quæ feoda teneri solent de Rege in capite, et nunc tenentur per medium vel medios, et à quo tempore alienata fuerunt, et qualiter, per quos, utrùm per ballivos aut alios, et per quos ballivos vel per quos alios, et à quibus alienata sunt, et qualiter. §. 48. Inquiratur etiam de firmis hundredorum et wapentakiorum, tritingorum, civitatum, Burgorum et aliorum (a) *reditum quorum alienatis, et quorumcunque alienatis*, et à quo tempore. §. 49. Quot wapentakia, hundreda, tritinga sunt in manu Regis, et quot et quæ sunt in manibus aliorum, et quo warranto, et quantum valeat quodlibet hundredum per annum. §. 50. De sectis, antiquis consuetudinibus, et aliis rebus Regi, et antecessoribus suis subtractis, qui ea subtraxerint, et à quo tempore, et qui hujusmodi sectas, consuetudines, et servitia, et alia ad Regem pertinentia et consueta sibi ipsis appropriaverint, et à quo tempore, et quo warranto. §. 51. Qui etiam clamant à Rege habere returnum vel extractas brevium. §. 52. Et qui clamant wreckum maris, et quo warranto, (b) *et alias libertates Regias, et furtas et assisas panis* et cervisiæ; et alia quæ ad coronam pertinent, et à quo tempore. §. 53. De hiis qui habent libertates à Rege concessas, si eis aliter usi fuerint quàm facere debuissent, et à quo tempore, et quomodo. §. 54. De libertatibus concessis quæ impediunt communem justitiam, et Regiam potestatem subvertunt, et à quo concessæ fuerint. §. 55. (c) *Qui etiam appropriaverint sibi liberas chacias vel warrennas* sine warranto, et qui ab antiquo hujusmodi chacias vel warrennas ex concessione Regum habuerunt, et fines et metas exceßerint. §. 56. Qui etiam domini aut eorum senescalli, vel ballivi quicunque, seu etiam ministri Regis non sustinuerint executiones mandatorum Regis fieri, (d) *aut ea facere contempserunt*, vel aliquo alio modo impediverint. §. 57. De feodis militaribus cujuscunque feodi, et terris aut tenementis datis vel venditis religiosiis aut aliis in præjudicium Regis, per quos, et à quo tempore. §. 58. Qui ceperint mandatum Regis ut ejus debita solverent, et à creditoribus aliquam portionem ceperint, ut eis residuum solverent, et nihilominus totum sibi allocari fecerint in scaccario vel alibi. §. 59. Qui receperint debita Regis vel partem debiti, (e) *et debita illa non acquietaverint* tam de tempore Regis *E.* patris Regis, quàm de tempore præsentis. §. 60. De escaetoribus et subescaetoribus in seifina Regis facientibus vastum vel

(a) §. 48. *De firmis hundredorum* — et *reditum quorum alienatis, et quorumcunque alienatis, &c.* Capit. itineris in Magn. Chart. cum vet. Stat. ubi suprà habent [de firmis hundredorum — et *reditum quorumcunque alienatis*] quod multo dilucidius et rectius; et similem etiam lectionem exhibet MS.tus.

(b) §. 52. *Et alias libertates Regias et furtas et assisas panis, &c.* Pro *furtas* MS.tus habet *furcas*; et capit. itineris superius memorata legunt [et alias libertates regias *ut furcas* et assisas panis, &c.] quæ lectio tanquam verissima proculdubio recipienda est.

(c) §. 55. *Qui etiam appropriaverint sibi liberas chacias vel warrennas, &c.* Capitula itineris ubi suprà, p. 154. a. habent explicatius [de hiis etiam qui *de novo* appropriaverint sibi *novas* chaceas vel warrennas, &c.]

(d) §. 56. *Aut ea facere contempserunt,* Capit. itineris ubi suprà habent. [ant *etiam* facere contempserunt.]

(e) §. 59. *Et debita illa non acquietaverint,* Lege [et *debitores inde* non acquietaverint] quam lectionem sequuntur et capitula itineris et autor noster postea in sectione 120.

destructionem in boscis, parcis, vivariis et warrennis, quantum et de quibus. §. 61. Item, de eisdem (a) *si* occasione huiusmodi seisinarum ceperint bona defunctorum vel hæredum in manum Regis injustè, donec redimerentur ab eisdem, et quid, et quantum ita ceperint pro huiusmodi redemptione, et quid ad opus suum destituerint, et à quo tempore. §. 62. Item, de eisdem qui minùs sufficienter extenderunt terras alicujus in favorem ejusdem (b) *vel alterius qui custodiam terrarum illarum* vendi vel concedi debuerat in deceptionem Regis, (c) *et ubi, et quomodo, et quid inde ceperint, et quantum.* §. 63. Item, de eisdem qui prece, precio vel favore consenserint, vel consuluerint custodias Regis vendi pro minore precio quàm vendi debuerint secundum verum valorem, vel maritagia hæredum tenentium de Rege in capite, vel maritagia viduarum maritatarum sine licentia Regis; et quid propter hoc ceperint, et quantum. §. 64. Item, de eisdem qui consenserunt, et procuraverunt quòd juratores inquisitionum factarum de ætate hæredum dicerent ipsos hæredes fuisse plenæ ætatis cum non essent, unde Rex amitteret custodias vel maritagia huiusmodi hæredum. §. 65. Item, de eisdem qui reservaverunt ad opus suum proprium custodias vel maritagia huiusmodi hæredum pro levi precio pro concelamento facto in curia Regis, et cujusmodi dampnum Rex inde habuerit. §. 66. Item cujusmodi terras seiserunt, et per quantum tempus eas in manu Regis tenuerunt. §. 67. Item, de terris captis in manum Regis quæ non deberent capi, et postea restitutis per præceptum; et cum præceptum fuerit, utrùm percepta restituerint ad mandata Regis, aut non. §. 68. De magnatibus et aliis venientibus (d) *hospitandi* ad domos religiosorum, cum non essent requisiti per gubernatores eorundem religiosorum, (e) *vel ad custus proprios contra voluntatem eorundem religiosorum.* §. 69. Item, si qui occasione cujuscunque affinitatis, vel alia ratione quacunque fugaverint in parcis, vel piscati fuerint in vivariis aliorum, vel ingressi fuerint maneria prælatorum vel aliorum ad comedendum vel pernoctandum sine licentia et voluntate dominorum, vel ballivorum eorundem maneriorum ad custum eorundem dominorum vel ad custum proprium: et similiter de hiis qui feruras, fenestras, ostia, vel consimilia fregerint seu aperuerint, seu victualia vel alia bona inventa in eisdem maneriis ceperint sub colore emptionis, vel aliter. §. 70. Item, de hiis qui tritulari vel

(a) §. 61. *Item de eisdem si occasione* Lege [item de eisdem *qui occasione*] Eodem enim modo legitur in capitul. itineris in Magn. Chart. cum vet. Stat. p. 157. b. et si ferri potest communis lectio.

(b) §. 62. — *Vel alterius qui custodiam terrarum — vendi — debuerat* Cap. itineris ubi supra, p. 157. b. habent rectius [—vel alterius cui custodia terrarum — vendi — debuerat.]

(c) *Et ubi, et quomodo, et quid inde ceperint, et quantum.* Capitul. itin. ubi supra [et ubi et quando, et quid inde ceperint, et a quo tempore.] Quæ lectio longè accuratior.

(d) §. 68. *De venientibus hospitandi ad domos religiosorum,* Capitul. itineris ubi supra ha-

bent [de venientibus *hospitaturis*, &c.] Quod rectius; nisi mavis *hospitandis* vel potius *ad hospitandum*.

(e) *Cum non essent requisiti per gubernatores eorundem religiosorum, vel ad custus proprios contra voluntatem eorundem religiosorum.* Liquidò constat in hoc loco nonnihil deficere, quod a capitul. itiner. ubi supra supplendum est; ubi legitur [cum non essent requisiti per gubernatores eorundem [scilicet domuum] ad custum eorundem [domuum] vel ad custum proprium contra, &c.] Lege itaque [cum non essent requisiti per gubernatores eorundem religiosorum, ad custum eorundem [religiosorum] vel ad custus proprios contra, &c.]

capi fecerint blada, victualia, vel alia bona Prælatorum religiosorum, vel aliorum sub colore emptionis, vel aliter contra voluntatem eorum quorum ipsa fuerunt. §. 71. Et si de voluntate, de hiis qui non satisfecerunt de conventionem inter eos facta. §. 72. Item, de hiis qui vindictas fecerint quibuscunque qui escas vel hospitia eis negaverunt. §. 73. Item, de his qui vindictam fecerint, (a) *ed quod si aliqui super prædictis gravaminibus in curia Regis conquesti fuerint.* §. 74. Item, de hiis qui miserint ad domos, vel ad maneria religiosorum, vel aliorum homines, equos, vel canes perhendinantes ad custum alienum. §. 75. Item de hiis qui latronum vel felonum levaverint escapium, antequam adjudicatum fuerit per justiciarios itinerantes. §. 76. Item, de hiis qui sub colore de wrecko maris, bona quorumcunque sibi appropriaverint, cum ea dici wreckum non debeant, nec ad eos pertineant. §. 77. Item, de hiis qui amerciati fuerint sine rationabili causa, et non secundum quantitatem delicti, nec per pares suos; per quem amerciati fuerint. §. 78. Item, de prisis constabulariorum castrorum factis de bonis aliorum quam eorum qui sunt de villis ubi castra sita sunt; (b) *et si de bonis eorum qui sunt de eisdem villis, si non satisfactum fuerit* infra quadraginta dies, exceptis antiquis prisis debitis et consuetis; per quem hujusmodi prisæ factæ fuerint, et quando. §. 79. Item, de hiis qui ad mandatum vicecomitis et aliorum ballivorum Regis, vel ad clamorem patriæ sequi vel arrestari non fecerint felones conversantes tam infra libertatem quam extra. §. 80. Si quis rapuerit domicellas infra ætatem existentes sponte, vel ipsis invitis, (c) *seu etiam alias mulieres contra voluntatem earum.* §. 81. Item, de ministris Regis, qui manutenerint per se vel per alios aliquas loquelas vel negotia in curia Regis existentia de terris et tenementis vel aliis rebus ut habeant inde partem, vel aliquod proficuum per conventionem inde inter eos factam; (d) *et aliter* de vicecomitibus et aliis ministris Regis capientibus munera pro officiis suis exercendis. §. 82. Item, de clericis Justiciariorum, Escætorum, Inquisitorum, capientibus denarios pro capitulis liberandis, nisi fuerint clerici Justiciariorum in itinere, et de illis si plus ceperint, quam duos solidos de wapentakio, vel de hundredo, vel de aliis respondentibus per duodecim vel per sex. §. 83. Item, de hiis qui capiunt superflua, vel (e) *indebita theolonia* in civitatibus, burgis, vel alibi contra communem usum Regni. §. 84. Item, de civibus et burgensibus capientibus muragia sibi à Rege concessa aliter quam facere deberent secundum concessionem inde factam. §. 85. Item de hiis qui receperint plures equos vel caretas ad cariagia Regis facienda

(a) §. 73. *Ed quod si aliqui super prædictis* &c.] Lege [*ed quod aliqui super prædictis* omiſſa voculâ [si].

(b) §. 78. *Et si de bonis* — si non satisfactum fuerit] Capitul. itin. ubi suprà, p. 154. b. habent correctiùs [et si de bonis — non satisfactum fuerit.] Delendum itaque [si] quod in editis utrisque redundat.

(c) §. 80. *Seu — alias mulieres contra voluntatem earum.*] Capitul. itin. ubi suprà copio-

sius, p. 155, a. [seu alias mulieres plenæ ætatis existentes contra voluntatem earum.]

(d) §. 81. *Et aliter de vicecomitibus et aliis ministris Regis.*] Capitul. itin. 155. b. ubi suprà, habent [et similiter de vicecomitibus, &c.] quæ lectio proculdubio recipienda, sensu ipſo postulante.

(e) §. 83. *Indebita theolonia*] Capitul. itin. ubi suprà habent [*indebita tolmeta*]: eligas, lector, utramvis.

(a) *aliter quam necesse fuerit*, et si qui munera ceperint pro eisdem dimittendis, tunc quid, et quantum, et a quibus. §. 86. De magnatibus et eorum ballivis, et similiter de aliis, exceptis ministris Regis quibus specialis datur ad hoc autoritas, (b) *ad instantiam cujuscunque*, vel autoritate propriâ attachiaverint quoscunque vel eorum bona transeuntia per eorum potestates, compellendo per hæc ipsos ad respondendum coram eis de contractibus, conventionibus, et transgressionibus extra posse et jurisdictionem suam factis, cum nihil teneant de ipsis, nec infra libertates suas morantur. §. 87. De vicecomitibus et aliis ballivis qui non permiserint aliquem, (c) *ut* de suo proprio averia sua capta et imparcata pascere; et quid ceperint pro custodia eorundem; cum illi quorum averia fuerint, hoc facere parati fuerint. §. 88. De districtionibus factis postquam Rex inhibuit, per averia ad waynagium deputata, vel etiam per bidentes pro debito Domini Regis, vel aliorum, seu alia quacunque occasione, vel per quemcunque cum alia sufficiens districtio inventa fuerit; quis sic distrinxit; et similiter de superfluis districtionibus. §. 89. Item, de averiis captis pro debito Regis, vel alia occasione per quemcunque et venditis infra (d) *quindecim* dies post captionem. §. 90. De hiis qui capiunt mercedem de aliquibus pro advocacy habenda, cum non sint tenentes nec residentes in tenuris suis. §. 91. De hiis qui alienant terras et tenementa per fraudem (e) *ab alio*—contra adventum Justiciariorum, ne ponerentur in assisas vel in juratas, qui fuerint illi, et per quorum procuracionem talia facta fuerint. §. 92. De resistentibus ballivis Regis in summonitionibus et districtionibus faciendis vel attachiamentis. §. 93. De ballivis mercedem capientibus pro quibusdam recognitoribus de juratis, assisis et inquisitionibus amovendis et aliis substituendis. §. 94. De vicecomitibus et ballivis fines capientibus de valettis feodum militis tenentibus, vel viginti libras terræ habentibus, ne milites fierent ad mandatum Regis. §. 95. De Barone vel alio placitante placitum de vetito namii sine brevi Regis. §. 96. De excessibus vicecomitum vel aliorum, si aliquam litem versus aliquem injustè suscitaverint, occasione extorquendi quicquam ab eis, vel propter quod justitia vel petitio alterius impediretur. §. 97. De irreplegiabilium dimissionibus per plevinam. §. 98. De plegiabilibus injustè detinentibus, de fines capientibus, de indictatis vel aliis ne imprisonarentur. §. 99. De vicecomitibus et aliis pluries unicum amerciamentum levantibus. §. 100. De distringentibus et plures misericordias recipientibus de pluribus unum nomen habentibus, cum non fuerit nisi unicum amerciamentum. §. 101. De plus recipientibus quam in

(a) §. 85. *Qui receperint plures equos*—*aliter quam necesse fuerit*,] In Capitul. itineris ubi suprà deest verbum *aliter*; et rectè quidem deest.

(b) §. 86. *Ad instantiam cujuscunque*,] Capit. itiner. exhibet [*qui ad instantiam cujuscunque*,] quæ vox, ipsâ sententiâ postulante, inferenda est.

(c) §. 87. *Qui non permiserint aliquem*, ut—*averia sua*—*pascere*;] In capit. itineris ubi suprà deest *ut*.

(d) §. 89. *Venditis infra quindecim dies post captionem*.] Pro xv capitul. itin. habent xx.

(e) §. 91. *De hiis qui alienant terras et tenementa per fraudem ab alio*—*contra adventum justic'*,] Capit. itin. ubi suprà locum hunc corruptum et corrigunt, et supplent id quod in eo deficit, viz. [*de hiis qui per fraudem vel aliquam malitiam terras et tenementa alienant contra adventum, &c.*] quæ lectio pro certo amplectenda; et pro [*ab alio*—] legendum est *vel aliquam malitiam*.

extractis scaccarii continebatur. §. 102. De ballivis (a) *per* cervisias colligentibus à sectoribus, et subjectis suis. §. 103. De ballivis blada petentibus, et alia prætenu balliviæ suæ, per quod pauperes et meticulosi gravantur et molestantur. §. 104. De vicecomitibus capientibus munera, (b) *et si* consenserint ad concelandum felonias factas in balliviis suis: et qui negligentes fuerint ad hujusmodi felones attachiandos cujuscunque favore, tam infra libertatem quàm extra: simili modo de clericis et aliis ballivis vicecomitis, coronatoris, et eorum clericis et ballivis quibuscunque. §. 105. De vicecomitibus et ballivis quibuscunque, qui amerciaverint illos qui summoniti fuerint ad inquisitiones faciendas per præceptum Regis pro defalta, cum per eandem summonitionem personæ venerint sufficientes ad hujusmodi inquisitiones faciendas, et quantum ceperint, et à quibus, occasione prædicta. §. 106. Cum vicecomites non debeant facere turnum suum nisi bis in anno; qui turnum pluries fecerint. §. 107. Cum fines de redisseisinis et purpræsturis factis per terram vel per aquam, et pro inventione thesauri, et aliis hujusmodi ad Regem pertineant, et ad vicecomites hujusmodi attachiare; qui ceperint hujusmodi fines, et à quibus, et quantum. §. 108. De vicecomitibus qui tradiderint ballivis extorforibus populum gravantibus supra modum, hundreda, wapentakia, tritinga, et alias firmas, ut sic suas firmas levarent; et qui fuerint illi ballivi, et quibus fuerint hujusmodi dampna illata. §. 109. Item qui habuerint (c) *robbatores* imprisonatos, et eos fecerint appellare fideles et innocentes causâ lucri, et quandoque impedierint nè culpabiles appellarent, et per quorum procuracionem talia facta facta fuerint. §. 110. Item, qui habuerint felones imprisonatos, et pro pecunia eos a prifona evadere permiserint. §. 111. Et qui pecuniam receperint, pro prifonis dimittendis per plevinam cum replegiabiles non fuerint. §. 112. Qui dona vel alia lucra receperint pro officiis suis exercendis vel non exercendis, (d) *vel aliter executi fuerint seu excesserint fines mandatorum Regis, aliter quàm* ad officium suum pertinuit. §. 113. Et omnia ista inquirantur tam de vicecomitibus, coronatoribus, et eorum clericis, et ballivis quibuscunque, quàm de dominis, et ballivis libertatum quarumcunque. §. 114. Item qui vicecomites vel custodes castrorum vel maneriorum Regis de operationibus suis quibuscunque, vel etiam visores hujusmodi operationum ubicunque factarum per præceptum Regis magis computaverint vel testificati fuerint in eisdem, quàm rationabiliter posuerint, et super hoc falsas allocaciones sibi fieri procuraverint; et similiter qui petram, vel maremium, vel alia ad hujusmodi operationes empta seu provisa ad opus suum amoverint seu detinuerint, quot et quantum dampnum Rex inde ha-

(a) §. 102. De ballivis *per cervisias colligentibus*]. Quid velit istud [*per*] prorsus nescio: capitul. itin. ubi suprâ habent [de *parvis* ballivis qui faciunt servitium quod vocatur *Scotale*]: et proinde haud abfimile est nostrum scripsisse [de ballivis *parvis* cervisias (i. e. *Scotale*) colligentibus]; et, oscitante librario, pro *parvis* corruptè positum fuisse *per*.

(b) §. 104. Et si *consenserint ad concelandum felonias, &c.*] Pro *et si* legendum est [et qui

consenserint, &c.] sequitur enim [et qui negligentes fuerint, &c.]

(c) §. 109. Item qui habuerint *robbatores imprisonatos*,] In capitulis itineris ubi suprâ accuratissimè legitur [item qui habent *probatores* imprisonatos] pro *robbatores* itaque *probatores* reponendum est.

(d) §. 112. *Vel aliter executi fuerint* — aliter quàm,] Alterutra e vocibus *aliter* pro certo delenda est; neque enim est cur ejusdem vocis in eodem sententiæ membro repetitio fiat.

buit; de vicecomitibus et ballivis (a) *convenientibus* juratores per semetipfos ad inquirendum de placitis coronæ, si amerciamenta ceperint pro defaultis vel pro hutesio levato et non secuto. §. 115. Cum vicecomites et alii ballivi cujuscunque libertatis fecerint non debito modo summonitiones, secundum formam brevis Regis, (b) *vel aliàs fraudulenter, sed minùs executi fuerint præcepta Regis* prece, precio vel favore, et a quo tempore. §. 116. Item de vicecomitibus venientibus (c) *hospitandi* in balliviis suis cum pluribus quàm quinque vel sex equis, vel qui per frequentes adventus ultra modum quoscunque oneraverint. §. 117. Item, de vicecomitibus, coronatoribus, et aliis ballivis conversantibus tam infra libertatem, quàm extra, qui prece, precio, vel favore, vel quacunque affinitate concealaverint, vel concealari procuraverint felonias factas in balliviis suis, (d) *vel se subtraxerint ad hujusmodi malefactorum capiendos.* §. 118. (e) *Item, de hiis qui ceperint averia eorum,* vel capi fecerint in uno comitatu, et ea fugaverint extra illum comitatum: et similiter de hiis qui ceperint averia, vel districtiones extra feodum suum. §. 119. Item, de hiis qui fugaverint averia ad castra vel forcelletta, et ea ibi detinuerint contra vadium et plegios, cum per vicecomitem vel ballivum Regis petita fuerit eorum deliberatio. §. 120. De vicecomitibus et aliis ballivis qui receperint debita Regis de summonitione scaccarii, et debitores inde non acquietaverint (f) *de eorum hæredibus qui modo sunt superstites,* et quantum receperint, et a quibus. Item, de malefactoribus parcorum, vivariorum, et etiam de hiis qui veniendo, morando et redeundo quamcunque robberiam fecerint. §. 121. Item, de hiis qui fecerint districtiones in civitatibus, burgis, nundinis, vel mercatis super homines forinsecos de Regno isto pro debito alicujus, nisi fuerint debitores vel plegii. §. 122. De retonforibus monetæ. §. 123. De hiis qui tradiderint denarios suos retonforibus, pro habendo lucro tonsuræ. §. 124. De vicecomitibus et constabulariis, et aliis ballivis Regis vel alterius, qui sub se habuerint in custodia et infra ballivias suas Judæos quoscunque. §. 125. Et qui consenserint eisdem gratis, et permiserint facere tonsuram pro certa mercede, et per certam conventionem capiendam. §. 126. De vicecomitibus, constabulariis vel aliis qui retonsores ceperint, vel attachiaverint (g) *cum retonsuræ cruda,* vel cum platis seiscitos, et qui pro

(a) §. 114. De vicecomitibus et ballivis convenientibus juratores] i. e. convenire facientibus juratores.

(b) §. 115. Vel aliàs fraudulenter, sed minùs executi fuerint præcepta Regis, &c.] Capitula itineris toties superiùs memorata habent [vel aliter fraudulenter, vel minùs sufficienter executi, &c.] lege itaque [vel aliter fraudulenter vel minùs sufficienter executi fuerint, &c.]

(c) §. 116. Venientibus hospitandi] Capitulum itineris habent correctiùs [venientibus ad hospitandum.]

(d) Vel se subtraxerint ad hujusmodi malefactores capiendos.] Legendum est, sensu ipso postulante, [se subtraxerint ab hujusmodi malefactoribus capiendis.]

(e) §. 118. Qui ceperint averia eorum,] Capitulum itineris rectiùs habent [qui ceperint averia aliquorum.]

(f) §. 120. De eorum hæredibus qui modo sunt superstites,] Capitulum itineris accuratiùs [et] de eorum hæredibus qui modo non sunt superstites.]

(g) §. 126. Cum retonsuræ cruda,] Sequens rotulus perantiquus, et ad crimen, de quo hic agitur, pertinens, lectoribus antiquarum legum nostrarum studiosis, ut opinor, non displicebit: quippe qui nunc primùm in lucem editur.

Deliberatio Gaolæ de Newegate anno xxx^o Edwardi primi. Rot. 25°.

Lond. ff. Margareta de Blechynlegh' Isabella de Hankedone et Johannes de Luci capri pro Tonsuræ Monetæ ponderantis 2. d. ob' de qua iidem [eadem] Margareta inventa fuit seiscita in foro Lond' et illam exposuit vendendam Aurifabro ejusdem loci.

Veniunt

pro mercede eos deliberaverint, et attachiamentum illud conclaverint. §. 127. De hiis qui emerint per seiplos vel per alios tonsuram, vel platas, scientes ipsas esse retonsuras. §. 128. De hiis qui cambiaverint bonam monetam scienter cum retonforibus pro majori numero habendo de moneta retonsa, et hoc frequenter quasi mercatores de die in diem. §. 129. Item, de aliis huiusmodi cambiatoribus qui aliquando et rarò hoc fecerint. §. 130. Item, de hiis qui emerint platas tonsuræ non affinatas, licet non de retonforibus. §. 131. Item de hiis (a) *qui aliis tradiderint* denarios suos cambiatoribus prædictis qui frequenter cambiaverint, ut supra, pro habendo partem lucri inde provenientis. §. 132. De fundatoribus qui retonsuram vel platas ejusdem affinauerint. §. 133. De vicecomitibus, constabulariis et ballivis quibuscunque qui mercedem ceperint per sic, (b) *quod pacerent et fingerent attachiare suspectos*; vel qui eos attachiaverint, sive Christianos sive Judæos, pro levi suspicione quos non invenerint seifitos cum retonsurâ, et ipsos pro mercede deliberaverint. §. 134. Item, de Justiciariis et inquisitoribus habentibus potestatem per breviam Regis ad inquirendum de retonforibus; et pro mercede simulaverint facere officium suum, et quid, et quantum ceperint, et a quibus. §. 135. De fugitivis qui occasione tonsuræ et transgressionum prædictarum subtraxerint se, ubi devenerint, et de catallis eorum et terris et tenementis, si quæ habuerint. §. 136. De hiis qui viderint et manifestè perceperint qui fuerint retonsores, et ipsos non accusaverint Regi vel ballivis suis (cum quilibet de populo ad hoc tenetur,) licet expressè non consentirent. §. 137. Hæc quidem augmentum recipiunt et diminutionem. §. 138. Ex capitulis de veteribus coronæ placitis aliàs præsentatis, et nondum terminatis, solet exceptio quibusdam indictatis oriri, quod de novo indictamento de facto ante ultimum iter præteritum imposito non tenentur respondere, (c) *et si non sit allocabilis*, sequitur quod juratores hundredi puniendi de conclamento, vel de perjurio convincendi. §. 139. Cum igitur alicui competant actiones criminales una vel plures contra unum vel plures, illa quæ major est, primò debet intentari, ne extinguatur poena, vel maleficia remaneant impunita: nam crimen furti suspendi debet donec in persona inde appellati terminetur actio super crimen læsæ Majestatis; una enim exigit poenas cum morte, altera verò mortem tantum; qui si prius per minorem actionem condemnaretur, sic extinguerentur poenæ in crimine majori. §. 140. Si quis igitur in criminali ap-

Veniunt coram, &c. et quæsi qualiter se velint inde acquietare, prædicta Margareta dicit quod invenit illam Tonsuram in quodam Cincio in Ward' Thom' Romeyn sicut ivit ad pontem et quod aliter non evenit malitiosè nec aliter contra pacem. De bono et malo pon' se super patriam. — Omnes quieti.

(a) §. 131. *Qui aliis tradiderint*] Dele aliis, sensu postulante.

(b) §. 133. *Quod pacerent et fingerent attachiare, &c.*] Pro *pacerent* MS. tus habet rectius *pacerent*.

(c) §. 138. *Et si non sit allocabilis, sequitur,*

[&c.] Difficile quidem dictu est quomodo juratores itineris ultimò præteriti puniendi sunt de conclamento vel de perjurio convincendi, *ed quod* exceptio rei de novo accusati propter crimen vetus *non* sit allocabilis; cum potius puniendi sint si exceptio istiusmodi *fuiisset* allocabilis; quia reus eorum per negligentiam impune evasisset. Itaque haud absumile est legi debere [*et si sit* allocabilis, &c.] Bract. enim lib. 3. p. 116. b. [et si aliquis de huiusmodi fuerit accusatus, *inde habebit exceptionem*, et etiam possunt juratores 12 de alio itinere argui de perjurio.]

pellatus

pellatus fuerit actione oritur ei inde exceptio versus omnes contra ipsum agentes civiliter, quod respondere non tenetur ad civilia, donec se defenderit in criminali.

C A P. XXI.

De Crimine læsæ Majestatis.

SI quis autem mortem Regis ausu temerario machinatus fuerit, (a) *vel — ad seductionem ejus vel exercitus sui procuraverit, vel egerit, vel auxilium præbuerit, vel consensum, quamvis voluntatem non (b) produxerit ad effectum, et sit aliquis de populo qui sibi imponat, (dum tamen non criminofus, qui ab omni debet meritò accusatione repelli) (c) admitti debet absque plegiorum inventione de prosequendo, [ne se abstineant alii in consimili]* quicumque fuerit accusator, nisi etiam fuerit conspirator, (d) *et crimini aliquo consentiens: vel si nullus appareat accusator, sed sola oriatur infamia apud bonos et graves, diffamatus vel accusatus attachiabitur per corpus, et captus remanebit donec se inde legitimè acquietaverit; qui si culpabilis inveniatur, ultimum supplicium sustinebit cum poenæ aggravatione corporalis, omniumque bonorum amissione, et hæredum suorum exhæredatione perpetua, et vix est permiffibile quod hæredes vivere permittantur.* §. 2. Si autem appareat accusatus, in curia proponat appellans appellum suum: (e) *dicere enim debet de certo loco, certisque die et hora interfuisse, vidisse, et scivisse ipsum accusatum præloquutum fuisse mortem Regis, vel ejus seductionem, vel exercitus sui; vel consensisse, (f) consilium, auxilium præstitisse vel auctoritatem.* Hoc quoque ipso juxta considerationem curiæ diffinitionem parato, accusato etiam è contra per ordinem negante, sic poterit per duellum terminari, nec erit locus concordia, nisi Regis interveniat assensus. §. 3. Defendere se debet imprimis sic, omnem feloniam defendit, omnemque seductionem Regis, Regni, vel sui exer-

(a) §. 1. *Vel — ad seductionem ejus vel exercitus sui procuraverit vel egerit,* In MS. to eadem, quæ in libris impressis, occurrit lacuna, viz. [vel — ad seductionem ejus, &c.] quæ e Bract. facillimè supplenda, lib. 3. p. 118. b. [vel aliquid egerit, vel agi procuraverit ad seductionem Regis vel exercitus sui]. Lege itaque [vel aliquid ad seductionem ejus vel, &c.] Quippe pro aliquid MS. tus fere ubique exhibet ad; quam vocem librarius cum sequente vovula ad confundens, et proinde sine causâ repetitam fuisse conjiciens, quasi superfluum omisit.

(b) *Quamvis voluntatem non produxerit ad effectum,* Legendum cum Bract. lib. 3. cap. 3. §. 1. tract. 2. [quamvis voluntatem non produxerit, &c.]

(c) *Admitti debet absque inventione plegiorum de prosequendo, ne se abstineant alii in consimili]* Hunc locum et in Glanvilla et in Bract. multò explicatiorem habemus. Glanv. lib. 14. cap. 1. [Apparente verò certo accusatore ab initio

idem attachiabitur per plegios, si quos habuerit, quod placitum suum prosequetur. Si autem plegios non habuerit fidei suæ religionis solet committi; solet autem in talibus fides sufficere, ne nimia diffinitionis securitas alios terreat a consimili accusatione:] et similiter Bract. lib. 3. cap. 3. §. 1. tract. 2. [—quia si ad plegios inveniendos districtè teneretur, alii se abstinere a consimili accusatione.]

(d) *Nisi etiam fuerit conspirator, et crimini aliquo consentiens]* i. e. crimini eidem de quo accusat reum: et proinde legendum est, ut videtur, [crimini aliquo modo consentiens.]

(e) §. 2. *Dicere enim debet de certo loco, certisque die et hora interfuisse, vidisse, &c.]* Corrigendum est, tam ipsâ sententiâ, quàm Bract. 119. a, postulante [dicere enim debet se certo loco, &c.]

(f) *Consilium, auxilium præstitisse]* Bract. ubi suprâ accuratius habet [vel consilium et auxilium præstitisse]

citûs, et quicquid fuit contra pacem suam: et omnes articulos sibi impositos in appello negare debet seriatim de verbo ad verbum. §. 4. Et quia non decet Regem vel curiam suam aliquem de vita et membris in verbis redarguere tantum sed rationibus; sufficit si communiter se defenderit, dum tamen de causa; appellans enim magis quam accusatus necesse habet verba suæ propositionis distinctè per ordinem debitum eructare. §. 5. Et si vitium in appello inveniatur per omissionem verborum vel inordinationem et hujusmodi, (a) *et ex hoc oritur accusato appellum ratio declinandi.* §. 6. Item dicere potest quod appellans est latro confessus de se, et pro latrocinio captus fuit, et imprisonatus fuit apud N. vel fregit prisonam Regis et evasit, vel quod utlagatus fuit apud N; (b) *Ita quod nihil restat de eo nisi suspensionis vel decollationis executio:* et petere poterit iudicium si convicto ante iudicii executionem debeat respondere. §. 7. Ad hoc etiam quod accusans dicit, quod prælocutio facta fuit in præsentia talium, respondere poterit quod nunquam cum prædictis talibus colloquium habuit; quod si poterit verificari, quietus recedet. §. 8. (c) *Item videtur quod audiri non debet appellando;* nam ex quo talem scivit seditionem esse prælocutam, tanquam traditor et inimicus Regis, et feloniam consentiens subticuit per tantum tempus, infra quod ob sui defectum posset Regi periculum evenisse, (si sic esset) (d) *quod statim et sine mora alicui facienda* hoc Regi debuit ostendisse; et petere poterit iudicium, si inimico Regis teneatur aliquis respondere. §. 9. Et nisi appellans ad hujusmodi exceptiones sufficienter respondeat, declinabitur appellum in persona sua. §. 10. Cum autem non declinetur appellum, tunc examinanda est causa, utrum felonia fuerit vel transgressio; quæ si felonia fuerit, et accusatus per corpus suum se defendere petat, jungatur duellum; quod si declinetur, tunc committendus est appellans gaolæ. §. 11. Et cum accusatus propterea non sit dimittendus, quæri poterit ubi terminari debet hujusmodi culpa; non enim coram Rege, cum non deceat ipsum in amissione vitæ vel membrorum actorem esse et iudicem; nec etiam coram Justiciariis, cum personam Regis in iudicio repræsentent: sed revera distinguendum est, (e) *nam si sit felonia vel transgressio gravis proxima exheredationi, quæque redemptionem ad minus inducat, tunc coram curia et paribus procedere debet iudicium; et si transgressio levis sit, liceat Justiciariis duntaxat judicare.*

(a) §. 5. *Et ex hoc oritur accusato appellum ratio declinandi.* Omittenda est vocula [et.]

(b) *Ita quod nihil restat de eo nisi suspensionis vel decollationis executio,* Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 3. §. 1. p. 119. a. [ita quod nihil restat de eo judicandum nisi, &c.] quæ lectio potior videtur.

(c) §. 8. *Item videtur quod audiri non debet appellando,* Bract. ubi supra [—quod audiri non debet in appello suo.]

(d) *Quod statim et sine mora alicui facienda*

Legendum est, sensu iubente, [cum statim et sine mora aliqua facienda, &c.]

(e) §. 11. *Si sit felonia vel transgressio gravis — tunc coram curia et paribus procedere debet iudicium; et si transgressio levis sit, liceat justiciariis duntaxat judicare.* i. e. si sit felonia vel transgressio gravis, coram curia (i. e. coram justiciariis) et paribus (sive Baronibus) conjunctim procedat iudicium; sed si transgressio levis, justiciarii duntaxat (i. e. soli et per se sine paribus sive Baronibus) judicent. Vide Bract. 119. b. §. 1.

C A P. XXII.

De Crimine falsi.

CRimen verò falsi dicitur, cùm quis accusatus fuerit quòd sigillum Regis, vel appellatus quòd sigillum Domini sui, de cujus familia fuerit, falsaverit, et breviam inde consignaverit, vel chartam aliquam vel literam (a) *ad exheredationem Domini vel alterius damnum sic sigillaverit*; et quibus casibus si quis inde convictus fuerit, detractari meruit et suspendi: et quod de hujusmodi falsariis dicitur, (b) *de sigilla adulterina chartis et literis apponentibus* dicatur id idem: et eodem modo si seiscitus inveniatur, (c) *nisi warrantizetur*. §. 2. Si autem warrantum vocaverit, statim committatur gaolæ, et interim mandetur vicecomiti loci in quo warrantus moram traxerit; et si talis benè notus sit in tali comitatu, et se retraxerit, exigatur donec utlagetur; qui si non noscatur, in voluntate Regis erit extunc, vel quòd sua perpetuò in gaola permaneat, vel quòd possit se (d) *principaliter* inde acquietare per patriam; sed hoc ex maxima gratiâ eveniret si seiscitus inveniretur: si autem warrantus venerit, et warrantizare contradicat, sic de facili poterit inter eos duellum pervenire. §. 3. Item crimen falsi dicitur, cùm quis illicitus, cui non fuerit ad hoc data autoritas, de sigillo Regis raptò vel invento breviam cartasve consignaverit. §. 4. Item crimen falsi dicitur, quum quis falsam fabricaverit monetam, vel de non reprobâ reprobam fecerit; sicut tonsores monetæ, qui socios, coadjutores et ministros frequenter habent in hoc opere; quos si appellare voluerint, debent audiri: hoc quidem crimen ultimum inducit supplicium. §. 5. Sunt (e) *enim* fabricatores cuneorum, et sunt factores bonæ monetæ et pravæ per eadem cunea. §. 6. Sunt etiam fabricatores falsæ monetæ sine cuneo, et sunt monetarii Regis qui ultra assisam licitam argento (f) *lacum* imponunt; quidam autem debitum pondus libræ non

(a) §. 1. — *Ad exheredationem Domini vel alterius damnum sic sigillaverit*;] De eo qui falsaverit sigillum Domini Regis, vel Domini de cujus familia fuerit, in priori parte sententiæ agitur; et proinde de iisdem Personis (viz. Domino Rege, et Domino de cujus familia fuerit falsator) in posteriori parte agi debet. Et cùm MS. tus pro sic habeat sui, facile crederem Auctorem scripsisse [—ad exheredationem Domini Regis, vel alterius Domini sui sigillaverit.]

(b) *De sigilla adulterina chartis et literis apponentibus*] Prior pars sectionis agit de sigillum falsante, i. e. falsum sigillum fabricante: hîc itaque per *adulterina sigilla* intelligi videtur *sigilla vera appensa falso brevi vel chartæ*.

(c) *Nisi warrantizetur*.] Fortasse haud abs re fuerit hîc adjicere casum quendam notatu dignissimum, a Bractono 414. 2. et perspicuè admodum et breviter memoratum, viz. — secundum quod inveniri poterit in itinere M. de

P. [i. e. Martini de Patshull] in comitatu Eborum anno Regis Henrici [i. e. tertii] decimo, de Rogero de Fanborne et Agnete uxore ejus, qui protulerunt quoddam breve de Recto cui signum verum appensum fuit falso brevi et per industriam falsarii; et ubi ipse Rogerus suspensus fuit, *Quia warrantum non habuit*; sed uxor sua liberata sive conscia sceleris sive non, quia fuit sub virga viri sui.

(d) §. 2. *Vel quòd possit se principaliter inde acquietare per patriam*;] Pro *principaliter* legendum est, sensu postulante, *Principalis*.

(e) §. 5. *Sunt enim fabricatores cuneorum*,] Lege [sunt etiam fabricatores, &c.] cùm id et sensus postulet, et eadem loquendi formula in proxima sectione occurrat, viz. [sunt etiam fabricatores falsæ monetæ sine cuneo.]

(f) §. 6. *Qui ultra assisam licitam argento lacum imponunt*,] Nonnihil in hac voce *Lacum* explicanda a se invicem discrepant interpretationes. Nobilissimus du Fresne quia in legibus Ethelredi

non apponunt, et quidam falsam monetam fabricant in toto; et quidam sunt monetæ tonfores: qui omnes habent fortè socios et fautores. Unde omnes agentes et consentientes tractari et suspendi debent, et fœminæ concremari; (a) *dum tamen de aliqua feloniam ipsum Regem, vel Regnum, vel exercitum suum vel sigillum, vel monetam tangentem convincatur, et nihilominus ab initio in majori excommunicationis sententia sunt involuti*, nec per simplicem capellanum inde poterunt absolvi. §. 7. Cambiatores autem monetæ non ad hoc autorizati, necnon et usurarii Christiani omnia sua catalla eo ipso Regi forisfaciunt: in remedium autem periculorum et dampnorum in Regno Angliæ subortorum et fore oriundorum monetam Angliæ contingentium inhibetur, ne quis aliam monetam quam de cuneo Regis Angliæ, Hiberniæ et Scotiæ fabricatam recipere vel expendere præsumat. §. 8. Inhibetur etiam ne quis alicubi in Regno cum aliqua pecunia, nisi cum expensis suis tantum applicet, præterquam in portibus Doveriæ, Sandwici, Southampton, Sancti Botulphi London, et aliis communibus et magis usitatis, (b) *nisi invitatus ob maris temporis inquietudinem*. §. 9. Et cum quis applicuerit ibidem, provisum est quod fideliter ostendat pecuniam, si quam habeat, illis qui ex parte Regis ad denariorum examinationem fuerint deputati sine ullo conclamento, super forisfactura corporis atque bonorum. §. 10. Inhibetur etiam super eadem pœna ne quis occultare præsumat aliquam pecuniam in pannis, fardellis, balis, et alibi in loco suspecto; et si contingat aliquam pecuniam inveniri sic repositam, tunc de qualibet libra sic inventa habeat accusator quatuor denarios. §. 11. Provisum est etiam, quod si quis denarium inveniat retonsum, vel de alio cuneo quam de cuneis communibus Angliæ, Hiberniæ, et Scotiæ, statim illum faciat perforari et restitui; inhibetur sub gravi forisfactura ne quis contra hoc repugnet, vel reclamet facto vel sermone: si quis autem falsum invenerit denarium, illum statim frangi faciat, sed illum non restituat; et si talis suspectus habeatur, tunc arrestetur, et salvo custodiatur donec warrantizatus fuerit. §. 12. Et ut de pondere cujuslibet denarii sciatur legitimum pondus, concessum est, quod licebit pecuniam recipere et liberare particulatim per pondas quinque solidorum ad hoc provisum, et quod fuerit inferius per tumberellum per custodem Cambii Regis signatum.

redi Regis constituitur [quod mercatores qui falsum et *lactum* afferunt ad portam — se innoxient quod in ipsa pecunia nihil immundum sciebant,] eâ de causâ celeberrimus auctor censet *hic* etiam legendum esse *lactum* pro lacum; quam vocem interpretatur per defectum ponderis in moneta. Eruditissimus verò Somnerus nostras eam explicavit non per defectum ponderis in moneta, sed per defectum auri sive argenti in ea, ex vilioris metalli mixtura, quod nobis hodie dicitur *flay*: quæ interpretatio hoc in loco potius amplectenda. Sed quoad lectionem vocis, videtur pro lacum, levi admodum mutatiunculâ, legendum esse lacum; quæ vox occurrit inter leges Johannis Regis, p. 360. Edit. D. Wilkins, viz. [et ad cognoscendum denarium de prædicto lacco, &c. et

paulo post — de lacco octavæ partis denarii.] Eodem planè sensu quo etiamnum Anglicè dicimus *to lack*, i. e. deficere.

(a) *Dum tamen de aliqua feloniam Regem — tangentem convincatur, et nihilominus — in majori excommunicationis sententia sunt involuti*] Multis profectò erroribus scaturiit hîc librarii calamus: legendum etenim, et sensu et latinitate postulante, [dum tamen de aliqua feloniam Regem tangente convincatur, nihilominus in majoris excommunicationis sententia sunt involuti.]

(b) §. 8. *Nisi invitatus ob maris temporis inquietudinem*.] Pro temporis MS. tus habet *tempis* quod *tempestatis* fortasse denotet; et proinde legendum [nisi invitatus ob maris *tempestatis* inquietudinem] i. e. ob inquietudinem tempestatis in mari.

C A P. XXIII.

De Homicidio.

Homicidium est hominis occisio ab homine nequiter facta, et potest quis corporaliter occidi facto, et linguâ: facto; iustitiâ, necessitate, casu, et voluntate: linguâ; præcepto, consilio, (a) *defensione*. §. 2. Iustitiâ enim iudex occidit cum iustè dampnat, nisi intentionem habeat corruptam, cum iudicium proveniat ex livore vel voluptate effundendi humanum sanguinem; et quo casu licet iustè (b) *occidatur*, homicidium est, et mortale peccatum contrahit. §. 3. Secus verò si hoc fecerit ex amore iustitiæ cum intrinseca pietate; nec etiam peccat in præcipiendo ministro ut occidat, nec per consequens minister qui missus à iudice occidit condemnatum. §. 4. Necessitate poterit quis dupliciter interfici, nam si necessitas evitabilis fuerit (c) *absque occasione*, reus est homicidii; qui, si fuerit inevitabilis, ad poenam homicidii non tenebitur, eò quod felonice non occidit; sed metu et animi passione seipsum deliberando cum aliter mortem propriam evadere non potuit. §. 5. Casu; sicuti per infortunium, cum quis arborem sciderit, quæ cadendo transeuntem oppresserit; vel cum venator hominem telo pro fera percusserit: veruntamen si quis operam rei dederit illicitæ, (d) *ut cum quis boves velociter fugaverit*, quorum unus *H.* obviando hominem cornu occiderit, fugatori imputabitur; quia diligentiam quam potuit non adhibuit. §. 6. Voluntate; ut si quis animo corrupto in assultu præmeditato irâ vel odio, vel causâ lucri nequiter et in feloniam aliquem interfecerit; quod si occultè fiat, pro murthero habebitur. §. 7. Præcepto, consilio, et huiusmodi; ut si plures inter se rixati fuerint in aliquo conflictu, ac unus sit inter eos occisus per aliquos qui percusserint, et aliquos qui præceperint, aliquos qui tenuerint, (e) *et aliquos qui ipsum à coadjutoribus defenderint*: omnes sunt homicidæ, necnon

(a) §. 1. *Lingua; præcepto, consilio, defensione.*] Haud facile quidem explicatû est quare, inter modos occidendi hominem linguâ, *defensio* enumeratur, aut quid ea vox significat? le *Mirrou des Justic'* felicissimè quidem eam interpretatur, viz. [— *per defence; come que defende sustenance d' home*, cap. 1. §. 9.] Idem igitur auctor noster hoc in loco per *defensionem* vult quod alibi (viz. cap. 26. §. 4.) per *detentionem cibi* exprimit.

(b) §. 2. *Licet iustè occidatur, — mortale peccatum contrahit.*] Legendum est [licet iustè occidat (viz. iudex) mortale contrahit peccatum.]

(c) §. 4. *Nam si necessitas evitabilis fuerit absque occasione*] Pro *occasione* reponendum est, sententia iubente, *occisione*; et eandem etiam lectionem exhibet *Bract.* lib. 3. p. 120. b.

(d) §. 5. *Ut cum quis boves velociter fugaverit, quorum unus — hominem cornu occiderit, fugatori imputabitur;*] Ex hoc loco perperam, uti videtur, intellecto veteres quidam iureconsulti

nostrates nonnulla asseruerunt de murthero [prout vox nunc dierum intelligitur] planè absurda, et quæ meritò quidem hodierna ætas improbat, viz. eum, qui rei *cujusvis* graduque vel *minimo* *illicitæ* satagens hominem occidit, murtheri reum esse. Casus etenim, quem Author noster hîc profert, manifestò agit de homine *Boves* non *suos* sed *alienos* et *clam* fugante, i. e. de ejusmodi *Fure* quem lib. 1. cap. 16. §. 16. vocat *Abigevum*, i. e. abactorem sive fugatorem pecorum et ovium *alienorum*: et proinde non ille qui rei *cujuscunque* et *quovis* gradu *illicitæ* satagens, hominem occidit murtheri reus est; sed tantum ille qui occidit aliquem dum *feloniam* aliquam, vel saltem gravem *transgressionem* perpetraturus.

(e) §. 7. *Et aliquos qui ipsum a coadjutoribus defenderint:*] Legendum est, sensu postulante, [et aliquos qui ipsum (viz. occisum) a coadjutoribus non defenderint.] i. e. ut paulo inferius explicatur in sectione nona, [ille qui occisum a morte non liberavit cum potuit.]

et

et illi qui advenerint occidendi voluntate, quamvis nihil mali fecerint; §. 8. (a) *Et illi etiam qui advenerint, ut consilium præbuerint* occisoribus et auxilium, licet non percusserint, nec occidendi habuerint voluntatem: nec refert, etsi eorum violentia repellatur, ita quòd nequitiam excogitatem ad effectum non perduxerint. §. 9. Item non solum tenetur ille qui percutit et occidit, verum etiam ille qui occisum à morte non liberavit cum potuit. §. 10. Qui etiam mulierem prægnantem oppresserit, vel venenum dederit, vel percusserit ut faciat abortivum, vel non concipiat, si foetus erat jam formatus et animatus, rectè homicida est. §. 11. Et similiter qui dederit vel acceperit venenum sub hac intentione ne fiat generatio vel conceptio. §. 12. Item facit homicidium mulier quæ puerum animatum per potationem et hujusmodi in ventre devastaverit. §. 13. Item occisor in bello injusto, et similiter justo, dum tamen mente corrupta. §. 14. Quicumque (b) *enim* furem nocturnum interfecerit, non teneatur, et qui invasorem domus suæ, se ipsum et hospitium suum saltem illà horà defendendo interfecerit, justè interficit: et eodem modo qui alium interficit seipsum à morte liberando. §. 15. Inhibetur tamen ne breve exeat à curia ad inquirendum si quis alium interfecerit (c) *per infortunium vel defendendo*, vel alio modo quàm per feloniam: sed si talis in prìsona existens coram Justiciariis se ponat in patriam de bono et malo, et vincatur per patriam, quòd id fecit per infortunium vel se defendendo, tunc remittatur gaolæ; et cum Regi super facti veritate certioretur, gratosè dispensabit cum tali, salvo jure cujuslibet.

C A P. XXIV.

De Pacis conservatione.

UT firmà autem pace gaudeant universi, provisum est quòd omnes sint prompti ad mandatum vicecomitis et ad clamorem patriæ ad sequendum et arrestandum felones cum opus fuerit, tam in libertatibus quàm extra; et qui non fecerit, Rex ad eum graviter capiet. §. 2. Et si defectus inveniatur in Domino libertatis, Rex capiet libertatem in manum suam, et si defectus sit in ballivo, puniatur per prìsonam unius anni, et postea graviter redimatur si habeat unde; (d) *sin autem*, puniatur per prìsonam duorum Annorum: et si vicecomes vel ballivus in libertate vel extra prece vel precio celaverint vel procuraverint celari felonias factas in balliviis suis, et fingunt arrestare malefactores, vel aliter fictè faciunt officium suum aliquo modo in favorem malefactorum, et inde convinci possint, habeant prìsonam unius anni, et postea redimantur, si habeant unde, (e) *sin autem, habeant*

(a) §. 8. *Qui advenerint ut consilium præbuerint* Lege [qui advenerunt ut consilium præberent] Bract. enim 121. a. habet [qui venerunt ut consilium præberent.]

(b) §. 14. *Quicumque enim furem* Lege [quicumque etiam, &c.]; quippe voces enim et etiam sæpissimè a librario inter se confunduntur; et posteriorem hoc in loco sensus postulat.

(c) §. 15. *Per infortunium vel defendendo,*

Lege, verbis statuti Glocestriæ postulanti-
bus, cap. 9. [per infortunium vel se defendendo.]

(d) *Sin autem* Legendum est statuto Westmonasterii primi postulante, cap. 9. [si non autem] i. e. si autem non habeat unde se redimat.

(e) *Sin autem, habeant* Lege iterum [si non autem, habeant] ob causam prædictam.

prisonam trium annorum. §. 3. Item provisum fuit apud Winton, quod in omnibus comitatibus, hundredis, feriis, mercatis, et locis debitis totius Regni publicè et solemniter proclametur, quod statim, videlicet post robberias et felonias perpetratas, de villa in villam, et patria in patriam recens facta et inquisitiones fiant quotiescunque opus fuerit; in villis per illos qui villis præsumt eisdem, et sic continuè in hundredis, libertatibus, comitatibus; et aliquando in duobus, tribus vel quatuor comitatibus contiguis, cum felonias aut robberias in confinibus comitatûs fieri contigerit, ut sic malefactores capi possint facilius et convinci. Ita quod si patria de malefactoribus huiusmodi non respondeat, subsequens poena sequatur, viz. quod homines in patria commorantes de damnis et robberiis illatis respondebunt: ita quod totum hundredum, in quo facta fuerit huiusmodi felonia, simul cum libertatibus infra præcinctum ejusdem hundredi, de prænominatis robberiis respondebit; et si felonia fiat in duobus hundredis contiguis, ambo hundreda cum libertatibus in eisdem infra illum dimidium annum respondeant et satisfaciant de prædictis, vel de corporibus malefactorum respondeant. §. 4. Et ad majorem securitatem fovendam, (a) *ordinavit insuper et præcepit*, quod portæ civitatum et magnorum burgorum in Regno à solis occasu usque ad solis ortum sint clausæ, et quod nullus extraneus (b) *in forinsecum capitis villæ aut in suburbio hospitetur*, nisi hospes ejus pro eo voluerit respondere, et hoc de die claro. §. 5. Adjicitur etiam quod quâlibet septimanâ vel saltem quindenâ faciant ministri et ballivi villarum huiusmodi inquisitiones de huiusmodi extraneis sic hospitatis, et de eorum receptatoribus, et quod inde faciendi debitam justitiam liberam habeant facultatem. §. 6. Item quod vigiliæ fiant singulis noctibus per sex homines ad quamlibet portam in singulis civitatibus, et per duodecim homines in singulis burgis, et per sex homines vel quatuor in singulis villis campestribus, (c) *juxta villarum quantitatem*, à Festo Ascensionis Domini usque Festum (d) *Sancti Nicholai*: ita quod quotiens aliquis extraneus ignotus per vigilatores inventus fuerit, custodiatur usque mane, ita quod si tunc in aliquo suspectus habeatur, vicecomiti ejusdem loci liberetur, qui eum sine difficultate recipiat et salvò custodiat, quousque per legem terræ deliberatus existat. §. 7. Et si non habeatur de tali arrestato suspicio, arrestatus recedat quietus; et si transeuntes huiusmodi de nocte se non permiserint arrestari, tunc vigilatores cum villatis vicinis ipsos quousque capiantur et vicecomiti deliberentur cum clamore et hutesio insequantur; ita quod ipsi vigilatores pro huiusmodi arrestamento non occasionentur, seu in aliquo graventur. §. 8. Item quod viæ regales à villis mercatoriis usque ad villas mercatorias se extendentes elargentur, tam in dominicis terris Regis quam alibi in Regno, necnon et mudentur, ita viz. quod in

(a) §. 4. *Ordinavit insuper et præcepit*,] In fere, et sensu et statuto de Winton, cap. 2. postulantis, [*Rex ordinavit insuper et præcepit*.]

(b) *In forinsecum capitis villæ—hospitetur*,] Legendum [*in forinsecum capite villæ, &c.*] sequitur enim [*aut in suburbio*.]

(c) §. 6. *Juxta villarum quantitatem*,] i. e.

secundum numerum hominum qui sunt in unaquaque villa, prout ii pauciores fuerint vel plures: ita etenim, ipso statuto de Winton cap. 4. interprete, intelligendum.

(d) *Usque Festum S^{ti} Nicholai*] Legendum est, prout in statuto superius citato habetur, [*usque Festum S^{ti} Michaelis*.]

latitudine ducentorum pedum ex utraque parte viarum hujusmodi non sint hayæ, (a) *fossati*, subboscus aut dumeta, in quibus malefactores viatoribus insidiantes poterint latitare; quod quidem statutum ad grossas quercus et arbores, dummodo subtus clarum fuerit, nullatenus se extendit. §. 9. Et si per defectum Domini, qui fossatum, subboscumque seu dumeta prosternere noluerit, perpetrentur malitiæ, tunc idem Dominus respondeat de robberiis factis ibidem, et nihilominus idem Dominus pro voluntate Regis redimatur. Et si hujusmodi Domini ad hujusmodi subboscum non sufficiant prosternendum, tunc sit patria eis in auxilium ad hoc faciendum. §. (b) 10. Et eodem modo elargentur viæ in dominicis terris et boscis Regis tam infra forestas quàm extra. §. 11. Et si parcus viæ Regiæ existat contiguus, tunc oportebit quòd Dominus eundem parcum prædictum ex parte illa faciat minoriari, quousque ducentorum pedum inter stratam et parcum illum fuerit latitudo, vel quòd inter stratam et parcum fiat talis ad minus fossatum vel haya, quòd malefactoribus non pateat ultra transitus ullo modo. §. 12. Item quòd quilibet inter quindecim annorum et sexaginta ætatem in domo sua habeat arma secundum quantitatem terræ suæ aut catallorum suorum, et quòd ad hoc sint omnes liberi hujusmodi ætatis in patria morantes jurati, videlicet ad quindecim libratas terræ, vel catalla ad valentiam quadraginta marcarum, unam loricam, capellum ferreum, unum gladium, cultellum et equum; et ad decem libratas terræ, vel catalla viginti marcarum, haubergettum, capellum ferreum, gladium et cultellum; et ad centum solidatas terræ, gambisonem, capellum ferreum, gladium et cultellum; et ad quadraginta solidatas terræ, et ad plus usque ad centum, gladium, arcum, sagittas et cultellum; et qui minus habuerit quàm quadraginta solidatas redditus, tunc ad falces, gifarma, cultellos, et alia arma minuta; §. 13. Et qui minus in catallis habuerit quàm viginti marcas, ad gladios, cultellos et alia arma minuta, (c) *sint jurati*. Et omnes illi (d) *qui hoc sufficiunt*, habeant extra forestam arcus et sagittas, et infra forestam arcus et pila. §. 14. Et visus armorum fiat bis per annum coram duobus constabulariis in quolibet hundredo et qualibet libertate ad hoc electis, qui quidem constabularii defectus tam armorum quàm vigilantium et clamorem non sequentium, et hujusmodi, coram Justiciariis ad hoc eligendis cum venerint, præsentabunt; qui quidem Justiciarii prædictos defectus Domino Regi in suis Parliamentis præsentabunt, ut ipse inde disponat voluntatem suam; nec excipiantur vicecomites et ballivi libertatum, nec forestarii qui ballivias suas in feodo habent suis perpetuis, quin defectus eorum, si quos fecerint in præmissis, sicut de aliis, præsententur.

(a) §. 8. *Quòd* — non sint hayæ, fossati] Lege *fossatum*; quia *fossatus* nullibi, quod scio, occurrit: et præterea *fossatum* in casu recto inferius in §. 11. invenitur.

(b) §. 10. *Et eodem modo, &c.*] Tota hæc sectio nihil novi præ se fert, sed tantum continet repetitionem quandam non necessariam rei ejusdem quæ in principio sectionis octavæ occurrit: ibi enim provisum est quòd viæ Regiæ elargentur tam in dominicis terris quàm alibi in Regno.

(c) §. 13. *Et qui minus habuerit* —

sint jurati] Ut quid velit *sint jurati* in plurali numero intelligatur, ad posteriorem partem sectionis prioris recurrendum est, viz. [qui minus habuerit quàm 40 solidatas redditus, &c. — et qui minus in catallis habuerit quàm viginti marcas, &c. — *sint jurati*.] i. e. utrique hi, viz. et ille qui minus habuerit quàm 40 solidat' redditus, et ille qui minus habuerit quàm viginti marcas in catallis.

(d) *Qui hoc sufficiunt*,] Fortè legendum [qui ad hoc sufficiunt.]

De officio Coronatoris.

CUM autem homicidium perpetratum fuerit, vel huiusmodi casus evenerit, vicini hoc statim nuncient loci vicecomiti et proximo Coronatori, (a) *qui cum mandatum habuerit, accedere debent* ad vulneratum vel submersum, vel subito mortuum, vel ad locum ubi dicitur thesaurum fuisse inventum; sed (b) *prius mandare debent ballivi loci* quod quatuor villatas circumadjacentes, vel plures convenire faciat coram eis certis die et loco, per quos, quod suum fuerit, exequi possit. §. 2. Articuli sui sunt isti, utrum talis occisus fuerit extra domum vel infra, (c) *ad tabernam vel ad luctum* vel ad aliam congregationem; et qui interfuerint occisioni, masculus vel foemina, major vel minor, et qui illorum fuerint culpabiles de facto, et qui de forcia, consilio, auxilio, vel præcepto, vel qui fuerint in aliqua causa illius facti, et unde venerunt malefactores, et quò devenerunt. §. 3. Et factâ inquisitione semel vel pluries, quotquot indictaverint, statim capiantur si inveniri possunt. (d) *Augere enim poterit* quilibet Coronator suas irrotationes, minuire autem nequaquam; pro rasura autem in rotulo suo inventâ suspectus haberi poterit, et per consequens imprisonari, et redimi, et eodem modo si juratores apposuerit prece unius partis, sive per calumniam unius vel utriusque amoverit. §. 4. Omnes etiam qui tunc in domo aderant vel in congregatione, licet de aliquo malo non sint indictati, (e) *(sicut de imprisonatis cum ipsam frangi contigerit,)* attachiari debent usque ad adventum Justiciariorum, et nomina eorum imbrevari tam in rotulo vicecomitis quam coronatoris. §. 5. Indictati autem de facto irreplegiabiles remaneant; subvenitur eis tamen quandoque per breve de odio et acia, quod gratis debet concedi secundum Magnæ Chartæ constitutionem, nisi fuerint inde per aliquem appellati. Per hoc tamen breve non debet inquiri, nisi querens in prîsona extiterit, tam videlicet tempore impetrationis brevis, quam tempore captionis Inquisitionis. §. 6. Si autem in campis vel boscis inveniatur occisus, tunc primo (f) *attachientur inventores,*

(a) §. 1. *Qui cum mandatum habuerit accedere debent*] Pro *habuerit* lege *habuerint*; quippe tam de vicecomite quam de coronatore agit auctor.

(b) *Prius mandare debent ballivi loci*] Pro *ballivi* MS. tus habet *ballivo*; et rectè quidem.

(c) §. 2. *Ad tabernam vel ad luctum*] Statutum de officio coronatoris in Magn. Chart. cum statutis antiquis fædissimè corruptum legit [— vel ad *lectum*:] sed Bract. lib. 3. tract. 2. c. 5. §. 2. utrumque, tam nostrum auctorem quam statutum, corrigit legendo [— vel ad *luctam*.]

(d) §. 3. *Augere enim poterit, &c.*] Hoc et quæ sequuntur usque ad finem sectionis videntur loco non suo inferi; cum sectionem quartam multò concinnius sequerentur quam præcederent.

(e) §. 4. *Sicut de imprisonatis cum ipsam frangi contigerit*] Pro *ipsam* aut *prisonam* legendum est, aut necessariò subintelligendum. Totam verò hanc sententiam explicatiorem habes, cap. 26. §. 4. viz. [pro gaola fracta non solum tenentur fractores vel vinculorum raptores, verum etiam omnes alii in gaola inventi, quamvis ab omni culpa fuerint immunes, nisi, &c.]

(f) *Attachientur inventores,*] Haud abs re erit rotulum perantiquum notatu dignissimum, et huic rei lucem afferentem, apponere, viz.

ff. Robertus filius Martini de Bodekesham' puer duorum annorum submersus fuit in quodam puteo in villa de Boodekesham'. Amphelis mater ejus *prima inventrix* venit et non malè creditur nec aliquis alius. Judicium, infortunium. Et 12 juratores *nullum* presentant *inven-*

tores, siue masculi fuerint vel foeminae, cujuscunque fuerint ætatis, licet alibi fuerit occisus, quod perpendi poterit per præsumptiones, ut per sanguinis effusionem, si plagas habuerit: et si hoc aliquo modo perpendi poterit per vestigia carectæ vel hujusmodi, tunc inquiratur utrùm ille interfectus notus fuerit vel ignotus, et ubi illâ nocte hospitatus fuerit, et secundum hoc quod inquiri contigerit, attachientur hospites et omnes tunc in domo hospitali; replegiabiles tamen sint inventores, consulentes, et illi de forcia. §. 7. Si quis verò indictatus sentiens se culpabilem, vel tantum indictatum, effugerit, de quo habeatur vehemens præsumptio suspiciòque quod culpabilis inde sit, statim accedant vicecomes et coronatur ad domum talis, ut diligenter inquirant per vicinos, si pro morte talis interfecti, unde rectatus est, fugam fecerit, necne: et si fecerit, tunc dicant juratores quæ catalla habuerit, quamvis villanus fuerit; et si liber fuerit, tunc extendantur terræ ejus, et catalla sua apprecientur, quæ omnia toti villatæ per precium appositum et irrotulatum liberentur coram Justiciariis proximò itineraturis responsuræ, salvo semper Domino feodi servitio sibi debito et consueto. §. 8. Hiis igitur inquisitis sepeliantur corpora, quæ si prius sepulta fuerint, (a) *villata in gravi misericordia remanebit*. §. 9. De submersis autem, subito mortuis, oppressis, vel per infortunium vel alio modo extinctis, videnda sunt corpora nuda, ut sciri poterit qualiter sunt mortua, per feloniam, vel per infortunium: et super articulis prædictis fieri debet inquisitio et attachiamenta; et si infortunium adjudicetur, tunc inquirendum est ulterius de modo, ut si de molendino ceciderit vel carecta, vel de batello quamvis carcatis, dum tamen in aqua dulci, (b) *secus quia in falsa*: hujusmodi autem quæ pro mortis causa reputantur, ut batellus cum onere et omni attillamento, carecta cum onere et equis, et quicquid mobile sit in molendino, et hujusmodi, appreciari debent, et secundum precium villatæ liberari: ex hiis autem provisum est quòd pro animabus Antecessorum Regis omniumque fidelium defunctorum tanquam precium sanguinis distribuuntur; et ideo Deodanda vocantur. §. 10. Si autem in puteo submersus fuerit, Dominus putei coram Justiciariis amerciabitur, et præcipietur quòd ad sumptus proprios (c) *litores* impleatur. §. 11. Si autem coronator et vicecomes pro thesauro invento conveniantur, inquirere debent diligenter de inventoribus ejusdem, et quid et quantum, et per quos aliquid inde deletum fuerit, et qualiter se habuerint inventores; an statim (d) *vicinias* et villatas per hutesium et clamorem convenerint, necne: et omnes, quotquot indictatos inve-

inventorem. Ideo in misericordia, et similiter in misericordia pro aliis transgressionibus. Et villa de Bodekesham sepelivit eum sine visu coronatoris. Ideo in misericordia. Postea testatum est quòd Dominus Rex mandavit per breve suum jam circiter tribus annis elaps in Magn. Karistia quod singuli inventi mortui, nisi essent per feloniam interfecti, statim sepelirentur non expectato adventu coronatoris. Ideo nihil de misericordia. Rot. 25. inter placita de itinere apud Cantebrig. Anno Regni Regis Henrici filii Regis Johannis 45.

(a) *Villata in gravi misericordia*] Vide Rotulum veterrimum in nota precedenti citatum antiquam hanc consuetudinem felicissimè illustrantem.

(b) §. 9. *Secus quia in falsa*.] Videas, lector, an non, sensu postulante, legendum sit [*secus quando in falsa*.]

(c) §. 10. *Litores impleatur*] MS. tus rectius *litore* impleatur.

(d) §. 11. *An statim vicinias et villatas*] MS. pro *vicinias* habet *vicinos*.

nerint, attachientur, et per bonos dimittantur manucaptores usque ad adventum Justiciariorum; nisi prius inde fuerit aliud ordinatum. §. 12. Si autem appellum fiat in comitatu, et appellans plegios invenerit vicecomiti de proseguendo, primus dies quasi pro nullo habebitur, sed tantum ut audiat appellum et recenter irrotuletur tam in rotulo vicecomitis quam coronatoris de verbo ad verbum quemadmodum fuerit intimatum. §. 13. Si autem appellum factum fuerit de morte patris vel alterius parentis vel Domini, sufficit coronatoris et vicecomitis visus corporis nudi cum inquisitione, ut indicia et signa inventa in rotulis suis inferantur. §. 14. (a) *autem de raptu mulieris* et maxime virginis appelletur, tunc inquirendum de signis et indiciis ibidem subortis, ut si hutesium recenter erat levatum, si vestimenta habuerit (b) *irrupta* vel sanguine tincta, quæ cum aliis præsumptionibus inventis distincte irrotulentur, et omnes indictati (tanquam pro morte hominis) capiantur, et appellatus de facto irreplegiabilis remaneat. §. 15. Si autem de plaga mortali vel alia, imprimis videre debent plagam, ejusdemque longitudinem, latitudinem, et profunditatem; et omnes inde indictati attachientur, de quibus principales irreplegiabiles remaneant, donec constiterit an vulneratus inde convalescere poterit, necne; qui si inde moriatur, per plegios non sunt dimittendi: (c) *et quamvis inde non mori debant*, attachiabiles sunt tamen appellati, sed replegiabiles per sufficientes plegios; duos, quatuor, vel plures, secundum quod plaga major fuerit vel minor, ut si mahemium fiat.

C A P. XXVI. *De Prisonis.*

OMNES autem attachiabiles licet vicecomiti in prisona custodire, (donec per sufficientes homines sub districtu vicecomitis commorantes legitime fuerint replegiati) non tamen ad puniendum, sed ad custodiendum; nec debent aliqui imprisonati, antequam per iudicium solemniter (d) *consideretur*, de terris suis vel tenementis disseisiri, nec de rebus suis quibuscunque spoliari; sed dum fuerint in prisona de rebus propriis debent sustentari, donec deliberati fuerint vel condemnati. Nam ante iudicium non debet quis exheredari, quamvis obierit in prisona, nec jacturam sustinere bonorum; (e) *quia hoc habetur ex hac constitutione in Magna Charta.* §. 2. Provisum est etiam (f) *quod nullus captus* de terris, tenementis vel catallis suis

(a) §. 14. *Autem de raptu mulieris*—*appelletur.*] Lege [Si autem de raptu, &c.] ita enim legitur in Braet. p. 122. cap. 7.

(b) *Si vestimenta habuerit irrupta*] MS. pro *irrupta* exhibet *rupta*.

(c) §. 15. *Et quamvis inde non mori debant.*] MS. rectius pro *debant* habet *debeat*; et sensus est, quamvis vulneratus non e vulnere moriatur.

(d) §. 1. *Solemniter consideretur*] Braet. p. 123. a. habet multo correctius et luculentius [solemniter convicti sunt.]

(e) *Quia hoc habetur ex hac constitutione in Magna Charta*] Non ipsa *Magna Charta Libertatum* hic innuitur, sed statutum *de catallis felonum*; quæ lex cum eodem volumine cum *Magna Charta* inter statuta antiqua inferi solebat (viz. in parte 2. p. 68. a.) eâ de causâ auctor noster eam inaccurate vocat *constitutionem in Magna Charta*.

(f) §. 2. *Quod nullus captus*] Statutum de catallis felonum superius citatum habet luculentius [quod nullus homo captus pro morte hominis vel pro alia feloniam disseisetur.]

disseisetur,

disseissetur, quousque convictus fuerit de feloniam sibi imposita, sed quam citò captus fuerit, (a) *per visum Custodum Placitorum Coronæ* et legallium hominum de vicineto apprecientur catalla capti et imbreventur, et salvò custodiantur per ballivos ipsius capti, qui bonam inveniant securitatem de respondendo inde, cum per Regem vel suos Justiciarios exigantur, salvis tamen eidem capto et familiæ suæ necessariis, et quamdiu fuerit in prifona rationabilibus estoveriis suis: et si idem captus fuerit coram Justiciariis convictus de feloniam unde rettatus fuerit, tunc totum residuum catallorum illorum ultra estoverium illud Regi remaneat, simul cum termino anni et diei: qui cum se legitime purgaverit, tunc catalla sibi remaneant, nisi de fuga convincatur. §. 3. Et cum plures imprifonati immunes sint à culpis sibi impositis et innocentes, ac durum esset si tales injuste gaolâ detinerentur: provisum est quòd talibus subveniatur (b) *si* per inquisitionem per vicecomitem captam et coronatorem in pleno comitatu per breve de odio et acia; et causa odii vel acia exprimat in inquisitione Regi vel suo Cancellario remittenda: et si per examinationem inveniatur quòd causa sit manifesta et non colorata per vicecomitem, qui quandoque favore ductus prætendit non causam ut causam, tunc fiet breve; quòd si talis in gaola detentus invenerit duodecim sufficientes plegios ad standum recto quotiens Rex vel alius de morte talis versus ipsum loqui voluerit, quòd tunc prædictis duodecim manucaptoribus talem balliat vel per ballium dimittat à prifona prædicta, dum tamen secta non interveniat nisi Regis tantum; si autem causa odii insufficiens fuerit, breve dimissionis non habebit. Quòd si propter alicujus libertatem immediate facere non possit, faciat retorum ballivus libertatis, qui cum facere (c) *subfederit*, ac si vicecomes breve prædictum non remiserit, tunc scribetur vicecomiti sicut aliàs, et in fine brevis addatur in clausula, [vel causam nobis significes quare mandatum nostrum prius inde tibi directum non executus fuisti vel non potuisti:] et unde, si Regi constiterit per retorum vicecomitis quòd præcepit ballivo libertatis talis, qui nihil inde fecit, tunc mandabitur vicecomiti quòd non omittat propter libertatem talem, quin eam ingrediatur, et plenam mandati faciat executionem: et cum talis liberatus fuerit et per ballium dimissus, actionem habeat versus omnes, qui eum ultra adventum primi mandati Regis in prifona detinuerint, de imprifonamento et pace Regis infracta. §. 4. Si autem pro evasione latronum conveniatur, et pro gaola fracta, non solum teneantur fractores vel vinculorum raptores, verum etiam omnes alii in gaola inventi, quamvis ab omni culpa fuerint immunes, nisi sit aliquis qui conspirationem eorum detexerit, vel clamaverit, vel alio modo pro posse impedimentum adhibuerit: et quo casu diligenter est inquirendum si aggravatio poenæ, sicut (d) *detentio ubi*, suspensio corporis per pedes, scissura

(a) *Per visum Custodum Placitorum Coronæ*] In quolibet comitatu eligantur tres Milites et unus Clericus, *Custodes Placitorum Coronæ*. Vide placita coronæ inter leges Richardi 1. p. 346. Edit. D. Wilkins.

(b) §. 3. *Provisum est quòd talibus subveniatur, si per inquisitionem*] In MS.to deest *si*, et rectè quidem.

(c) *Qui cum facere subfederit*,] Potius legendum [qui cum facere *superfederit*.]

(d) §. 4. *Inquirendum est si aggravatio poenæ sicut detentio ubi, suspensio corporis per pedes, &c.*] Cum vocum *detentio ubi* sensus planè nullus sit, judicet lector an non levissimâ mutatione in integrum restituatur si legamus [detentio *cibi*.]

unguium, onus ferri, et huiusmodi tormenta, sint causa evasionis; et quo casu tenendi sunt custodes tanquam homicidæ. §. 5. Custodes verò gaolarum poenam sibi commissis non augeant, nec prisiones quicquam iudicium excedendo torqueant vel redimant, sed, omni sævitiâ remotâ, pietatēque adhibitâ, iudicia in ipsos promulgata debite exequantur; (a) *verò cum decesserint*, antequam per coronatorem videantur, et de morte talium diligenter inquiretur, non debent sepeliri; contingit enim quandoque huiusmodi imprisonatos per poenam injustam mori potius quàm morte naturali; et quo casu custodes tortores homicidæ sunt et tenendi, et quorum domini meritò debent amerciari, si custodias huiusmodi habuerint in feodo, non tamen ut Comites vel Barones, sed tanquam servientes, eò quòd talis custodia pro quadam serjantia debet reputari.

C A P. XXVII.

De Fugitivis.

CUM autem feloniam perpetrentur, vel huiusmodi infortunia emerferint, statim levetur clamor (b) *per butesios in visneto*: et si huiusmodi felones capi possint, statim arrestentur; (c) *qui si fugerint, insequantur donec fuerint comprehensi, vel saltem cum clamore usque ad locum in quo tenentur placita comitatūs*: secus verò si infortunium evenerit vel murdrum; (d) *et quo casu sufficit clamor tantum quamvis non sequatur*, et ad proximum comitatum per villatam unam vel plures, prout acciderit, distinctè præsentetur, (e) *quam coronatores apertè faciant irrotulari*. §. 2. Inquirere etiam debent vicini in cuius decenna tales fugitivi fuerint, (f) *et ubi in Frichborgo*, ut coram Justiciariis non titubent in responsis; villata namque talem receptans qui in franco plegio non fuerit, in misericordia meritò remanebit, nisi fuerit Miles, vel Clericus, vel aliquis qui foris famulaverit, et quo casu amerciandus est ille de cuius fuerit manupastu, nisi talem post feloniam reddat; et si non de alicujus fa-

(a) §. 5. *Verò cum decesserint*,] MS. rectius qui verò cum decesserint.]

(b) §. 1. *Per butesios in visneto*:] MS. pro butesios habet butes, i. e. butesum; quippe vox butesius nullibi occurrit, sed butesum in Bract. lib. 3. c. 10. §. 1. et præterea alibi sæpius.

(c) *Qui si fugerint, insequantur donec fuerint comprehensi, vel saltem cum clamore usque ad locum in quo tenentur placita comitatūs*:] Levissimâ transpositione sententia hæc, per se parum perspicua, in ordinem minùs confusum potest redigi, viz. [qui si fugerint, insequantur cum clamore donec fuerint comprehensi, vel saltem usque ad locum in quo tenentur placita comitatūs.]

(d) *Quo casu sufficit clamor tantum quamvis non sequatur*,] i. e. cum illud solum homicidium antiquitus murdrum habebatur quod *furtim* et nullo præsepte perpetratum erat, villata non poterant sequi interfectorem quem in eo casu pe-

nitus nesciebant; et proinde necessariò clamor sine secta sufficeret: et ubi etiam infortunium evenisset solum clamorem sine secta sufficisse vide Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 1. §. 1.

(e) *Quam coronatores apertè faciant irrotulari*.] i. e. quam præsentationem coronatores, &c.

(f) §. 2. *Et ubi in Frichborgo*,] Diversis in locis hæc vox diversimodè scribitur: postea enim sectione tertiâ [sub suis *frichbordis* existentes]; et in Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 10. §. 1. *Fridburgo*: in lege Edvardi de *Friborgis* agitur de fidejussionis securitate, quam Angli vocant *pneoborger*. Verisimilior itaque lectio est *freoborgus*, cum a Sax. *pneo liber* (et non a *pnið pax*) et *borge Fide-jussor* vox originem accipiat, et significet *francum plegium*.

milia, sed de decenna, quamvis per alium prisonæ fuerit liberatus, decenna sua erit in misericordia, eo quod talem non habuit ad standum recto cum necesse fuit. (a) §. 3. Archiepiscopi autem, Episcopi, Comites, Barones, et hujusmodi Magnates, Milites, Servientes, Dapiferos, Pincernas, Camerarios, Coquos et Pistores sub suis (b) *Frichbordis* existentes, illique suos armigeros et alios servientes magnos et parvos ad standum recto et paci, cum necesse fuerit, promptos habere debent, pro quibus Domini, cum tales non suffecerint, respondebunt in forisfacturis; quos si non habuerint, merito poterint amerciari. §. 4. (c) *Omnis enim duodecim annos habens et ultra, in alicujus frichborgo esse debet, et in decenna, Sacramentumque Regi et hæredibus suis facere fidelitatis, et quod nec latro erit, nec latrocinio consentiet; quod cum fecerit, extunc à decenna pro voluntate sua se retrahere non poterit, nec à suo frichborgo invitus expelli.* (d) *Nec debet quis manupastum suum habere, quem per tres noctes ad minus fuerit hospitatus.* §. 5. Cum autem quis pro feloniam sua vel sibi imposita se subtraxerit, qui ab aliquo prosequatur per appellum in Comitatu vel alibi, concessum est de Principis beneficio, quod per quatuor curias coronatoris et vicecomitis in comitatu solemniter vocetur, et veniat (e) *responsurus et standum recto* versus eum loquenti; dum tamen ejus intersit appellare; alioquin non erit appellum admittendum. (f) *Nam dies prima quasi pro nulla habebitur, (g) sed dies proxima debet computari,* (nisi per breve Regis fuerit appellatus,) tertia pro secunda; et quarta poterit impune per aliquem manucapi, qui nisi venerit in quinta pro exlege tenebitur; et similiter in quarta nisi fuerit manucaptus, cum Regi non obediat neque legi, et sic utlagabitur et omni lege privabitur: in omni tamen curia comitatus tenetur appellans suum appellum proponere in omnibus verbis ac si præsens esset fugitivus: et si plures fuerint appellantes, propinquior parens præferri debet; extraneus verò admitti non debet in appello,

R

nisi

(a) §. 3. *Archiepiscopi autem, Episcopi, &c.*] Tota hæc sectio e lege 21 Edvardi Regis totidem pæne verbis desumitur: quam legem videas inter Leges Anglo-Sax. p. 202. a. Edit. D. Wilkins.

(b) §. 3. *Sub suis frichbordis*] Corruptè scribitur pro *friborgis*.

(c) §. 4. *Omnis enim duodecim annos habens, &c.*] Mirè profecto de ætate eorum, a quibus sacramentum fidelitatis faciendum erat a se invicem discrepant auctores; et Bract. hac in re parum etiam sibi constans: quippe in lib. 3. tract. 2. cap. 1. §. 1. [Provisum est (inquit) quod omnes — qui sunt *quindecim* annorum et amplius jurare debent, &c.] at in cap. 10. §. 1. ejusdem libri et tractatus, [omnis (inquit) qui est ætatis *duodecim* annorum facere debet sacramentum in visu franci plegii, &c.] Lex Richardi 1. p. 348. Edit. D. Willkins [—omnes a *quindecim* annis et ultra;] Brittonus solus cap. 12. postulat *quatuordecim*: nostrum verò non est lites hæc componere; et proinde judicet lector:

(d) §. 4. *Nec debet quis manupastum suum habere,*] Bract. lib. 3. cap. 10. §. 1. tract. 2. [nec debet quis a se repellere servientem suum antequam purgatus sit de omni calumnia unde prius fuit calumniatus] ideoque aut legendum est [et debet quis manupastum (i. e. servum) suum habere] aut, quod eodem redit, [nec debet quis manupastum suum non habere] viz. *ad restum*, sive *ad standum recto et paci*, sicut antea in sectione tertia exprimitur.

(e) §. 5. *Et Veniat responsurus et standum recto versus eum loquenti;*] Bract. 125. a. §. 1. [quod veniat responsurus et *ad standum recto*, si sit aliquis qui versus eum loquatur] Lege itaque [ut veniat responsurus et *ad standum recto*, &c.]

(f) *Nam dies prima, &c.*] Penitus delenda est vocula *nam*; cum præcedentibus enim nulla ratio aut cognatio huic sententiæ intercedit.

(g) *Dies prima quasi pro nulla habebitur, sed dies proxima debet computari,*] MS. [— sed dies *pro prima* debet computari:] legendum est itaque (retinendo vocem *proxima*) [dies *prima* quasi

nisi docere poterit quòd ejus intersit appellare (a) *per homagium*, vel aliter ratione dominii, (b) *ex cujus manupastu fuerit vel familia qui dicat se* plagam in ipsa interfectione recepisse vel jacturam: si autem appellans perfectam ætatem appellum suum probandi per corpus suum non attigerit, et prosequatur, non minùs admitti debet, sed si comparuerit appellatus, expectabitur ætas appellantis, nec habebit locum contra ipsum exceptio de secta minùs ritè facta, (c) *quin tunc procedat.* §. 6. (d) *Fœmina autem nisi in tribus casibus* admitti debet. §. 7. Nullus etiam per attornatum potest appellum prosequi, dum tamen potens sit sui, (e) *sine auctoritate* alterius parentis vel amici secta pro eo erit admittenda, nec erit essonium alterius allocandum. §. 8. Sine secta autem certæ personæ non erit quis statim interrogandus, sed tunc demum cum Justiciarii venerint itinerantes, coram quibus talis indictatus fuerit per præsentationem Juratorum. §. 9. Et cum ad sectam Régis per inquisitionem invenerit quòd pro tali feloniam vel tali indictamento fugerit, contemnens se legi submittere, considerandum erit quòd catalla sua amittat propter fugam, quamvis à juratoribus; vel si appellum præcesserit, (f) *exigendus erit semel itinere*, quòd pro uno comitatu reputabitur licèt per triennium duraverit, et secundò in comitatu proximo post iter, et sic de comitatu in comitatum donec utlagetur, videlicet tertio comitatu vel quarto, (g) *si prius fuerit mancupatus*, interrogatus. §. 10. Si autem quis in comitatu maturius, vel tardius, vel sine brevi, vel præcepto Justiciariorum, vel secta alicujus appellantis utlagatus fuerit, (h) *eo ipsius* amerciandus fuerit totus comitatus. §. 11. Utlagari autem poterit omnis masculus duodecim annos habens et ultra, non autem si infra, quia prius in lege decennæ non debet admitti. §. 12.

quasi pro nulla habebitur, sed dies proxima pro prima debet computari.] Sequitur enim [—tertia pro secunda, &c.] et similiter etiam Braët. 125. b. §. 6. [comitatus—primus non computabitur infra tempus utlagationis, nec erit unus ex quatuor comitatibus, &c.]

(a) §. 5. *Quòd ejus intersit appellare per homagium, vel —ratione dominii.* MS. Pro *per* exhibet p; quod *propter* æque ac *per* breviter notat: Lege itaque [quòd ejus intersit appellare propter homagium, vel —ratione dominii.]

(b) *Vel aliter ratione dominii, ex cujus manupastu fuerit vel familia qui dicat se, &c.* Braët. 125. a. §. 2. [ut si homagio obligatus fuit interfecto, ut si fuit de manupastu vel familia interfecti et dicat se, &c.] legerem itaque, si MS. tus sineret, [—vel aliter ratione dominii, ut si ex ejus manupastu fuerit vel familia, et dicat se, &c.]

(c) *Quin tunc procedat.* i. e. appellum procedat.

(d) §. 6. *Fœmina autem nisi in tribus casibus admitti debet.* Braët. lib. 3. tract. 2. cap. 11. §. 3. [non autem habet appellum fœmina nisi in, &c.] sed cum noster *nisi* pro *non nisi* sæpissime utitur (vide cap. 5. §. 2.) communis lectio potest retineri. De appellis quæ habeat fœmina vide antea notam ad §. 1. cap. 35.

(e) §. 7. *Dum tamen potens sit sui, sine auctoritate alterius parentis vel amici secta pro eo erit admittenda.* MS. tus pro *sine auctoritate* habet *sine auct*: quod, cum punctulum literæ e in voce *sine* subjicitur quasi suspectæ esset fidei, proculdubio corruptè ponitur pro *sin autem*, i. e. *sinon* autem [noster enim *sin* pro *si non*, uti *nisi*, pro *nonnisi* passim utitur; vide antea cap. 24. §. 2.] Legendum itaque [dum tamen potens sui sit; *sin autem*, (i. e. si non autem potens sui sit, tum) alterius parentis vel amici secta pro eo erit admittenda.] Quam lectionem felicissimè quidem confirmat Braët. 125. a. §. 3. viz. [dum tamen ille, qui queritur et sequi deberet, potens sui sit, ita quòd sequi possit, et si—fuerit impotens—parens vel amicus pro eo sequatur.]

(f) §. 9. *Exigendus erit semel itinere.* MS. [exigendus erit *semel* in itinere.]

(g) *Vel quarto, si prius fuerit mancupatus.* Pro *si* lege *nisi*, et pro *mancupatus* lege *mancupatus*; quia [uti asseritur in sectione quinta] quartâ (die) impune poterit per aliquem *mancupari*, qui nisi (tunc) venerit—pro exlege tenebitur.

(h) §. 10. *Eo ipsius amerciandus fuerit totus comitatus.* MS. *eo ipso* amerciandus erit totus comitatus.

Fœmina vero utlagari propriè non potest, quia in nullius decenna debet contineri; sed si appelletur vel exigatur, weyviari poterit, et pro derelicta haberi, nisi compareat. §. 13. Est enim weyvium quod nullus advocat, et utlagariæ æquipollet quoad poenam; utlagatus et weyviata capita gerunt lupina, quæ ab omnibus impunè poterunt amputari; meritò enim sine lege perire debent, qui secundum legem vivere recusant: secus autem si se reddiderint vel capiantur. §. 14. Et cum appellatus ante utlagationem comparuerit, et se legitimè defenderit, restituendæ sunt sibi suæ possessiones; mobilia tamen amittit si de fuga (a) *constringatur*. §. 15. Si autem per negligentiam appellans non continuè fuerit prosecutus, amerciandi sunt plegii sui de proseguendo cum ipso coram Justiciariis, et corpus appellantis gaolæ committendum erit, quia non disrationavit id ad quod se obligavit: secus verò si morte præcludatur quòd sequi non possit; appellatus tamen non est per hoc omninò de infamia quietus, donèc ad sectam aliqujus appellantis vel Regis se inde legitimè probaverit innocentem. §. 16. Si autem appellatus comparuerit in comitatu, et appellans non, statim dimittendus erit eo ipso appellatus per legem usque ad primum iter Regis vel Justiciariorum itinerantium in illo comitatu, et (b) *eo modo* si appellans ante utlagationem ab appello suo retraxerit se, quamvis appellatus non comparuerit, suspendenda erit loquela, quia sine secta non debet comitatus quenquam utlagare. §. 17. Inquirendum est tamen si redierit, an replegiabilis sit vel non; qui, si culpabilis inveniatur de aliquo (c) *recto* super quo non fuerit replegiabilis, non erit dimittendus. §. 18. (d) *Et quod de facto dicitur*, id de appellatis de forcia et de aliis accidentalibus intelligatur, cum ab initio fugam ceperint universi; hoc tamen adjecto, quòd principales iudicium utlagariæ vel aliud prius debent sustinere, et interim suspendendæ sunt exigendæ erga huiusmodi secundarios, eò quòd replegiabiles sunt per tale breve: Rex vicecomiti salutem; cum talis appellet in comitatu tuo tales de morte fratris sui, et talem et talem de consilio et præcepto, et hii qui de huiusmodi præcepto et consensu appellati sunt, replegiabiles sunt secundum leges et consuetudines Regni nostri, nec teneat huiusmodi appellum antequam ipse, qui de facto huiusmodi appellatus est, convictus fuerit; tibi præcipimus, quòd si prædicti appellati de huiusmodi præcepto et consensu sint, et non de facto, et ipsi tibi invenerint sufficientem manucaptionem ad standum inde recto coram Justiciariis nostris ad primam assisam, cum ad partes illas venerint, vel aliàs ad mandatum nostrum, tunc præfatos tales per prædictam manucaptionem replegiari permittas; §. 19. Et habeas ibi nomina manucaptorum, et hoc breve. Et cum principalis se acquietaverit, ulterius non est necesse quòd illi de forcia respondeant; sed tunc primò exigantur cum principales condempnati fuerint vel utlagati. Et quòd

(a) §. 14. *Si de fuga constringatur.* MS. rectius [si de fuga convincatur.]

(b) §. 16. *Et eo modo si appellans* Lege [et eodem modo, &c.]

(c) §. 17. *Qui si culpabilis inveniatur de aliquo recto* i. e. de aliquo crimine: statutum enim Westm. 1. cap. 2. et Stat. de Marleberg, cap.

28. eodem sensu vocem eandem exhibent.

(d) §. 18. *Et quod de facto dicitur, id de appellatis de forcia* i. e. et quod de appellatis de facto (quos alibi noster vocat Principales) dicitur, id de appellatis de forcia, i. e. fautoribus intelligatur.

exigendæ respectuari, debent in accessorio donec principale factum convincatur, (a) *habetis ex hoc Statuto*; Nullus autem de præcepto, forcia, vel auxilio vel receptamento appellatus vel indictatus utlagetur, quousque factum principale in persona principali convincatur; appellati tamen non minùs attachientur versùs eos ad primum comitatum, sed exigendæ talium remaneant in suspensio donec appellati de facto per utlagariam vel alio modo convincantur.

C A P. XXVIII.

De Utlagariis.

Utlagaria autem vacua est cùm contra legem fuerit promulgata, ut sine secta vel præcepto, vel non in comitatu, vel de homine mortuo ante utlagationem, (b) *vel si ille, qui interfici debuit, vivus appareat ante utlagationem, vel post*, vel si appellatus se prisionæ reddiderit in uno comitatu, et pro eodem facto utlagatus fuerit in alio, ipso in prisiona existente, cùm in utroque fuerit appellatus; vel cùm quis tuitionem petens Ecclesiæ, Regnum petierit abjurare, cùm non sit postea in comitatu interrogandus; vel si appellatus fuerit infra ætatem duodecim annorum, (c) *vel si nimis maturè, et in primo comitatu vel secundo*, et quo casu vacuum erit, vel quasi, si in charta pardonationis contineatur, quòd Rex talem utlagariam remisit vel pardonavit; quod enim non est, pardonare vacuum est: prodest tamen charta, quamvis necesse non esset, abundans enim cautela non nocet. §. 2. Pronunciari tamen debet talis error in civitatibus, burgis, mercatis, et alibi in congregationibus, et utlagaria ipso jure nulla fuisse per breviam clausa, et ideo omnia sunt ei restituenda: secus verò si secundum legem ritè processum fuisset, quamvis nulla causa subfuisset, et quo casu pardonare potuisset Rex quod suum fuerit, hoc est, pacem suam quam amiserit, salvo jure cujuslibet; quod autem alienum est, sine injuria dare non potest. Et quamvis quis pro contumacia et fuga utlagetur, non propter hoc convincitur de facto principali. §. 3. Ritè verò utlagati ab omni juris beneficio privantur; per tale enim judicium sine judiciali inquisitione peribunt, nec alios appellare poterunt, (d) *nec aliquis eis tenetur, sed ipsi omnibus quibus obligantur satisfacere tenentur*, nè sint melioris conditionis propter utlagariam, cùm potiùs deterioris esse debeant. §. 4. Et forisfaciunt hæreditates, et tenementa, et homagia, et fidelitates dissolvuntur, et omnia

(a) §. 19. *Habetis ex hoc statuto*;] Viz. West. 1. cap. 14.

(b) §. 1. *Utlagaria autem vacua est — si ille, qui interfici debuit, vivus appareat ante utlagationem, vel post.*] Bract. tract. 2. lib. 3. cap. 12. §. 8. tantum ab auctore nostro, quantum qui longissimè et a lege et a ratione discrepat. Viz. [utlagaria nulla est — si ille, qui interfici debuit, producat vivus et sanus ante utlagationem — secus tamen si quis post utlagationem.]

(c) *Vel si nimis maturè, et in primo*] MS. correctiùs [— ut in primo, &c.]

(d) §. 3. *Nec aliquis eis tenetur, sed ipsi omnibus quibus obligantur satisfacere tenentur,*] Iterum auctor noster mirum in modum a Bractono discrepat, qui p. 129. a. §. 6. inquit [nulli tenetur (utlagatus) nec aliquis ei nec aliqua ex causa obligatur.] Ista verò verba [nulli tenetur, &c.] cùm legi Anglicanæ minùs consentanea videantur, ea de causa aut penitus rejicienda, aut ex auctore nostro corrigenda.

alia quæ mutuâ voluntate sunt contracta à se et hæredibus suis propinquis et remotis. Et non solum excluduntur hæredes de hæreditate paterna, sed materna et ab omni, eò quòd de testiculo felonis generantur et sanguine, dum tamen post feloniam perpetratam fuerint progeniti: si autem ante, ab hæreditate felonis excludantur tantum; et omnes donationes et alienationes factæ, non solum à tempore iudicii, verum etiam à tempore felonix perpetratæ, revocentur. Et ubi post convictionem cujuslibet felonix retrotrahitur tempus ad tempus felonix perpetratæ; quia dicit lex quòd post capitale crimen contractum donationes factæ valent, nisi condemnatio sit secuta, quod autem ritè factum est ante crimen contractum irritari non debet. Et quia non potest quis utlagari in alicujus curia nisi in curia Regis, concessum est quòd ejus sint catalla utlagatorum et fugitivorum. §. 5. Si autem utlagati, vel alii (a) *felonia* convicti terram liberam habuerint, illa statim capienda est in manum Regis, et per unum annum et unum diem tenenda, (b) *ad capitales Dominos post terminum illum reversura*. §. 6. Et hoc habetur ex statuto Magnæ Chartæ, quod tale est: Nos non tenebimus terras illorum qui convicti fuerint de feloniam, nisi per unum annum et unum diem, et tunc reddantur terræ illæ Dominis feodorum; causa verò talis termini Regis est, quia in signum felonix olim provisum fuit, quòd ædificia talium prosternerentur in terram, extirparentur gardina, ararentur prata, et truncarentur bosci; et quoniam hujusmodi vertebantur in grave dampnum dominorum feodorum, pro communi utilitate provisum fuit, quòd hujusmodi dura et gravia cessarent, et quòd Rex propterea per unum annum et diem totius terræ commoditatem perciperet: secus autem si terra non esset eschaeta dominorum; (c) *post quidem terminum Dominus proprietariis integrè absque vasto vel destructione rever*. §. 7. Cum autem utlagatus uxorem et familiam reliquerit in suo tenemento, qui postea inlagatus (d) *tenementum illud de quo non exivit, resumpserit*, quamvis capitalis Dominus negligens fuerit, poterit tamen tenementum illud, quotiescunque voluerit, capere et seiscire, nec talis per assisam novæ disseisinæ recuperabit, cum à Domino fuerit ejectus. §. 8. Cum au-

(a) §. 5. *Si autem utlagati, vel alii feloniam convicti*] Legendum est [— *de felopia convicti*] eadem enim loquendi formula invenitur in proxima sectione, viz. [qui convicti fuerint *de feloniam*] et ita etiam Glanvil. p. 56. a. [qui utlagatus est vel *de feloniam* convictus, &c.]

(b) §. 5. *Ad capitales dominos post terminum illum reversura*.] Hic non multum abs re erit locum quendam in Bractono huic parilem, et gravissimè corruptum, in integrum restituere, lib. 3. p. 129. a. §. 10. [si verò terram liberam habuerint utlagati, statim capienda est in manum Domini Regis, et tenenda per unum annum et unum diem, et ad capitales dominos post terminum illum reversura, *si de alio tenuerit quam de Rege, tunc erit eschaeta ipsius Regis*]. Itane vero? num si de alio tenuerit utlagatus quam de Rege, erit terra utlagati eschaeta ipsius Regis? nihil profectò a veritate longius.

Lege itaque cum MS.to quodam Bractoni factis vetusto in Bibliotheca viri Nobilissimi et Eruditissimi nuperi Comitis de Macclesfield asservato [— *ad capitales Dominos post terminum illum reversura, si de alio tenuerit quam de Rege; si autem de Rege (tenuerit) tunc erit eschaeta ipsius Regis*.]

(c) §. 6. *Post quidem terminum Dominus proprietariis integrè absque vasto vel destructione rever*] Pro *quidem* legendum est *quem*, sensu postulante: cæteri verò qui in sententia hac occurrunt errores a MS. corriguntur, viz. [post *quem terminum Dominis proprietariis — reverterentur*.]

(d) §. 7. *Tenementum illud, de quo non exivit, resumpserit*.] i. e. uti Bract. 133. b. §. 13. luculentius exprimit [de quo semper fuit in continua seiscina *per uxorem et liberos et familiam suam*.]

tem finitis die et anno non fuerit capitali Domino terra restituta, eo fortè quòd nondum constiterit Regi de termino præterito, ad instantiam petentis fiat breve vicecomiti quòd per sacramentum proborum hominum diligenter inquirat, si terra, quæ fuerit illius utlagati vel suspensi in tali villa pro morte hominis, (a) *vel pro tali alia feloniam*, extiterit in manu sua per unum annum et unum diem; et de quo prædictus talis terram illam tenuit, et inquisitionem illam sibi remittat: per quam si Regi constiterit de termino suo præterito, et quòd petens Dominus sit ad quem mero jure pertinet terræ reversio, ut escaeta sua, tunc præcipiet Rex vicecomiti quòd seisinam terræ prædictæ tali petenti habere faciat: (b) *dum tamen aliqua feloniam convictus fuerit, nè suspensus vel utlagatus*, vel si feloniam cognoverit et Regnum abjuraverit, (c) *vel si confocius criminis* timens suspensionem, aliamve poenam, seipsum interfecerit, suspenderit vel submerferit, et quo casu hæreditas talis erit escaeta dominorum: secus verò si per furorem vel infortunium. §. 9. Esto quòd filius et hæres propinquior in vita patris feloniam fecerit, et patrem supervixerit, et convictus cum jus merum ei descenderit, si seisinam habuerit de hæreditate si non, forisfacit sibi et hæredibus suis successionem; sed cum discesserit vivente patre, si convictus fuerit si non, statim incipit postnatus frater esse hæres propinquior patri, cum antenatus (d) *non expectavit quod aliquid jus ei descendit*, et omnino habendus erit quasi natus non fuisset. §. 10. Et quamvis antenatus, post abjuramentum vel utlagariam in ipsum promulgatam, pardonationem Regis adquisierit, non tamen ad hæreditatem admittetur Antecessoris, etiamsi appellan-tem duello devicisset, vel per patriam inde se acquietasset, dum tamen post pardonationem. Uxor autem felonis disseisiri non debet; quæ tamen, si fuerit ejecta, non recuperabit sola cum sit conjuncta viro, licet habeatur pro quasi mortuo. §. 11. Cum a duobus teneatur tenementum in communi, et alter eorum feloniam fecerit, nihil accrescit Domino capitali; (e) *sed si mater cum filio, ipso quo convicto pro felone, accrescit; sed reservatur actio matri* ad petendam dotem suam versus dominum capitalem tenentem, sicut reservatur in personis ipsorum qui actionem habuissent versus felonem (f) *qui si vixisset*

(a) §. 8. *Vel pro tali alia feloniam* Br. 129. b. §. 11. *vel pro alia tali feloniam*.

(b) *Dum tamen aliqua feloniam convictus fuerit, nè suspensus vel utlagatus, vel si, &c.* Bract. lib. 3. tract. 2. c. 13. §. 17. multo accuratius [—quia nunquam terra reverteretur ad Dominum capitalem, nisi feloniam convicta fuit aliquo genere convictionum, ut si fuerit suspensus vel utlagatus, vel, &c.] Lege itaque [dum tamen de feloniam aliqua convictus fuerit, ut suspensus vel utlagatus, vel, &c.]

(c) *Vel si confocius criminis timens suspensionem* Quid hoc in loco velit confocius cum de Reo seipsum interficiente solum agitur? Bract. lib. 3. tract. 2. c. 13. §. 17. habet (et rectissime quidem) [confocius criminis] et eandem lectionem retinet ipse noster postea in cap. 36; quæ itaque hic proculdubio servanda.

(d) §. 9. *Non expectavit quod aliquid jus ei descendit.* Pro quod MS. habet qd; quæ abbreviatiuncula quoad æque ac quod significet: ideo legendum est, sensu postulante, [non expectavit quoad aliquid jus, &c.]

(e) §. 11. *Sed si mater cum filio, ipso quo convicto pro felone accrescit; sed reservatur actio matri, &c.* Pro ipso quo MS. exhibet ipsoque; et rectè quidem. Sensus verò loci hic est: viz. sed si mater [tenuerit in communi] cum filio, ipsoque [filio] pro felone convicto, accrescit [tenementum domino capitali] sed reservatur actio matri, &c.] Vide Bract. p. 130. b. §. 23.

(f) *Qui actionem habuissent versus felonem qui si vixisset per breviam novæ disseisinæ* Delenda est vocula qui, utpote quæ sententiam turbat, et legendum [qui actionem habuissent versus felonem si vixisset, &c.]

per brevia novæ disseisinæ et hujusmodi: nullus enim jus alienum forisfacere potest. §. 12. Clericus autem privilegium allegans clericale, in laicali foro convinci non potest; constitutum tamen est sic, Clericus pro feloniam captus ordinario petenti liberetur sub periculo consueto, nec suo ordinario liberari debet priusquam in præsentia sua pro quasi convicto habeatur per inquisitionem, cum omnino convinci non poterit, nisi privilegium omittens in inquisitionem vel duellum se gratis posuerit. §. 13. Si autem in foro sæculari habeatur pro quasi convicto, et liberatus custodiæ clericali se probaverit immunem de culpa sibi imposita, tunc ad instantiam Episcopi loci tenetur Rex tali purgato restituere possessiones et facultates: si autem talis clericus ab Episcopo loci, vel ejus vero procuratore, in judicio non petatur, et pro quasi convicto habeatur, et nulla secta interveniat nisi Regis, et Justiciarius per cautelam talem abire permittat quamvis sine judicio, sic exclusus erit clericus in perpetuum à petitione suarum possessionum et facultatum; receptatores verò et alii accessorii occasione purgationis in foro clericali non magis habeantur quieti. §. 14. Cum autem utlagati extra legem positi fuerint, ad legem, gratia principis concomitante, restitui possunt et inlagari, dum tamen causa utlagariæ nulla fuerit, vel nimis maturè et hujusmodi promulgata, (a) *vel per examinationem si factum criminofum inveniatur*; sed cum fuerit criminale et feloniam contineat, ad legem admitti non debent, nè ex facilitate veniæ aliis tribuatur materia delinquendi. Sed qualitercunque inlagetur ex facto, omnibus tamen, qui versus eum loqui voluerint, de præteritis tenetur respondere, et judicia sustinere; (b) *et provisum est quod ista ratio in charta Regis sibi confecta de pardonatione contineatur*; et tales inlagati semper habent necesse, quod hujusmodi chartas secum deferant quocunque ierint, nè qui ignorantes ipsos gratiam pardonationis fuisse adeptos, tanquam utlagatos interficiant. Qui cum ritè fuerint utlagati, quamvis postea inlagati, ad aliqua, quæ prius sua fuerint, restitui non debent, (c) *per inlagationem enim facti sunt quasi de novo essent creati*. §. 15. Hiis etiam quos de homicidio indictari contigerit, dum tamen feloniam non intervenerit, per malitiam excogitatam, sed per infortunium vel se defendendo, cum aliàs mortem propriam evitasse non poterunt, et cum voluntas et propositum distinguant maleficia; (d) *hiis etiam qui per metum* indictmenti de aliquo homicidio vel per minas vel hujusmodi, fugerint ad Ecclesiam, (e) *et tanquam innocentes cognoverint talem interfecisse*, qui postmodò vivus appareat, (f) *qui Regnum abjuraverint*, tenetur Rex de jure quod suum fuerit par-

(a) §. 14. *Vel per examinationem si factum criminofum inveniatur*; sed cum fuerit criminale, &c.] Legendum est, sensu postulante [vel per examinationem si factum non criminofum inveniatur] sequitur enim [sed cum fuerit criminale — ad legem admitti non debent]: hanc lectionem insuper confirmatam habemus a Bract. 131. a. cap. 14. §. 1. [si autem factum tale quod non sit criminofum.]

(b) *Et provisum est quod ista ratio*] i. e. conditio, viz. ita quod omnibus, qui versus eum loqui voluerint, respondeat.

(c) *Per inlagationem enim, &c.*] Legendum est, sententia postulante, per inlagationem tamen, &c.

(d) §. 15. *Hiis etiam qui per*] MS. [hiis insuper qui per, &c.]

(e) *Et tanquam innocentes cognoverint talem interfecisse,*] Lege pro tanquam facili mutatione quanquam, ipso sensu postulante.

(f) *Qui Regnum abjuraverint*] Legendum est, uti videtur, [si Regnum abjuraverint.]

donare, et possessionum facere restitutionem. §. 16. Cum autem loqui voluerit quis versus utlagatum, imponens ei feloniam ante utlagariam factam, non sufficit petere iudicium de facta ritè ad utlagariam facta, sed oportet appellum per eadem verba quæ prius renovari; et, quia appellans ritè versus eum secutus fuerit, (a) *appellatus inlagatus suas per utlagariam amittere exceptiones et ejectiones; sed vix conceditur quòd dicere possit causam esse nullam per exhibitionem ejus qui interfici debuit, sed quòd per patriam se defendat*, cum per corpus se defendere inhibetur in odium fugæ et utlagariæ; et si patriam recusaverit, pro convicto habebitur, vel (b) *per perpetuæ prisonæ commendandus nè fiat injuria appellanti.*

C A P. XXIX.

De Abjurationibus.

SUNT nonnulli felones qui, cum capi debeant, (c) *fugiunt ad Ecclesiam vel alibi in loco sacro*, qui extrahi non debent nec re-expelli, nè laici extrahentes excommunicationis sententiam, vel clerici expellentes vicium irregularitatis, ausu temerario incurrant: constitutum enim est quòd (d) *Ecclesia Anglicana sua habeat jura*, libertatesque suas illæsas. Item, quòd pax Ecclesiæ et terræ inviolabiliter observetur, (e) *ita et quòd communis justitia singulis pariter exhibeatur.* §. 2. Expedit ergo quòd tales pacem habeant in Ecclesia, ad quos statim accedere debent coronatores: nec ulterius erit medium, nisi quòd veniant extra locum dedicatum ad standum recto, si quis versus eos loqui voluerit, vel quòd maleficium cognoscant propter quod Ecclesiæ petunt tuitionem. Et concessum est et provisum quòd hujusmodi fugitivi ultra XL. dies in Ecclesia non morentur, quod si fecerint, extunc denegentur eis cibaria, ut gratis exeant et petant quod prius contemptibiliter recusarunt, et quo casu à beneficio abjurationis repellantur; et qui talibus extunc cibaria ministraverit, tanquam inimicus Regis et præsumptor contra pacem habeatur et merito censea-

(a) §. 16. *Appellatus inlagatus suas per utlagariam amittere exceptiones et ejectiones; sed vix conceditur quòd dicere possit causam esse nullam—sed quòd per patriam se defendat, &c.* Locus hic ex incuria librariorum adeo corruptus difficillimè quidem erit in integrum restituendus. Sed ad Bractonum, pro more nostro, recurrendum est, p. 133. b. §. 16.] Appellatus propter factam (i. e. utlagariam) bene factam ab appellante amisit suas exceptiones; amisit etiam electionem defendendi se per corpus suum, vel ponendi se super patriam, &c.—et ideo quia hoc totum amisit—oportet quòd per patriam se defendat; quòd si per patriam se defendere non possit, [oportet] quòd doceat causam esse nullam, &c.] Autor igitur noster ita refingendus et explicandus, viz. [appellatus suas per utlagariam amittit (non amittere)

exceptiones et (non ejectiones sed) electionem; (viz. defendendi se per corpus, vel ponendi se super patriam) sed vix conceditur quòd dicere possit causam esse nullam—sed oportet quòd per patriam se defendat, &c.]

(b) *Vel per perpetuæ prisonæ commendandus* in MS. to deest per; et rectè quidem.

(c) §. 1. *Fugiunt ad Ecclesiam vel alibi in loco sacro*] Bract. 135. b. [—*vel alium locum religiosum*] quòd multò accuratius. Lege itaque [—*vel alibi in locum sacrum.*]

(d) *Ecclesia Anglicana sua habeat jura, libertatesque suas illæsas.*] Stat. de Mag. Chart. quòd hoc in loco citatur habet correctius [—*sua habeat jura integra, libertatesque, &c.*]

(e) *Ita et quòd communis justitia*] Pro ita et legendum est item: eadem enim loquendi formula præcedit, viz. item quòd pax, &c.

tur. §. 3. (a) *Cum autem exire petat* quis infra XL. dies, accedant coronatores, coram quibus confiteri palam debet maleficio suum, et petere, ut Regnum pro feloniam sua valeat abjurare, recognitoque maleficio juret sic: Hoc auditis coronatores et alii, quod ego talis pro tali facto quod nequiter perpetravi exhibeo Regnum Angliæ, et illuc iterum non revertar, nisi de licentia Regis vel hæredum suorum, sic me Deus, &c. §. 4. Et electo sibi portu vel transitu, computentur ei certæ dietæ majores vel minores, prout corporis sui vigor poposcerit, vel debilitas, quæ in cedula sibi liberentur; vel jurare poterit sic et melius, quod alicubi non faciet moram per duas noctes, et quod à recta via non se divertet donec Regnum exierit. §. 5. Et tunc interdicatur ei nè viam Regiam exeat donec transitum invenerit, et distinctus et discalceatus, capite discooperto, in pura tunica tanquam in patibulo suspendendus, acceptâ cruce in manibus, recedat; qui cum mare advenerit, (b) *ingredi debet usque ad collum*, si transitum non invenerit, et, hutelio levato in litore, quiescere donec transitum invenerit: qui, si quicquam nocte vel die à strata se diverterit, vel sine licentia redierit, impunè poterit decollari, (c) *nisi captus fuerit*; et quo casu in gaolam debet committi, et similiter si extra Ecclesiam capi possit ultra 50 dies; ulterius enim meritò præcludetur ei gratia abjurationalis. §. 6. Sunt autem quidam meticulosi, qui tuitionem Ecclesiæ petunt quamvis feloniam non commiserint; et quo casu consulendi sunt quod cognoscant aliquem occidisse (d) *quod* postea valeant producere vivum et sanum, ut sic gratiam Regis consequi valeant cum ipsam requisierint. Ideoque diligens examinatio est necessaria in abjurationalibus et recognitionibus gratuitis feloniarum, nè metus interveniat vel desperatio vitæ. §. 7. Committentes autem sacrilegium per Ecclesiam tueri non debent, sed per clerum judicandi et degradandi: et hoc idem dicitur de Clericis Apostatis, quibus convictis, per clerum statim degradentur, (e) *deindeque per manum comburentur clericalem*.

(a) §. 3. *Cum autem exire petat* — *accedant coronatores*,] Abjurationalem, absente coronatore, factam omnino nullam esse sequens rotulus perantiquus satis probat, viz.

Placita coronæ apud crucem lapideam in Com' Midd' coram magistro Rogero de Seyton et Sociis suis Justic' itinerantibus in Octabis Sci' Martini anno R' R' Edwardi secundo incipiente tertio. Rot. 14to.

ff. Joh'es Le Fevere occidit Feliciam uxorem ejus in veniendo de Taberna de Dreyton et ipsam projecit in aquam de Colne, et statim posuit se in Ecclesiam de Hermodsworth, et cognovit se occidisse prædictam Feliciam, et abjuravit Regnum coram Simone de La Dune Subvicecomite London'. *Et quia prædictus Johannes non abjuravit Regnum coram coronatore, ideo abjuratio illa nulla*; sed exigatur et utlagetur. Et quia

prædictus Simon obiit, præceptum est vicecomiti quod faciat venire Barones London' qui tenent comitatum istum ad firmam de Domino Rege ad respondendum de prædicta transgressione quam prædictus Simon vicecomes suus fecit.

(b) §. 5. *Ingradi debet usque ad collum*,] Videas, lector, abjurationalem et juramentum latronum in Magn. Chart. cum statutis antiquis.

(c) *Nisi captus fuerit*,] Pro *nisi* lege si, sensu postulante.

(d) §. 6. *Quod postea valeant producere vivum*] Pro *quod* lege quem postea, &c.

(e) *Deindeque per manum comburentur clericalem*.] Pro *clericalem* legendum est cum Bract. (lib. 3. tract. 2. cap. 9. §. 2.) *laicalem*, viz. [et postea per manum *laicalem* comburantur.] Nefas enim clericis hujusmodi rebus sese immiscere.

C A P. XXX.

De Murdro.

EST autem murdrum occulta hominum occisio a manibus hominum nequiter perpetrata, quæ nullo sciente vel vidente facta est, præter solum interfectorem et suos coadjutores et fautores, ita quod non statim assequatur clamor popularis. Et dicitur murdrum, quia interfectus pro alienigena reputabitur, nisi de eo fuerit Anglescheria præsentata, ubi sciri possit quod Anglicus erat per (a) *præsentiam* parentum; et quotiescunque in patria murdrum inveniri contigerit, amerciabitur Comitatus per Justiciarios itinerantes, nisi excusationes intervenerint. Et si corpus alicujus sic mortui per (b) *felonem* vel infortunium sepultum fuerit antequam de coronatoribus visum fuerit, et per decennas et villatas adjacentes in illo comitatu de circumstantiis suæ mortis inquisitum, villata in misericordia Regis remanebit. §. 2. Excusari namque poterit patria à pœna murti multipliciter; ut si interfecto cognitus fuerit, ita quod talis iudicium subeat pro delicto suo: convicta autem felonia nullum sequitur murdrum. Item si vulneratus post læsionem vivat, ita quod detegere possit malefactores, vel facere se notum. Item nullum erit murdrum cum interfecto ad Ecclesiam confugerit, feloniamque cognoverit, regnumque abjuraverit. (c) *Item de hiis qui mortui sunt per infortunium nullum erit murdrum.*

(a) §. 1. *Ubi sciri possit quod Anglicus erat per præsentiam parentum;* Pro *præsentiam* proculdubio legi debuit *præsentationem*. Antea enim [—] pro alienigena reputabitur, nisi de eo fuerit Anglescheria *præsentata*.]

(b) *Alicujus sic mortui per felonem vel infortunium* Pro *felonem* lege *feloniam*: Bract. enim lib. 3. cap. 15. tract. 2. §. 6. [si ibi sit *felonia* vel infortunium.]

(c) §. 2. *Item de hiis qui mortui sunt per infortunium nullum erit murdrum.* Agit auctor hoc in loco de iis quæ excusant patriam (i. e. hundredum vel comitatum) a pœna murti: quotiescunque enim in patria murdrum inveniri contigerit (inquit noster in sectione prima) amerciabitur comitatus per Justiciarios itinerantes, nisi excusationes intervenerint; sed de hiis qui mortui sunt per infortunium (inquit hic) nullum erit murdrum, i. e. excusabitur patria a pœna murti, et non amerciabitur. Cum hac interpretatione pulchrè concinit statutum de Marleberge c. 26. viz. [Murdrum de cætero non adjudicetur coram Justiciariis, ubi infortunium tantummodo adjudicatum est]. i. e. ubi homicidium per infortunium committitur, de cætero villata, hundredum sive comitatus non amerciabitur, eò quod homicidam nec noverint, nec secuti fuerint, neque producerint. Sed vix credibile est quantum in sua hujusce statuti explanatione cæcutierit et erraverit Cokus nostras, 2 Inst. 148. asserendo statutum crimen et pœnam homicidæ respicere, et cum eo tantum mitius agere; cum id de excusando (non homicidâ sed)

comitatu a pœna murti sive ab amerciamento reverà agat. Hoc e sequente rotulo veterrimo hæcenus inedito dilucidius apparet, viz.

Placita coronæ in Com Glouc anno 32 H. 3.
Rot. 2.

Hundr de Bradele venit per xii^{ci}m.

ff. Walterus Condiga inventus fuit extinctus frigore in campis in Brochampton, primus inventor obiit. Nullus inde male creditur. Nulla Anglescheria. Ideo murdrum super hundredum.

Sed post statutum de Marleberge aliter res habuit, ut patet ex alio rotulo perantiquo nunquam antehac impresso, viz.

Placita coram Justic itinerant' apud Cantebrig' anno Regni Regis Henr fil' Regis Johannis.
45 Rot. 22.

ff. Totus Comitatus recordatur quod Anglescheria presentatur in Comitatu isto per unum propinquum ex parte patris, et unum ex parte matris. Et quia de novo provisum est per consilium Domini Regis quod murdrum de cætero non adjudicetur in Regno ubi infortunium tantummodo presentatur, set locum teneat de interfectis per feloniam, et non aliter. Ideo Anglescheria de cætero non presentetur nisi de interfectis per feloniam in forma prædicta, &c.

Ex

drum. Item nullum erit murdrum de submersis in mari vel in aqua falsa, ubi locus in (a). *nullis* bonis esse dicitur nisi Regis tantum; secus, si in loco Universitatis. Anglescheria autem in inquisitione et visu coronatoris, corpore non sepulto, debet praesentari; (b) *et licitum est cuilibet patrie sua uti consuetudine* in hac parte, (c) *dum tamen praesentetur, ut per duos masculos ex parte patris*, et per duas foeminas ex parte matris de propinquioribus parentibus interfecti; vel per unum masculum ex parte patris, et unam foeminam ex parte matris; vel per unum masculum ex parte patris tantum, vel per unam foeminam ex parte matris tantum; (d) *et si corpore foeminae*, per duas foeminas Anglescheriam praesentare. Quibus vero praesentatis, statim irrotulentur coram Justiciariis cum venerint praesentanda, ut sciri possit de tali an Anglicus fuerit vel non: pro Anglico vero, cum pro certo constare possit per parentes quod Anglicus extiterit, non dabitur murdrum; (e) *et nisi Anglescheria rite sit praesentata, (ut si alia nomina habuerint quam in rotulo coronatoris fuerint inventa; vel quod non sunt parentes illius mortui, vel saltem non ex parte tali, prout per visnetum fuerint praesentati; vel cum producantur ex parte non debita; vel utriusque, cum non nisi de una praesentare debuisset; vel cum plures quam rectum esset et per consuetudinem habitam in patria; inveniatur quod in aliquo erratum fuerit in praemissis)* (f) *pro murthero reappellabitur*, non obstante tali praesentatione.

Ex hoc Rotulo (45 H. 3. facto) obiter notandum est statutum de Marieberge, non 52 H. 3. (ut in libris statutorum impressis asseritur) sed antea latum fuisse; et Rot. Claus. 44 H. 3. M. 17. in dorso manifestò probat legem hanc (non 52 H. 3. sed) 43 H. 3. et praeterea non apud Marlebridge sed apud Westmonasterium latam fuisse, uti videre est in Prynii Animadv. ad 4 Inst. p. 190.

(a) *Ubi locus in nullis bonis esse dicitur*] Lege [ubi locus in nullis bonis, &c.] eam enim lectionem retinet MS. tus.

(b) *Et licitum est*] Vide 45 H. 3. Rot. 22. superius in nota [c] citatum.

(c) *Dum tamen praesentetur, ut per duos masculos ex parte patris, &c.*] Fortasse haud a re nostra nimis alienum iudicabitur huiusce consuetudinis Anglescheriae praesentandae vetus quoddam exemplar inferere; praesertim cum id e Rotulis Richardi 1mo. desumitur, quorum nulla ullibi sunt in lucem edita.

Hundred de Stofeld.

ff. Juratores dicunt [quod] Walter de [E] helhamt' occidit Will'um de ——— et idem Walter' ——— et Anglescheria fuit praesentata ad horam et terminum per duos homines, quia non fuerunt plures de parentibus. Et Alevesa mater ipsius mortui appellavit Osmundum fratrem ipsius Walteri. Et ipse Osmundus fuit captus et positus in Gaola Sarum, et Comes Johannes fregit Gaolam in Guerra, et tunc exiit ipse Osmundus cum aliis, et arripuit iter versus sanctum Jacobum. Et Walterus de Ehelhamt' fuit in Tuthinga Gaufridi filii Hudebrad, et ipse Osmundus in eadem ——— et Walterus est utlagatus per sectam Alevesae matris suae, et villata de Ehelhamt' secuta fuit eum donec nox

[visum] abstulit. Et Will' Malewain et Gaufr' Blundus ceperunt ipsum Osmund' in man' standi recto si redierit de peregrinatione sua. Et non h'nt eum coram Justic', et ideo sunt in misericordia. Will's Malewain et Gaufr' Blundus in misericordia [quia] non habuerunt quem plegiaverunt. Placita Coronae tempore Regis Richardi, Rot. 1mo.

(d) *Et si corpore foeminae*] Pro corpore lege, sensu postulante, *corpus*: i. e. et si corpus foeminae occisae sit quod invenitur, &c.

(e) *Et nisi Anglescheria rite sit praesentata, &c.* ——— usque ad finem capituli.] Cum auctorem nostrum hoc in loco inaccurate quafi de novo refingere sine MS. ti auctoritate planè ingratum esset, satis sit quod, sordes et salebras orationis praeterreutes, explicationem sequentem addidimus, viz. et si non Anglescheria rite sit praesentata [ut si ii quorum nomina irrotulantur alia nomina habuerint quam in Rotulo coronatoris fuerint inventa; vel si ii qui probaverunt Anglescheriam non fuerint parentes illius mortui, vel saltem non ex parte tali, prout per visnetum fuerint praesentati; vel si producantur ex parte non debita; vel ex parte utraque, cum non nisi de una parte parentes praesentare debuerunt; vel si per plures parentes praesentetur, quam licitum erat per consuetudinem habitam in patria; si, inquam, inveniatur quod in aliquo praemissorum erratum fuerit,] pro murthero habebitur homicidium, non obstante tali praesentatione Anglescheriae.

(f) *Pro murthero reappellabitur*] MS. pro murthero appellabitur: sed Braet. p. 135. b. de eodem agens inquit [pro francigena reputabitur]: corrige itaque auctorem nostrum legendo [pro murthero reputabitur.]

C A P. XXXI.

De Appellis homicidii.

CUM autem capti in iudicio produci debeant, non producantur armati, sed ut iudicium recepturi; nec ligati, nè videantur respondere coacti: et si tales gratis felonias sibi impositas cognoverint, planum est iudicium. Et inhibetur nè in appello de morte hominis allocetur alicui parti effonium. §. 2. Si autem negaverint verba appellari, si quod fuerit, debite defendendo, (a) *in electione defensoris erit, an ponere se super patriam* quod non sit inde culpabilis, vel defendendi se per corpus suum, nisi aliqua violenta præsumptio faciat contra ipsum quæ probationem non admittat in contrarium; (b) *ut si recenter captus fuit cum cultello cruentato super interfectum, et quo casu non est opus aliâ probatione*: vel cum quis inveniatur in domo jacens in qua interfectus inventus fuerit super facto recenti: et similiter si duo vel plures in domo tali extiterint, dum tamen hutesium non levaverint, (c) *nec plagam ab aliis intersectoribus, si qui fuerint*, cum interfectores docere non possunt, tales autem mortem dedicere non poterunt, et ideo corporalem non habebunt defensionem pro facto existente tam occulto, et pro magnitudine præsumptionis. §. 3. Item nec per patriam se defendere debet quis in appello de veneno dato, sed tantum per corpus suum, eò quod initium facti non fuit tam publicum quod sciri poterit à patria, nisi per discretionem et acquitatem hoc fiat quandoque pro inconvenienti quod contingere possit inter debilem et potentem. Et unâ viâ electâ, alteram habere non poterit: sed antequam jungatur duellum, examinandum est factum an sit feloniam, infortunium, vel transgressio. (d) §. 4. Homicidium autem casuale quod non est nequiter perpetratum, non est homicidium, (e) *et videri poterit per ejus diffinitionem*. Casuale autem multipliciter accidit, (f) *ut si quis talem in fœmina mittere volens*, vel cum focius cum focio, amicus ludat cum amico, et jocosa levitate percusserit, vel

(a) §. 2. *In electione defensoris erit, an ponere se super patriam—vel defendendi se per corpus, &c.* Bract. 137. a. §. 3. [habebit electionem utrùm se ponere velit super patriam—vel defendendi se, &c.] lege igitur [in electione defensoris erit an ponere se velit super patriam, vel defendendi (seu potius defendere) se per corpus, &c.]

(b) *Ut si recenter captus fuit, &c.* Hoc probatur ex hoc Rotulo antiquo nunc primum in lucem edito, viz.

Placita de itinere apud Glouc 5 H. 3. Rot. 13.

Hundr de Bradelegh.

ff. Walkelinus fil' Rann pistoris occidit Martill' La Daye quodam Cnipl'o, et captus fuit super factum cum Cnipl'o sanguinolento, et hoc testatum est per villatam et per

12 Jur, et ideo non potest dedicere. Suspenditur. Nulla catalla habuit.

(c) *Nec plagam ab intersectoribus, si qui fuerint—* Una vox, a nostro omiſſa, e Bractono 137. b. §. 3. sensu etiam requirente, supplenda, et legendum [nec plagam ab intersectoribus, si qui fuerint, receperint.]

(d) §. 4. Lectorem vix effugiat observare totam hanc sectionem quartam loco non suo inferi; quippe quæ ad finem capitis prioris videatur pertinere, et cum rebus in eodem tractatis aptius congruere.

(e) *Et videri poterit per ejus definitionem* Lege ut videri poterit, &c.

(f) *Ut si quis talem in fœmina mittere volens,* Hac in sententia quot verba tot ferè occurrunt menda. MS. pro *talem* habet *telam*, sed Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 17. exhibet rectius

vel, cum longius steterit, (a) eum traxerit, vel (b) cum lapidem projecerit, et hominem quem non (c) viderit percusserit, (d) vel cum quis ludens cum pila manum barbitonforis percutiens quod non viderit, ob quod gulam barbatum præsciderit: in istis autem casibus et similibus non debet reputari felonia, eò quod occidendi animo præmissa facta non fuerint, sed omnino sunt de juris æquitate absolvenda; quia crimen non contrahitur, nisi voluntas nocendi interveniat, secundum quod dici poterit insuper de infante et furioso, (e) cum unus innocentia consilii teneatur, et alterum infelicitas facti excusat: in malitiis autem spectari debet voluntas et non exitus. (f) Et nihil interest an occidat quis, an causam mortis probat; voluntas enim et propositum distinguunt maleficia; furtum verò non committitur sine affectu furandi. §. 5. Quibus examinatis, (g) et factum in appello contentum felonia inveniatur, tunc examinandus erit processus appelli, (h) nec sit variatio coram Justiciariis et coram coronatore inventa, vel quod non rite ac continuè, sed per interruptionem fuerit profectum. §. 6. Verba itaque appelli de morte hominis sunt hujusmodi: A. appellat B. de morte C. (i) patris sui, quod sicut ipse A. et C. frater suus essent in pace DEI et Regis E. nunc apud N. in tali comitatu in tali loco expresso faciendo quid tale, vel transeundo à tali loco usque ad talem, tali die, tali anno et tali hora venit idem B. cum tali et tali, et nequiter in felonia et in assultu præmeditato, et contra pacem Regis ei datam fecit idem B. prædicto C. fratri suo unam plagam mortalem in capite quodam gladio, vel aliquo genere alio armorum (k) emolitorum, ita quod de plaga illa infra triduum expiravit. Et quod hoc fecit nequiter, et in felonia, et contra pacem Regis, offert disrationare versus eum per corpus suum, sicut curia Regis consideravit quod facere debet, et, si de eo malè contigerit, per corpus talis fratris, vel alterius parentis ejusdem C. qui similiter

rectius telum: et totus profectò locus e Bract. in integrum restituendus, viz. [ut si quis telum in feram mittere volens.]

(a) Vel, cum longius steterit, eum traxerit,] Pro eum lege, et Bractono ubi supra et sensu etiam postulante, arcum, viz. [vel cum longius steterit arcum traxerit.]

(b) Vel cum lapidem projecerit,] In Bractono, ubi supra, deest cum: et rectè.

(c) Et hominem quem non viderit percusserit] Bract. ubi supra, magis Latine [et hominem, quem non vidit, percusserit.]

(d) Vel cum quis ludens cum pila manum barbitonforis percutiens quod non viderit, ob quod gulam barbatum præsciderit,] Hunc etiam locum corruptissimum sensusque omnis expertem Bract. iterum corrigit, p. 136. b. cap. 17. [vel si, cum pilâ luderet quis manum consortis quem non vidit pila percusserit, ita quod gulam aliqujus (lege ejus) præsciderit:] itaque legendum [vel cum quis ludens pilâ manum consortis percusserit quem non vidit, ita quod gulam ejus præsciderit.]

(e) Cum unus innocentia consilii teneatur] Pro unus MS. habet unum; et pro teneatur,

Bract. ubi supra, exhibet tueatur: lege igitur [cum unum innocentia consilii tueatur.]

(f) Et nihil interest an occidat quis, an causam mortis probat;] Itane verò? nihilne interest inter eum qui occidit, et qui causam mortis probat? enimverò toto cælo discrepant. Lege igitur cum Bractono, lib. 3. p. 136. b. [an causam mortis præbeat.]

(g) §. 5. Quibus examinatis et factum felonia inveniatur,] Lege. [quibus examinatis si factum, &c.]

(h) Nec sit variatio coram Justiciariis inventa,] Legendum est [ne sit variatio, &c.] istam etenim lectionem sequitur Bract. ubi supra.

(i) §. 6. De morte C. patris sui, &c.] Cum de fratre et non de patre appellantis instituitur verba appelli, legendum est hic [de morte C. fratris sui, &c.] sicut in aliis, quæ sequuntur, appelli membris.

(k) Vel aliquo genere alio armorum emolitorum,] Tam in Bract. et Glanv. quam aliis auctoribus mediæ et infimæ Latinitatis occurrit arma molita, moluta, emolita, emoluta pro arma polita sive acuta; ut in Glossariis videre est.

hoc offert difrationare sicut curia consideraverit. §. 7. Item *A.* appellat *D.* quòd cùm ipse et frater ejus essent in pace, ut suprà, venit idem *D.* cum supradictò *B.* appellato cum tali et tali, si velit, nequiter et in felonia, ut suprà, et fecit eidem *C.* fratri suo unam plagam mortalem in tali loco corporis de quadam bisacuta, (a) *et si mortuus non esset de prima morte, de secunda evadere non potuit*, sed infra triduum decessit, et quòd hoc fecit nequiter, ut suprà. §. 8. Appellati de forcia, consilio, præcepto, auxilio vel receptamento, donec principales convincantur de facto, respondere non debent, etiam ipsis hoc volentibus; cùm judicia procederent incontraria et inhonesta, et præcederet caruca boves: sed tunc demum cùm convicti fuerint principales, poterunt illi de forcia et alii sic appellari: *A.* appellat *E.* quòd ipse et *C.* frater ejus, &c. ut suprà, venit idem *E.* cum prædictò *B.* appellato de facto simul cum tali et tali, et tenuit eundem *C.* fratrem suum dum idem *B.* eum interfecit, vel juvit, vel fuit in auxilio vel consilio qualicunque modo, vel præcepto, vel mandato, quo magis ipse *C.* fuit interfectus, et quòd hoc fecit nequiter, et in felonia, &c. ut suprà. §. 9. Et cùm plures unum appellant vel plures de morte unius, propinquior præsens præferri debet, et plura oportet fieri appella, si omnibus permissum sit appellare, quod fieri poterit propter pluralitatem plagarum: et si unus plures appellaverit de morte unius, et primus appellum declinaverit, recedet quietus per judicium quantum ad sectam appellantis, dum tamen de facto principali fuerit appellatus, (b) *et per consequens alii.* §. 10. *Alii qui in longiore gradu appellati extiterint*, sed non illi qui de facto cum principali fuerint appellati, quibus expedit ut vicissim se defendant, non obstante acquietantia unius: et appellans gaolæ committetur, tanquam calumniator puniendus, sed nec vitam amittet neque membra propter pacem quam secutus est, (c) *nec alii timentes pœnam talionis in hujusmodi sectis faciendis se subtraxerint.*

(a) §. 7. *Et si mortuus non esset de prima morte, de secunda evadere non potuit.* Quid velit hic *prima* et *secunda* mors lubens profiteor me planè nescire. MS. pro *morte* habet *mortem*: tota igitur sententia, mutatâ tantùm interpunctione, emendanda est, viz. [et si mortuus non esset de prima, (viz. plaga) mortem de secunda (viz. plaga) evadere non potuit.] Bract. enim lib. 3. tract. 2. cap. 19. §. 4. similiter, viz. [si mortuus non esset de prima, mortuus esset de plaga illa secunda.]

(b) §. 9. *Et per consequens alii.* §. 10. *Alii qui in longiore gradu appellati.* In duas sectiones hæc res dividuntur quæ dividi non debent: In MS. to deest posterior vox *Alii*. Legas igitur [et per consequens alii qui in longiore gradu appellati] i. e. secundum Bractonum, ubi suprà, qui appellantur tantùm de forcia et præcepto, et non de facto principali.

(c) *Nec alii timentes pœnam—se subtraxerint.* Lege [ne Alii—se subtraherent.]

(a) C A P. XXXIV.

De defensione Appelli.

APPELLATUS de facto venit et defendit omnem feloniam, et pacem Regis infractam, et mortem C. (b) *et quicquam est contra pacem Regis*, et omnia in appello contenta de verbo in verbum, secundum quod versus eum fuerint proposita. §. 2. Verum quia exceptiones loco actionum sunt, eò quod unum alterum impugnat, et sicut actores armantur actionibus et accinguntur quasi gladiis, ita rei econtra muniuntur exceptionibus et defenduntur quasi gladiis; ideo excipere poterit et dicere quod secta non fuit benè facta, eò quod statim (c) *hutesios* non levavit; et si levavit, (d) *illud tamen non ad villas vicinas et propinquiores non manifestavit*, nec scelus illud coronatoribus vel aliis ballivis Regis statim ostendit, sed inde subticuit per duos annos vel huiusmodi: (e) *ita quod ad proximum comitatum vel in crastino non appellavit*, (f) *nec feloniam revelavit quod fecit*, (g) *aliter autem appellavit quam modo*, unde petit iudicium de secta indebita, vel de variatione suæ intentionis, vel de omissione, si inveniantur: nam si de pace et plagis fieri debet appellum, oportet quod appellans exprimat quales plagæ fuerint, recentes vel cicatrices, et in quo loco, et cuius longitudinis et latitudinis et profunditatis. §. 3. (b) *Item de robberia, de quibus rebus*, propriis vel alienis; si de pecunia numerata, numerum et genus; si massa rudis, valorem; (i) *si formata, quantitatem et pretium*; si vestis, colorem et pretium; si pannus, colorem et pretium et numerum ulnarum. §. 4. Si

(a) Notandum est hoc caput in prioribus editionibus numero 34 designari, cum numerum 32 deberet præ se ferre, et similis error usque ad finem libri se extendit.

(b) §. 1. *Et quicquam est contra pacem Regis.* Lege et Bract. lib. 3. p. 138. b. §. 6. et sensu etiam postulante [et quicquid est contra pacem Regis.]

(c) §. 2. *Eò quod statim hutesios non levavit.* MS. pro *hutesios* exhibet *hutes*, et Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 20. §. 3. *hutesium*; et ita legendum.

(d) *Illud tamen non ad villas vicinas — non manifestavit* Lege et MS. to et sensu postulante [illud tamen non ad villas vicinas — manifestavit,] omiſſa vocula non: etsi noster, uti antea observavimus, duas particulas negativas nonnunquam ponit tanquam fortius negantes.

(e) *Ita quod ad proximum comitatum vel in crastino non appellavit.* Huic loco per se quidem difficillimo e Bract. lux mutuanda, qui (p. 139. b. cap. 20. §. 3.) de secta in appello ritè facienda accuratè agens, inquit [debet ille, cui injuriatum est, statim quam citò poterit hutesium levare, et cum hutesio ire ad villas vicinas et propinquiores, et ibi manifestare scelera et injurias perpetratas, et continuo acce-

dere debet ad servientes Domini Regis, si inveniri possint; et deinde ad coronatores, et sic inde sine intervallo ad proximum comitatum: vel si in crastino feloniam perpetrata vel secundo die teneatur comitatus, sufficit pro secta, (dum tamen precesserit hutesium) si ad comitatum venerit, servientibus et coronatoribus non quaesitis] quæ omnia a nostro et perspicuè et brevissimè explicantur postea in sectione decima tertia.

(f) *Nec feloniam revelavit quod fecit.* Lege [nec feloniam revelavit quam fecit.]

(g) §. 2. *Aliter autem appellavit quam modo* MS. pro *autem* habet *ant*, quod fortè pro *ante* ponitur: ego verò voces utrasque retinendas censeo; et legendum, *Aliter autem ante appellavit* (viz. coram coronatore) quam modo (i. e. nunc coram Justiciariis.) Similiter enim Bract. 140. a. viz. [quia ex hoc dabitur appellato exceptio, si in Rotulis Coronatorum aliter contineatur de anno, et aliter coram Justiciariis in narratione.]

(b) §. 3. *Item de robberia, de quibus rebus.* Bract. 140. a. §. 3. [item si de robberia, &c.] et ita hìc legendum, viz. [item si de robberia (i. e. si de robberia fiat appellum) de quibus rebus.]

(i) *Si formata, quantitatem et pretium;* Bract. ubi suprà, pro *quantitatem* legit *qualitatem*.

animal,

animal, genus, pilum, et pretium: si de pace et imprisonment, (a) *tunc si in carcere vel de simplici detentio*; vel in vinculis, vel sine; vel in ferro, vel in ligno, vel utroque: si de combustione, an de nocte vel de die, et de aliis circumstantiis; si de raptu, de scissione vestimentorum et sanguinis effusione per corruptionem; (b) *et si de viro suo interfecto, tunc quod inter sua brachia; vel si de animato puero, tunc in ventre.* Oportet etiam quod annum et diem exprimat, locum, et horam, et genus armorum. Et quamvis per examinationem processus inveniatur additio, non nocet; sed si variatio fuerit, cadit appellum per exceptionem. §. 5. Cum autem per insufficientem sectam, vel per omissionem, vel per variationem non possit appellum declinari, adhuc excipere poterit contra appellum, et dicere, quod alias appellatus fuit de eodem facto, unde per iudicium quietus recessit; et quia nulla exceptio tenet non probata magis quam actio, si partes hoc expectaverint, vocare poterit recordum inde rotulorum Justiciariorum ad warrantum. §. 6. Item dicere poterit quod Justicarii itineraverunt in illo comitatu post tempus in appello contentum, ubi nulla fuit mentio; quod secus esset, si quicquam inde tunc fuit inceptum licet non terminatum. §. 7. Cadit autem appellum inter dominum et tenentem durante homagio. §. 8. Cadit appellum si ipsum interfecerit tanquam furem nocturnum, vel utlagatum fugientem, vel cum aliter parcere ei non potuit sine suo periculo, vel cum defendens domum suam invasorem volentem, invito ipso domino, ingredi, (c) *tanquam in Sahomsokne*, dum tamen alias proprium periculum evitare non potuit. §. 9. Cadit appellum cum appellans convictus fuerit de aliqua feloniam, cum tales contra felones vocem habere non debent. §. 10. Cadit appellum ubi infra annum et diem recenter post factum non fuit inceptum. §. 11. Cadit appellum pro parvitate rei, ut si minoris fuerit pretii xii. denariorum. §. 12. (d) *Ita si non fuerit feloniam sed simplex transgressio.* §. 13. Item cadet appellum coram Justiciariis cum non fuit in comitatu inceptum, nisi recens fuerit factum, et quasi presentibus Justiciariis perpetratum. §. 14. Item si defensor probare se poterit illo die extra Regnum, vel non in tali loco fuisse. §. 15. Item si erratum fuerit in nominibus vel cognominibus, vel si in modo appelli qualitercunque fuerit variatum. §. 16. Item si appellans se semel retraxerit de appello (e) *q' it'm rec'averit*, vel cum praesens fuerit et non loquutus fuerit versus appellatum. Sed si non

(a) §. 4. *Tunc si in carcere vel de simplici detentio;* Brañ. ubi suprà, multò correctiùs [tunc inquirendum—utrum carcer vel simplex detentio.]

(b) *Et si de viro interfecto, tunc quod inter brachia sua, vel si de animato puero, tunc in ventre.* Lege [et si de viro interfecto, tunc (inquirendum) si inter brachia sua, vel si de animato puero, tunc si in ventre]: eadem enim loquendi formula per totam hanc sectionem occurrit.

(c) §. 8. *Tanquam in Sahomsokne,* Et si vox *Sahomsokne* inter veteres scriptores nusquam, quod scio, occurrat, tamen *Hamsokne* sive *Homsokne* frequentissimè invenitur, et notissima ejus signi-

ficatio, viz. domus sive habitaculi privilegium et immunitas; vide Brañ. 144. b. §. 3. nonnunquam verò sensu paululùm diverso usurpatur ab ipso auctore nostro, uti in cap. 47. §. 18. *Hamsokne* (significat) *quietantiam misericordiae intrusionis* (i. e. propter intrusionem) *in alienam domum.*

(d) §. 12. *Ita si non fuerit feloniam sed simplex transgressio.* MS. [item si non, &c.] et ea lectio sequenda.

(e) §. 16. *Q' it'm rec'averit,* MS. *quod iterum restituerit*: lege itaque [quod iterum resuscitaverit]: sequitur enim in fine hujus sectionis [quod per aliud breve poterit resuscitari.]

fuerit prosequutus, (a) *vel defaultam fecerit*, non propter hoc cadit appellum sed breve tantum, eo quod per aliud breve poterit resuscitari. §. 17. Item cadit appellum in minore causa, pendente appello in majori versus eum prosequuto. §. 18. Item per mortem appellati. §. 19. Item per mortem Regis. §. 20. Item si non fiat mentio de pace Regis infracta. §. 21. Item si non fiat mentio de feloniam. §. 22. Item si de rebus alienis, nisi causa adjiciatur. §. 23. Item pro minore ætate appellantis. §. 24. Item pro minore ætate appellati, ad tempus tamen. §. 25. Quatuor sunt autem casus qui imponunt homini necessitatem quod per patriam se defendat, (b) *ut quod per inculpatum desertur, per attornatum pronuncietur*: (*juratores enim loco attornatorum ponuntur*): Regia dignitas cum patriam habeat pro campione, foemineus sexus, (c) *viciū mahemii*, ætas sexaginta annorum et ultra. §. 26. Duellum, singularis pugna inter duos ad probandum veritatem litis, et qui vicerit probasse intelligitur: et quamvis iudicium DEI expectetur ibidem, quicumque tamen monomachiam et singularem pugnam sponte susceperit, vel obtulerit, homicida est, et mortale contrahit peccatum. (d) *Et eodem modo iudex qui autoritate desert vel præstat*, omnesque assessores, consulentes, faventes et auxiliantes, necnon et Sacerdos qui dat benedictionem. §. 27. Cum autem appellatus ab initio nullam propo-

(a) §. 16. *Vel defaultam fecerit*,] MS. [vel si defaultam fecerit.]

(b) §. 25. *Ut quod per inculpatum desertur, per attornatum pronuncietur*: *juratores enim loco attornatorum ponuntur*] Sensus huiusce loci difficillimi sic se habet, viz. *ut quod per inculpatum* (i. e. illum qui etsi appellatus, tamen non convictus est, propterea quod appellans vel mortuus fuerit, vel defaultam fecerit, vel præfens se retraxerit) *desertur* (i. e. ad innocentiam suam probandam assertur) *per attornatum* (i. e. per *juratores*, qui hic dicuntur loco attornatorum poni) *pronuncietur*. Vide Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 21. §. 11.

(c) §. 25. *Viciū mahemii*,] Occurrit quidam Rotulus antiquus hanc rem felicissimè illustrans inter

Placita de itinere apud Glouc 5 H. 3.

ff. Georgius de Nicheweja appellat Estmerum de Nicheweja quod assultavit eum una cum Thoma filio suo, et vulneravit eum in Brachio suo, et ux ejus similiter: et quod hoc fecit nequiter et in feloniam et in pace Domini R. offert probare versus eum per corpus suum, sicut curia consideraverit. Postea vero dedit quod non appellat Estmerum *de facto*, immo Thomam *de facto*, et Estmerum *de vi*, et ideo Thomas cap. Et Thom post venit, et Georgius appellat eum quod nequiter et in feloniam et in pace Domini R. vulneravit eum in Brachio, et de nocte die Dominicā proximā post Pentecosten anno H. R. 1. et hoc paratus est probare versus eum sicut curia, &c. *sicut homo maimatus de plaga illa*. Et si non sit mahemium, paratus est probare per corpus suum sicut curia consideraverit.

Et Thomas venit et defendit pacem Domini

R., &c. et feloniam et totum de verbo in verbum, sicut curia, &c. et ponit se super viuetum suum, &c.

Plaga visa est, et testatum est quod nullum per eum habet mahemium, et coronatores et comitatus testantur quod secta rationabiliter facta est, et quod viderunt plagam recentem, et quod tunc appellavit ipsum Thomam *de facto*, et Estmerum *de vi*. Et Juratores dicunt quod bene intelligunt quod idem Thomas culpabilis est de plaga, et bene sciunt quod sectam fecit sicut coronator et comitatus recitaverunt. Et ideo consideratum est quod duellum sit inter eos, et Thomas det vadium defendendi se, et Georgius probandi. Plegii Georgii Rob' de Hagwe et Adam de Pudebroc', et Johannes de Nortecliv' et Ric' de Happelegh.

Dies datus est eis die Mercur' in crastino Sanctæ Margar' apud Hereford, et tunc ven' armati.

Thomas devictus est et obcæcatus et ementulatus. Et præceptum est vicecomiti quod ipse summoneat plegios Estmeri de Nicheweja, quod ipsi habeant ipsum Estmerum in adventu Justiciariorum apud Glouc ad respondendum Georgio de pace Domini R. infracta, unde eam appellat.

Estmerus sit sub pleg' quousque sciatur quid fiat de Thoma, &c. postea venerunt armati ad Wigorn et duellum percussus fuit inter eos, et Thomas filius Estmeri domitus fuit; et ideo iudicium fiat de eo, et fiebat, et amisit oculos et pendencia, &c.

(d) *Et eodem modo iudex qui autoritate desert vel præstat*,] Itane vero? num iudex, qui duellum haberi *autoritate*, qua vestitur, decernit, homicida est? proculdubio, sensu postulante, legendum est [et eodem modo iudex qui *sine* autoritate desert, &c.]

fuit exceptionem, vel cum proposuerit, nullam tamen habuerit competentem qua se tueri possit, tunc electionem habebit ponendi se super patriam, vel defendendi se per corpus suum, exceptis quatuor casibus superioribus. §. 28. Et si per corpus (a) *petit* defendi, quamvis de mala secta et huiusmodi excipere omiserit, quia tamen cum levitate non est ad duellum procedendum, si alias evitari poterit, tenetur iudex super articulis malæ sectæ, variationis, erroris, et huiusmodi processum diligenter examinare. Et cum omnia rite concurrant, ita quod appellum declinari non possit, detur dies partibus quod veniant armatæ ad duellum percutiendum, et interim custodiatur appellatus. Ad quem diem defensor statim det primò vadium defendendi, et appellator postea vadium det distracionandi, (b) *et primò juret per verba negativa*, sic: Hoc audis, homo quem per manum teneo, qui A. te facis appellari per nomen baptismi tui, quod ego C. fratrem tuum, vel alium parentem vel dominum non occidi, vel plagam ei feci ullo genere armorum per quod remotior esse debuit à vita, et morti propinquior; sic me DEUS adjuvet et hæc Sancta: et fiat mentio in Sacramento de anno, die et loco, secundum formam appelli. §. 29. Postea juret appellans per verba affirmativa, sic: Hoc audis, homo quem per manum teneo, qui te R. facis appellari per nomen baptismi tui, quod tu es perjurus, et ideò perjurus, quia tali anno, tali die, tali hora, et tali loco nequiter et in felonia occidisti C. fratrem meum tali genere armorum, unde obiit infra triduum; sic me DEUS, &c. §. 30. Facto autem Sacramento, statim committatur defensor duobus militibus vel aliis probis hominibus qui ipsum ducant in campum, et locum ad hoc deputatum, et appellans eodem modo; (c) *quibus inhibeatur* nè commendatos cum aliis colloquium habere permittant ante duelli percussione; qui cum in (d) *campo* venerint, jurare debent in hac forma: Hoc auditis Justiciarii, quod ego talis non (e) *concedi*, nec aliquis per me, nec pro me, (f) *propter quod lex deprimi debeat*, lexque diaboli exaltari; sic me DEUS, &c. §. 31. Et facto Sacramento utriusque, (g) *statim fiat bannus Regis sub voce præconis facta silentia* per hæc verba: Præceptum Regis et Justiciariorum hoc est; quod nullus sit ita (h) *ausus* quod se moveat, vel verba proferat, quicquid videat vel audiat; quod si quis fecerit prisonam unius anni et diei et ulterius pro voluntate Regis habebit. Quibus expeditis procedat defensor ad arma, simulque congregiantur et pugnent. §. 32. Si autem appellans victus fuerit, vel ante apparitionem stellarum in crepusculo appellatum non devicerit, et defensor

(a) §. 28. *Et si per corpus petit defendi,* Pro *petit* MS. exhibet accuratius *petat*.

(b) *Et primò juret per verba negativa,* Braët. p. 141. b. cap. 21. [primò *defensor* juret per verba negativa] et id quidem sensus postulat.

(c) §. 30. *Quibus inhibeatur* i. e. iis qui et appellatum et appellantem custodiunt; ita enim a Braëtone, ubi suprà, explicatur.

(d) *Qui cum in campo venerint,* Lege cum Braëtone ubi suprà [qui cum in *campum* venerint.]

(e) *Quod ego talis non concedi* Quid significet verbum *concedi* impossibile quidem dictu

fuiſſet, nisi MS. tus errorem ostendisset, et medicinam felicissimè quidem adhibuisset, legendo [quod ego talis non *comedi*] quocum Braët. lib. 3. tract. 2. cap. 21. §. 4. consentit.

(f) *Propter quod lex deprimi debeat, lexque diaboli exaltari,* Braëtone, ubi suprà, exhibet [per quod lex *DEI* deprimi debeat, &c.]

(g) §. 31. *Statim fiat bannus Regis—facta silentia* Lege [— fiat bannus Regis — facto silentio.]

(h) *Quod nullus sit ita ausus quod se, &c.* Braët. 142. a. §. 4. [quod nullus sit ita ausus *vel audax*, quod se, &c.]

judicium petat de appellante qui se obligavit probasse quod non potuit, considerandum erit quod appellatus de facto, omnesque de forcia et circumstantiis accessorii appellati quieti recedant versus appellantem et omnes alios appellantes, dum tamen de uno facto appellaverit; (a) *secus verò si de diversis appellans committendus est gaolæ*, sed plegii ejus de proseguendo in misericordia non erunt: et, quia pugnavit pro pace, mitigandum erit cum eodem: si appellans verò se retraxerit, tunc erunt ipse et plegii sui in misericordia Regis, et insuper committetur gaolæ: si (b) *quidem* appellatus victus fuerit, (c) *ultimo punietur supplicio* (d) *cum exhæred' suorum hæredum, ammissione suarum facultatum*. §. 33. Si autem appellatus nihil respondere velit, vel si patriam loci in appello contenti refutaverit, quamvis aliam habere petierit; vel si dicat quod omnem feloniam defendit, et quod non est culpabilis de sibi impositis, paratus se defendere sicut curia consideraverit, vel sic per corpus vel patriam, sicut curia consideraverit; quia verò per curiam non debet quis ad aliquam defensionem arctari nec instrui, ideo si aliud nolit dicere pro defensione; et appellans inde petierit judicium, indefensus remanebit, morti tamen non condemnabitur, sed gaolæ committetur sub dieta salvò custodiendus, donec instructus petat inde se legitimè acquietare: consideratio verò erit talis, quod unico indumento indutus et discalceatus in nuda terra quadrantalem panem hordeaceum tantum pro duobus diebus habeat ad victum; non tamen quod quolibet die comedat, sed altero tantum; nec quod singulis diebus bibat, sed die quo non comederit aquam bibet tantum; et hæc dicta omnibus legem refutantibus injungatur donec petant quod prius contempserint, exceptis clericis qui in foro clericali pro libertate Ecclesiæ petant judicari, qui et se gratis judicio laicali submiserint; quia verò nefandum esset tales ante degradationem morti condemnare, pro contemptu faciendo sanctæ Ecclesiæ libertati, ideo liberandi sunt clerici condemnati ad degradationem, qui si postea extra Ecclesiam inveniantur, capitale judicium subeant, nisi abjuratio Regni gratiosè concedatur eisdem. (e) §. 34. *Bigami verò et sacrilegi ab omni privilegio clericali sunt interdicti, non obstante in consilio Lugdun' ejusdem constitutionis revocatione*. §. 34. Et cum aliquis prædictorum petierit respondere, et venerit in judicio, defen-

(a) §. 32. *Secus verò si de diversis appellans committendus est gaolæ*.] Partim omisso, partim pravissima interpunctio huic sententiæ obfudit tenebras; et ideo ita eam corrigas: viz. [secus verò si de diversis; et appellans committendus est gaolæ.]

(b) *Si quidem appellatus victus fuerit, &c.*] Bract. 142. a. §. 6. [si autem appellatus victus fuerit]: quam lectionem et sensus postulat.

(c) *Ultimo punietur supplicio*] Videat lector eruditus casum quendam hujusmodi a Madoxo nostrate in Historia Scaccarii Editum, p. 383.

(d) *Cum exhæred' suorum hæredum, ammissione, &c.*] Lege [cum exhæredatione suorum hæredum et amissione, &c.]

(e) §. 34. *Bigami verò — ab omni privile-*

gio clericali sunt interdicti, non obstante in consilio Lugdunensi ejusdem constitutionis revocatione.] Quomodo hæc constitutio in concilio Lugdunensi revocata fuisse dicatur, cum in eo concilio primum sancita erat? “Sed cum prælati (ut exprimitur in Stat. de Bigamis cap. 6.) illos qui effecti fuerant Bigami ante prædictam constitutionem, quando de felonia reſtati fuerunt, tanquam clericos exigerunt sibi liberos, ea de causa concordatum erat quod si effecti fuerint Bigami ante prædictam constitutionem, si post, de cætero non libentur prælatis, &c.” Itaque legendum esse conjicerem, transpositione factâ levissimâ, [Bigami verò — ab omni privilegio clericali sunt interdicti in concilio Lugdunensi, non obstante ejusdem constitutionis revocatione, viz. a prælatis.]

dere debet omnem feloniam, et verba per ordinem dedicere, secundum quod in appello fuerint versus eum proposita: et tunc dicat, Et quod inde non sum culpabilis pono me super patriam de bono et malo; et tunc remittatur gaolæ, et appellans sequatur breve vicecomiti, quod venire faciat tot et tales de tali visneto, quod sint ad certum diem ad recognoscendum. §. 35. Ad quem diem appellans et appellatus amovere poterunt Juratores legitime suspectos; nec sufficiet in aliqua jurata calumniam apponere sine causa, quam si verificare non poterit per non calumniatos, (a) *calumniator jurare compellatur*. Calumniare enim poterit multiplici, (b) *ut per capitales inimicitias inter eos habitas*; vel quia Jurator aliàs convictus fuit de perjurio; vel quia excommunicatus, quod docere oportebit per literas dioecanis; vel quia iudicium subivit pillorale, vel huiusmodi; vel quia villanus; vel quia infra ætatem, vel ultra. §. (c) 36. *Qui cum iuraverint et non fuerint concordēs*, extunc separari debent ab invicem, et Justiciarii quemlibet per se debent examinare, quorum suspecti, (d) *qui nequiter propter cupiditatem eschaetæ terræ defensoris, vel huiusmodi, inculpato dammare intendunt, penitus amoveantur*; vel si omnes per unum instruantur qui non fuerit ex Juratoribus; vel cum omnes à villatis fuerint instructi, villataque ab aliquo Domino vel ballivo vel alio, qui innocentem daminari affectaverit, puniatur talis conspirator; et novi eligantur Juratores, qui primis jungantur Juratoribus, nisi primi fuerint omnes suspecti; et sic fiat donec veredictum unanimiter proferatur, et non per dietam vel prisonæ exactionem, nisi in casu ubi inculpatus in alios se ponere noluerit. §. 37. Qui cum in dubio fuerint, nec veritatem sciverint, non ad damnationem erit recurrendum, immò potius ad salvationem; et ideo quia actor suam non probaverit actionem, per quod considerandum erit quod appellatus quietus recedat, et appellans gaolæ committatur. §. 38. Cum autem appellans aliquo modo de probatione sua defecerit, dum tamen non per inquisitionem patriæ, nihilominus subesse poterit feloniam, quæ quidem si non convincatur, sic remaneret impunita, quod esse non debet: procedat igitur Rex ex suo officio pro pace sua infracta ad inquisitionem (e) *propter præsumptionem appelli* (vel *indictamenti* cum nullus appellaverit) (f) *qui culpabiles inveniantur tales per patriam in quam se*

(a) §. 35. *Calumniator jurare compellatur.*] Lege, sensu postulante, [*calumniatus, &c.*]

(b) *Ut per capitales inimicitias*] Legendum est [*ut propter capitales inimicitias*]; siquidem in MS.to notula p utramvis (viz. vel per vel propter) breviter designet, et sensus hoc in loco propter et non per videatur requirere.

(c) §. 36. *Qui cum iuraverint, &c.*] Ut antiquam hanc et diu desuetam juratores non concordēs amovendi methodum melius lector intelligat, adeat Braët. lib. 4. cap. 19. §. 4. tract. 1. et Glanvil lib. 2. cap. 17. et auctorem nostrum lib. 4. cap. 9. §. 2.

(d) §. 36. *Quorum suspecti, qui nequiter, &c.*] Lege [—*Quod nequiter.*]

(e) §. 38. *Propter præsumptionem appelli vel indictamenti*] Cum hoc in loco non de indicta-

mento sed de Appello tantum agitur, Braëtonum pro more adeamus, ad errorem, si qui fuerit, corrigendum. Qui p. 142. §. 11. inquit [*procedat Rex ex officio suo—propter præsumptionem appelli, ac si (i. e. quasi) appellatus sine appello esset legitime indictatus.*] Ideo legendum, [*propter præsumptionem appelli velut (et non vel) indictamenti.*]

(f) *Qui culpabiles inveniantur tales per patriam in quam se posuerint, quamvis appellatores per duellum devicerint, vel appellum declinaverint, vel quamvis appellatores mortui sunt, condemnabuntur tamen, quemadmodum appellum processisset.*] Ut locus in integrum restituatur et luculentius explicetur, ad Braët. lib. 3. tract. 2. cap. 21. §. 11. recurrendum est, ubi describitur quid agendum est cum appellum non procedat,

se posuerint, quamvis appellatores per duellum devicerint, vel appellum declinaverint; vel quamvis appellatores mortui sunt, condemnabuntur tamen, quemadmodum appellum processisset. §. 39. Et quod dicitur de appellis, dici poterit de indictamentis, dum tamen indictamentum fiat apud bonos et graves, qui huiusmodi indictamento sigilla sua apposuerint, eò quòd vox populi frequenter vana invenitur, tum propter cupiditatem eschaetæ, tum propter odium et malam voluntatem. §. 40. Et valde necessarium in omni præsumptione in Inquisitione de vita et membris Juratores diligenter examinare, (a) *vel à quibus rationem proferendam didicerint*, per quorum responsionem continget fortè fraudem inveniri vel iniquitatem. §. 41. Dicit enim forte unus vel plures, quòd hoc didicerit à tali conjuratore suo, et ille interrogatus, ab alio tali; et sic descendere poterit interrogatio et responsio de persona in personam usque ad aliquam vilem et abjectam personam, vel talem cui non est fides aliquatenus adhibenda: et hoc faciet quilibet bonus iudex, ut gloria sua et laudis suæ titulus cumuletur, nè ob ejus negligentiam crucifigatur JESUS, Barabbasque dimittatur. §. 42. Si autem plures unum appellaverint, vel plures de diversis plagis, ictibus et factis, statim post convictionem unius procedat appellum alterius. §. 43. (b) *Et tunc demum cum ipsi de facto appellati convicti fuerint*, procedatur contra ipsos de forcia et præcepto: (c) *Et secundum quod se defenderint, detur alius dies*: ad quem verò si appellatus convictus fuerit, consimilem poenam sustineat, sicuti principalis de facto sustinuerit: consentientes enim et agentes pari poenâ puniendi sunt. §. 44. Si autem appellatus legitimè se defenderit, (d) *dum tamen appellans convictus non fuerit*, alii de forcia propterea non deliberentur, (e) *cum diversa sint facta*, diversæ personæ, diversæ causæ, et diversa appella; ut si unus præceperit, alius tenuerit, tertius percusserit, quartus malefactoribus liberum aditum præbuerit et regressum, et quintus insidiaverit nè quis veniret: omnes enim prædicti tenentur, quilibet de suo facto proprio, respondere. Appellum autem tale est: A. appellat B. quòd idem B. fuit consentiens morti talis, vel in auxilio, et ita quòd ille qui convictus est de facto exivit de domo talis appellati ad factum illud faciendum, et illuc post factum rediit, et præsens fuit in comitatu ubi

procedat eò quòd appellans vel mortuus fuerit, vel defaultam fecerit, vel præsens se retraxerit; vel cum appellans sequi velit, tamen appellatus per exceptionem appellum declinaverit; et in iis casibus (inquit Bract.) procedet Rex ex officio suo pro pace sua propter præsumptionem appellati, ac si appellatus esset indictatus. Quid igitur vult auctor noster per *quamvis appellatores per duellum devicerint*? Nunquam enim, si appellatus appellantem in duello vicisset, necesse erat ut se in patriam postea poneret: ista proinde verba [*appellatores per duellum devicerint, vel*] penitus delenda sunt tanquam et a lege Anglicana et a ratione prorsus dissentanea: et pro [*qui culpabiles, &c.*] sensu postulante, legendum est [*si culpabiles, &c.*]

(a) §. 40. *Vel a quibus rationem proferendam didicerint*,] i. e. (ut Bract. p. 143. a. §. 2.

cap. 22. explicat) a quibus juratores didicerunt ea quæ in veredicto suo proferunt de indictato.

(b) §. 43. *Et tunc demum*] Vide Rotulum in notis ad §. 25. superius citatum hanc rem liquidò probantem et feliciter illustrantem.

(c) §. 43. *Et secundum quod se defenderint, detur alius dies*:] i. e. secundum quod se defenderint principales five appellati de facto, detur appellatis de fortia et præcepto alius dies; quia si appellatus de facto victus fuerit, appellati de fortia et præcepto respondeant eodem, et non alio, die. Vide Bract. 139. a. §. 11.

(d) §. 44. *Dum tamen appellans convictus non fuerit*,] Bract. 142. b. exhibet correctius [*— victus non fuerit.*]

(e) *Cum diversa sint facta*,] Cum diversa possint esse facta. Bract. 142. b. §. 10.

Y

prædictus

prædictus B. minatus fuit eidem fratri suo, in quo pax Regis erat petita et ibidem data; et quod nequiter, &c. offert, &c. §. 45. Plegii autem inventi de pace conservanda, quam plegiatus postmodum infringit, retinendi sunt in prifona, nisi corpus plegiati prifonæ reddiderint, cum fuerint inde requisiti. §. 46. Inhibetur autem ne quis falsò et per malitiam alium appellet; constituitur enim sic, quod postquam appellatus per malitiam de feloniam sibi imposita acquietaverit, puniatur appellator per prifonam unius anni, et restituat appellato damna quæ sustinuit, habito respectu tam ad infamiam quam ad damna; et versus Regem graviter redimatur. §. 27. Et cum appellator non sufficiat, inquiratur de abettatoribus ad instantiam appellati, qui distringantur per brevia judicialia, non tamen ad utlagariam, qui cum inde convicti fuerint, (a) *eandem pœnam quam appellator incurreret condemnentur*. §. 28. Hæc tamen constitutio si perseverat, placita coronæ declinabit, et sectatores appellorum feloniam vehementer repellat; Juratores enim interdum corrumpi possunt.

C A P. XXXV.

De Appello Fœminæ.

(b) **F**œmina autem de morte viri sui inter brachia sua, et non aliter, interfecti, et de puero suo animato in ventre suo nequiter impresso, vel per ictum nequiter occiso, et etiam de raptu et violentia corpori suo illata, poterit appellare: et sic fiant appella; A. quæ fuit

(a) §. 47. *Eandem pœnam quam appellator incurreret condemnentur.* Lege [ad eandem pœnam ——— condemnentur] ipsâ sententiâ postulante.

(b) §. 1. *Fœmina autem, &c.* Cum auctorem nostrum e Bractono toties illustravimus, haud absolum fortasse videbitur loco cuidam in Bractono satis corrupto paululum lucis invicem afferre, lib. 3. tract. 2. cap. 11. §. 3. viz. [non habet appellum fœmina nisi de morte viri sui inter brachia interfecti, vel de corpore suo proprio, p quod alicui judici debeat lex apparens.] Quid velit istud [p quod alicui judici debeat lex apparens] difficile quidem dictu: in MS. tis notula p tam propter quam per designat, uti antea observavimus; et ipse Bract. de eodem iterum agens, [fœmina (inquit) appellum habet non nisi in duobus casibus per quod alicui lex apparens debeat adjudicari.] Bractonum ideo in loco laudato ita corrigas [——— propter quod alicui judici (sive adjudicari) debeat lex apparens,] i. e. propter quod aliquis poni debet ad legem.

Hic obiter notandum est de fœmina aliquem appellante legem Anglicanam in Bractoni et in auctoris nostri temporibus diversimodè se habuisse. Quippe secundum Bractonum fœmina appellum non habet nisi de morte viri sui inter sua brachia interfecti, vel de corpore suo proprio; quod itidem ulterius probatur è 24 H. 3. Rot. 45. inter placita coronæ coram W. Ebor.

et sociis ejus Justiciariis itinerantibus in Com Suff. viz.

Et quia mulier non potest habere appellum versus aliquem nisi de defloratione corporis sui, et de morte viri sui occisi inter brachia sua, ideo consideratum est quod appellum suum nullum.

Sed ante 45 H. 3. lex Anglicana hac in re mutationem accepit, et fœmina in tribus casibus appellum habuit, uti apparet e 45 H. 3. Rot. 22. viz.

ff. Sarra filia Huberti et Mabil' soror ejus et Alicia filia Sim' Bernard' appellant Joh'em Ofmund' de feloniam, plaga, Robberiam, &c. et offerunt distracionem versus eum sicut curia consideraverit, sicut mulieres versus hominem, &c.

Et Joh'es venit et defendit feloniam, plagam, Robberiam, et quicquid est contra pacem, &c. et petit sibi allocari si ipsæ aliquod appellum habere possint nisi de morte virorum suorum occisorum infra brachia sua, vel de virginitate sua ab eis rapta, seu etiam de puero abortivo occiso in ventribus ipsarum. Et ideo consideratum est quod appellum earum nullum per quod poni debeat ad legem. Et quod prædictus Johannes quoad hoc inde quietus, et prædicta Mabil', Sarra et Alicia custodiantur. Set pro pace Domini Regis observanda inquiratur veritas per patriam, &c. &c. Vide quoque Rot. 32. in dorso.

uxor *B.* appellat *C.* quod cum ipse *B.* vir suus esset, tali loco, &c. occidit ipsum *B.* virum suum inter brachia sua, et hoc fecit nequiter, &c. offert, &c. §. 2. Eadem *A.* appellat *E.* quod eodem loco, &c. venit *E.* cum prædicto *C.* et nequiter &c. tenuit prædictum *B.* virum suum, dum idem *C.* eum occidit inter brachia sua, et quod hoc fecit nequiter, &c. §. 3. Item eadem *A.* appellat *B.* quod ipsa fuit in tali loco, &c. idem *B.* in eam manus violentas iniecit, ipsamque quodam baculo in ventre percussit, vel nequiter et in feloniam ipsam sic oppressit, quod infra triduum parturit, per tres septimanas vel amplius maturius quam debuit; ex cujus ictibus et opprefione idem partus obiit intra triduum, et quod hoc fecit nequiter, &c. §. 4. Defensores autem per exceptiones superiores hic et ibi poterint subveniri, sed propter sexum appellantis per corpora sua non poterunt defendi; nam foemina ad duellum adjudicari non debet; oportet igitur quod per patriam convincantur vel acquietentur. (a) *Si autem conceperit horâ in appello contentâ, cadit appellum*, eò quod sine assensu concipere non potuit. §. 5. Item eadem *A.* appellat *B.* quod ipsa fuerit, &c. (b) *venit idem B. cum vi sua vel solus nequiter* et in feloniam, et contra pacem Regis concubuit cum ea contra suam voluntatem, et quod hoc fecit nequiter, &c.

C A P. XXXVI.

(c) *De Infortuniis.*

SICUT autem quis feloniam facere poterit, interficiendo alium, ita et se ipsum: nam si conscius criminis (qui recenter hominem interfecerit, vel huiusmodi ubi oriuntur feloniam) metu iudicii seipsum interfecerit quoquo modo, ejus bona remanebunt fisco, nec hæredem habere debet nisi Dominum feodi: sed si quis tædio vitæ vel impatientiâ doloris alicujus hoc fecerit, filium hæredem habere debet, sed bona ejus mobilia confiscantur: ex alto etiam præcipitati et submersi similiter hæredes habebunt, et ubi non committitur feloniam; et similiter furiosi, frenetici, infantuli, et mente capti, et in acuta febri laborantes, quamvis seipsum interfecerint, non tamen feloniam committunt, nec hæreditates forisfaciunt nec catalla, eò quod sensu carent et ratione; (d) *uxores tamen talium dotes debent obtinere.*

(a) §. 4. *Si autem conceperit horâ in appello contentâ, cadit appellum*] i. e. appellum de raptu.

(b) §. 5. *Venit idem B. cum vi sua vel solus nequiter* — concubuit cum ea] Lege [— et nequiter — concubuit cum ea:] eam etenim lectionem et sensus requirit, et retinet Bract. 147. b. §. 2.

(c) *De infortuniis.*] Ille, quem hoc caput præse fert, titulus cum materia, de qua agitur, parum convenit: de infortuniis enim (i. e. de

homicidio per infortunium commissio) antea egit noſter in cap. 31. §. 4. hic verò agitur de eo qui seipsum interficit, i. e. secundum Bract. 150. a. cap. 31. qui facit feloniam de seipso. Non itaque de infortuniis in genere, sed de istiusmodi infortunio ubi aliquis feloniam fecerit de seipso, huic capiti titulus præfigi debuit, viz. [de feloniam de seipso.]

(d) *Uxores tamen talium, &c.*] Legendum est, sensu postulante, uxores autem talium, &c. et vide Bract. 150. b. cap. 31.

C A P. XXXVII.

De Combustione Domorum.

(a) **S**I quis *ædes alienas nequiter* ob inimicitiam vel prædæ causâ tempore pacis combusserit, et inde convictus fuerit per appellum vel sine, capitali debet sententiâ puniri. §. 2. (b) *Christiani autem Apostatæ*, Sortilegi et hujusmodi detractari debent et comburi. §. 3. (c) *Contrabentes verò cum Judæis vel Judæabus*, Pecorantes, et Sodomitæ in terra vivi confodiantur, (d) *dum tamen man' oper' capti* per testimonium legale, vel publicè convicti. §. 4. Traditores autem, qui dominum dominamve interfecerint, vel qui cum uxoribus dominorum suorum, vel filiabus, (e) *vel nutricibus dominorum concubuerint*, vel sigilla dominorum suorum falsaverint, vel qui alicui occultè venenum præbuerint unde expiravit, et inde convincantur, detractentur et suspendantur; et si mulieres fuerint, concremantur.

C A P. XXXVIII.

De Furto.

EST autem furtum, contrectatio rei alienæ fraudulenta cum animo furandi, invito Domino, cujus res illa fuerit; (f) *et est autem furtum manifestum et secretum: furtum enim manifestum est, (g) ubi aliquis latro deprehensus seiscitus de aliquo latrocinio haud habbinde et backberynde, (h) et infecutus fuerit per aliquem cujus res illa fuerit, quæ dicitur Sacborgh: et tunc licet infecutori rem suam*

(a) §. 1. *Si quis ædes*] Vide rotulum in not. ad §. 22. cap. 18. citatum.

(b) §. 2. *Christiani autem Apostatæ, &c.*] Videas insigne hujusce poenæ exemplum in Braet. lib. 3. tract. 2. cap. 9. §. 2. de quodam Diacono, qui se Apostatavit (ut exprimitur) pro quadam Judæa in concilio quodam Oxoniensi convicto, et a manu Laicali igni tradito.

(c) §. 3. *Contrabentes verò cum Judæis vel Judæabus,*] Vide Clauf. 37 H. 3. Mem. 18. — Rex providit et statuit — quòd nullus Judæus habeat familiaritatem cum aliqua Christiana, nec aliquis Christianus cum Judæa — Teste Rege apud Westm. 31 die Januarii, per Regem et concilium.

(d) *Dum tamen man' oper' capti*] i. e. in ipso facto (ut loquuntur) capti, quod a forensibus nostris nuncupatur *Taken in the Manner*: i. e. *main avoir*, sive in manu (furtum) *habere*, et sicuti Anglo-Saxonice exprimitur *handhabend* et *backbepend*. Sed pro *main avoir* ab antiquis legum Angliæ scriptoribus corruptè ponitur *man' oper'*: quæ vox etfi de latronibus solum, dum rem furatam in manu ha-

berent, captis primùm procertò prædicabatur, postea tamen ad alicujus criminis Reum in ipso facto (quod aiunt) deprehensum respexit. Vide W. Thorn in Chronic ad annum 1283. Edit. Twylden. p. 1935.

(e) §. 4. *Vel qui cum — nutricibus dominorum concubuerint,*] Mir. des Justic. cap. 1. §. 7. exhibet sensum verisimiliorem, de nutricibus (non Dominorum sed) hæredis dominorum eadem cum Auctore nostro asserens.

(f) §. 1. *Et est autem furtum manifestum et secretum:*] Deest vocula *et* in MS.to; et rectè quidem.

(g) *Ubi aliquis latro deprehensus seiscitus de aliquo latrocinio haud habbinde et backberynde, &c.*] Lege cum Braet. lib. 3. tract. 2. cap. 32. §. 2. [ubi aliquis latro deprehensus est seiscitus de aliquo latrocinio *handhabende* et *backberende*]: et vide notam ad §. 7. cap. 16. antea.

(h) *Et infecutus fuerit per aliquem cujus res illa fuerit, quæ dicitur Sacborgh:*] a Braetono superius citato dicitur *Sacborgh* non ipsa res furto sublata, sed Dominus rei furto sublata, ideoque legendum [— qui (et non quæ) dicitur *Sacborgh*.] Vide notam ad cap. 16. §. 7.

petere criminaliter ut furatam; et quo casu, præsente coronatore qui recordum habet, (a) *cum furtum dedicere non poterit*, morti debet condemnari, nisi inde possit warrantizare: secus verò si sine secta et latrocinio, (b) *vel sine eorum altero non fuerit deprehensus*. (c) *Et poterit rem suam petere civiliter ut addisratam*, quamvis furatam, et tunc non reputabitur nisi pro transgressione; sed cum criminaliter inceperit, ad transgressionem descendere non poterit. §. 2. Cum autem infecutus manifestè rem illam suam propriam advocaverit, oportet quòd infecutor suam intentionem per verba legis versùs eum proponat: si criminaliter eam petat, (d) *tunc opus quòd infecutor dicat*, quòd ille re suà seiscitus latro est, (e) *aut latronem inde sic nominare*; §. 3. Et quòd in felonìa et latrocinio furtivè et contra pacem Regis rem illam cepit, et nequiter abduxit, offert probare per corpus suum versùs eum sicut curia, &c. et si eligat per corpus suum defendi, sic jungi poterit duellum; sed in omni curia, in qua debet homo condemnari, præsencia coronatoris vel alterius qui Recordum habeat, est necessaria. §. 4. Excipere tamen poterit multipliciter, ut suprà; et poterit dicere rem illam sibi fuisse venditam ab aliquo vel donatam, et tunc vocare poterit illum ad warrantum; si autem warrantus præsens fuerit, vel si habere possit eum ad certum diem, habeat eum, ut inter eos tunc procedatur de warrantia; si autem eum habere non possit, tunc mandabitur vicecomiti quòd faciat eum venire ad warrantizandum vel dedicendum, ità quòd habeat corpus, &c. Qui si retornaverit quòd talis non est inventus in balliva sua, tunc præcipietur vicecomiti quòd exigi faciat talem de comitatu in comitatum, donec comparuerit vel utlagetur; qui si utlagatur, tunc habet infecutus necesse ponere se super patriam. §. 5. Si autem venerit, aut statim warrantizat, aut warrantizare contradicat, per cujus contradictionem et probationem vocantis pervenire poterunt ad duellum: si autem warrantizatus fuerit, statim liberetur res warranto, et sic liberetur ille qui vocavit, (f) *et tunc proferat infecuto* appellum suum versùs warrantum prout fecit versùs warrantizatum, et ille warrantus vocare poterit ulterius. §. 6. Et si rei vendicatio facta fuerit in curia Baronis, et seiscitus aliquem vocaverit ad warrantum qui extra districtionem Domini moram fecerit, statim mittendus est ad gaolam Regis, nec liceat alicui Domino ultra noctem captum pro felonìa retinere. §. 7. Si quis autem latrocinium emerit quod crediderit esse legale, et infecutus fuerit ab aliquo qui rem vendicaverit, et talis emptor rem illam publicè emerit in foro vel in nundinis coram bal-

(a) *Cum furtum dedicere non poterit,*] Vide notam ad §. 7. cap. 16. antea.

(b) *Vel sine eorum altero non fuerit deprehensus*] Lege, ipsà sententiā postulante, [vel sine eorum altero fuerit deprehensus] omisā voculā non: postea enim cap. 47. §. 2. [qui condemnari non debent, nisi infecuti fuerint per Sacborgh, nec etiam per Sacborgh, nisi de rebus infecutis fuerint seisciti.]

(c) *Et poterit rem suam petere civiliter ut addisratam,*] i. e. ubi rem furtivo modo ademptam petat Dominus rei furtum celans, et se

rem casu perdidisse, furemque invenisse et detinere dissimulans. Vide lib. 2. cap. 1. §. 5. et Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 32. §. 2.

(d) *Tunc opus quòd infecutor dicat,*] MS. pro opus exhibet rectius oportet.

(e) §. 2. *Aut latronem inde sic nominare;*] Corrige, Bract. 150. b. §. 2. adjuvante, legendo [aut latronem inde scit nominare.]

(f) §. 5. *Et tunc proferat infecuto appellum*] Lege infecutor pro infecuto: Bract. enim l. 3. tract. 2. §. 5. cap. 32. exhibet [ille qui rem vendicat,] i. e. infecutor.

livis et fide dignis, qui inde sibi legale testimonium perhibuerint, et quòd tolnetum dederit et consuetudinem; considerandum erit, quòd emptor quietus recedat, et quòd rem vero Domino petenti restituat, et quòd proinde pacaverit amittat; qui si non testificetur prout dictum est, nec warrantum habuerit, in periculo erit vitæ amissionis. §. 8. Intrat (a) *enim* interdum in warrantiam, et defensionem aliquis malitiosè et per fraudem, sicut campio conductivus pro mercede, quod quidem si fuerit coram Justiciariis defectum, non (b) *procederetur* ulterius ad duellum, sed per patriam inquiretur veritas, si talis mercedem receperit vel non, pro defensione facienda; et si constiterit quod sic, pedem amittere debet et pugnum. §. 9. Et eodem modo si clericus mercedem ceperit ut ipsum warrantizaret, si clericus postquam talem per warrantizationem liberaverit (c) *se defendere noluerit, ut foro seculari*, nec ulterius respondere propter privilegium suum clericale, pro non warrantizato habebitur liberatus, et revocabitur iudicium suæ acquietationis, dum tamen fraus huiusmodi convincatur, et oportebit quod principaliter se defendat, clericusque gaolæ pro malitia committatur et redimatur. §. 10. (d) *Est enim furtum* de re magna et re parva, pro minimo tamen latrocinio duodecim denariorum et infra nullus morti condempnetur; pro huiusmodi modicis delictis inventa fuerunt judicialia pilloralia, et deformitates corporum, ut scissio auricularum et huiusmodi; ex pluralitate tamen et cumulo medicorum delictorum poterit capitalis sententia generari. §. 11. Scissores autem bursarum multipliciter delinquant, pro bursa verò sola quam furtivè scindunt (e) *civiliter* delinquant, et sequitur poena pilloralis per unam horam diei, ut sint pro talibus noti; et poterunt læsi querelas suas versus tales criminaliter intentare; si autem bursam absciderint cum catallis infra duodecim denarios, non adhuc crimen committunt, sed injuriam atrocem, propter quam auriculam amittere merentur; et cum iterum in consimili injuria vel majori deliquerint, capitale iudicium subeunt. Si autem ab initio bursam absciderint cum valore duodecim denariorum et ultra, non solum tenendi sunt pro bursæ scissura, verumetiam pro latrocinio catalli morti debent condempnari. §. 12. Uxor autem furis non teneatur pro delicto viri, poena enim suos tenere debet auctores; uxor autem virum accusare non debet, nec felonix suæ consentire; impedire tamen tenetur in quantum potest; si furtum tamen sub clavibus uxoris inveniat, simul cum viro tenebitur; et sola teneri debet, cum furtum in manu sua inveniri contigerit; vir verò nequaquam, nisi ei expressè consenserit, vel cum à viro fuerit inde warrantizata. §. 13. Et nisi (f) *aliter* alterius nequitiam evitaverit, manifestè præsumi poterit consensus mali de utroque; poterit enim vir tenere, et uxor sponte et

(a) §. 8. *Intrat enim interdum*] Lege sensu requirente [intrat etiam, &c.]

(b) *Non procederetur ulterius ad duellum, sed per patriam inquiretur*] Pro *procederetur* lege procedetur, quia sequitur [sed—inquiretur, &c.]

(c) §. 9. *Se defendere noluerit, ut foro seculari*,] Legendum est, sensu jubente, [se defendere noluerit in foro seculari.]

(d) §. 10. *Est enim furtum*] Braet. 151.b. §. 7. legit correctius [est etiam, &c.]

(e) §. 11. *Civiliter delinquant*,] MS. habet *ci b*, quod criminaliter æquè ac civiliter denotat.

(f) §. 13. *Et nisi aliter alterius nequitiam evitaverit*,] MS. accuratius [et nisi alter alterius, &c.]

non coacta occidere, et è converso; et ideo cum participes sint in crimine, participes debent esse in poena; et sic teneri debet uterque, cum de communi assensu fuerint convicti. §. 14. De concubina verò vel famula non est sicut de uxore, (a) *ipso* verò accusare tenetur, vel à servitio recedere, alioquin videtur consentire. §. 15. Mulier autem cum fuerit pro maleficio condemnata aliquando prægna, et quo casu deferitur executio iudicii redditur donec peperit. Et ad hoc facit lex imperatoria, (b) *prægnantes mulieres dampnari poena deferitur*, nec torqueantur quamdiu prægnae fuerint. §. 16. Utlagati autem et illi qui Regnum abjuraverint, et de feloniam convicti ab omni appello et libera voce sint interdicti, eò quòd iudicia sua secum deferunt sicut sententialiter condemnati, et igitur frangitur talium baculus; secus est de feloniam confitentibus, (c) *qui nondum propter conjugationes sunt condemnati*, quibus Rex mitigare poterit, (d) *per sic quòd socios suos accusent*, et eorum receptatores appellent, et patriam ab huiusmodi malefactoribus deliberent; qui, cum mendaces inveniuntur, condemnantur; et similiter si se de appellis retraxerint, dum tamen sua cognitio propriæ feloniam, et proferum probandi, per coronatores vel alios quibus data fuerit recordi auctoritas, sint recordata: si autem proferum, quod coram coronatoribus et vicecomitibus fecerint, advocaverint coram Iusticiariis, tunc oportet ad hoc quòd mitigationem principis consequi debeant, quòd obligent se ad tot convincendos quot appellaverint, per patriam scilicet, vel per corpus, vel per fugam, vel per recordum: et solet fieri Iusticiariis tale breve: Rex talibus Iusticiariis salutem. Sciatis quod concedimus vobis potestatem concedendi tali vitam et membra, qui coram vobis probator devenit, et latrocinium vel aliam feloniam cognovit, per sic quòd convincat per duellum vel alio modo tot quot coram vobis felones probare se obtulit et obligavit. Et tunc præcipietur vicecomiti, quòd omnes appellatos statim capi faciat, et coram talibus Iusticiariis duci; si autem aliquos appellaverit qui in alio comitatu fuerint vagantes vel commorantes, statim usque Newgate destinantur, quia omnes vicecomites Regni mandato Iusticiariorum de Newgate in London inclinant, et si aliquis appellatus se subtraxerit, accepto brevi pro warranto, ipsum faciat vicecomes exigere, et, ni venerit ad sectam Regis tantum, utlagari. §. 17. Qui quidem cum venerit, et prisonæ se reddiderit ante utlagationem, tunc ad deliberationem gaolæ coram Iusticiariis proponat probator intentionem suam in hunc modum: Ego talis appello B. de societate latrocinii mei vel robbieriam, quòd nos simul furati fuimus talem rem, apud talem locum, talibus die et anno; ita quòd ipse B. habuit ad partem suam tantum: vel sic, obviaverunt

(a) §. 14. Ipso verò accusare tenetur,] MS. rectius [*ipsa* verò, &c.] i. e. concubina sive famula.

(b) §. 15. Prægnae mulieres dampnari poena differtur.] Mirum in modum locus hic corruptissimus e Bractono in integrum restituitur 152. a. cap. 32. viz. [*prægnantis mulieris damnatae poena differtur quoad pareat.*] Vide etiam Digest. 1, 5, 18. et 48, 19, 3.

(c) §. 16. Qui nondum propter conjugationes sunt condemnati,] Legendum est, ut videtur, unius literulæ mutatione, [— propter conjugationes sunt condemnati]: quippe in proxima sectione probator proponit accusationem suam in hunc modum, viz. [*ego talis appello B. de societate Latrocinii mei*] i. e. de conjugatione.

(d) Per sic quòd socios suos accusent,] i. e. eâ lege sive conditione ut socios suos accusent.

cuidam tali, quem robberaverunt et interfecerunt, et quòd ad hoc et ad alia fuerunt focii, et de latrocinio et robberia participes et capaces, vel latrocinii sui receptator, offert probare verius eum per corpus suum, &c. Et oportebit probatorem rem certam exprimere, et omnes circumstantias sine variatione, et quòd cognoscat personam appellati cum fuerit in iudicium productus; eodem modo probare poterit receptamentum et consensum. §. 18. Si autem appellati defendi per corpus suum elegerint, tunc dent vadia hinc et inde, et dies duelli assignetur, et armati percutiant duellum, nec sufficiet sola victoria, nisi verbum recreantis à victo exprimatur, vel quòd tantundem valeat, et societatem et maleficium cognoscat. Et si probator victus fuerit, propter famam tamen versus Regem oportet quòd victor se per patriam acquietet. §. 19. Ex gratia tamen Justiciariorum poterunt huiusmodi appellati vincentes usque ad iter Justiciariorum per plegios dimitti, vel per manucaptos imperpetuum ad standum recto, si quis versus eos loqui voluerit, dum tamen boni et laudabilis sint testimonii. §. 20. Et cum unus ex pluribus appelletur vel plures ab uno, per diversos tamen dies vicissim sua faciant duella. §. 21. Sed si appellatus excipiendo responderit sic: Et *B.* venit et defendit, &c. et petit iudicium si tali, qui est latro cognoscens, debeat respondere deficut ipse homo fidelis est, et in franco plegio tali, vel de manupastu talis, versus quem latro vocem habere non debet; et quo casu hoc comperto, recedet inde appellatus omninò quietus, dum tamen à suo visneto non fuerit malecreditus, sed ipso habito suspecto respondebit ulterius. Et eodem modo si aliàs rettatus extitit de malo, vel appellatus. §. 22. Cum autem probator compleverit quòd promisit, teneatur ei conventio quoad vitam scilicet et membra, vel quòd in prisoa suo perpetuo remaneat, vel quòd Regnum abjuret. §. 23. Appellati autem post mortem probatoris ipsos appellantis per plegios sunt dimittendi ad standum recto, si quis versus eos loqui voluerit; secus tamen si se subtraxerint vivente probatore, et postea redierint; et quo casu meritò teneri debent, vel saltem plegios invenire, quòd de suspicione mali, in quam propter fugam suam sunt involuti, ad proximam deliberationem gaolæ se acquietabunt. §. 24. (a) *Quicumque enim duellum tenuerit* inter probatorem et appellatum alibi quam in curia Regis, et contingat probatorem interfici vel vinci, meritò capienda est prisoa et libertas in manum Regis, eò quòd serviens Regis interfectus est, de quo præsumendum est quòd forinsecos appellavit sicut et intrinsecos. §. 25. Nulli igitur liceat tenere curiam de probatore nisi Regi tantum. Bona autem acquietati sine difficultate liberentur eidem, nisi fisco propter fugam fuerint adjudicata. §. 26. De feris et piscibus potest fieri furtum; ex benignitate tamen Principis constituitur, ne quis pro huiusmodi furto vitam perdat neque membra; constitutio quidem talis est. §. 27. Provisum est de malefactoribus in parcis et vivariis, quòd ad sectam querentis statim adjudicentur emendæ secundum modum delicti, et prisoa trium annorum, de qua graviter redimantur pro Regia voluntate: et etiam se-

(a) §. 24. *Quicumque enim duellum tenuerit* Lege, sensu postulante, [quicumque autem, &c.]

curitatem inveniant, quòd de cætero non malefacient: qui, cùm non poterunt, Regnum abjurent; fugitivi verò exigantur, et, nisi redierint, utlagentur: eandem autem sectam habeat Rex post annum et diem, et eadem procedant judicia; secus erit de bestiis domesticis in modum robbæ captis et abductis, et quo casu meritò consequi debent iudicium capitale.

C A P. XXXIX.

De Robberia.

(a) **R**OBBERIA autem fit appellum hoc modo: *A.* appellat *B.* &c. quòd, &c. venit idem *B.* cum vi sua nequiter et in feloniam, et contra pacem Regis (b) *in robberia abstulit* E. C. D. et unum equum talis precii; et sic nominare poterit in appello suo plures res diversi generis, dum tamen certum precium apponat, et certam rei designet qualitatem, quantitatem, pretium, et pondus, numerum, mensuram, (c) *valorem*, et pilum, et quòd hoc fecit nequiter, &c. ut suprà. Eodem modo poterit quis appellare de rebus alienis, de custodia sua illatis, adjecta tamen quòd ipse custos intravit in solutionem de tanta pecunia erga Dominum suum; nam sine causa non interest ejus appellare. §. 2. Ad quod sequuntur defensiones ut suprà, qui, cùm vincantur, iudicium capitale subibunt. §. 3. (d) *Item* erit si quis convictus fuerit de bonis viri robbatis vel asportatis ad sectam Regis, vel viri cujus uxor cum hujusmodi asportatore recesserit, et virum suum reliquerit. §. 4. Abductor autem sanctamonalis, quamvis non violetur, prisonam habeat trium annorum, et satisfaciat domui extra quam ducebatur, et redimatur.

C A P. XL.

De Mahemiis.

Sequitur videre de injuriis criminalibus quæ mortem non inducunt, sicut de mahemiis, imprisonamentis, et plagis. Mahemium autem dici poterit, ubi aliquis in aliqua parte sui corporis læsionem acceperit, per quam effectus fit inutilis ad pugnandum, ut, si manus amputetur, vel pes, oculis privetur vel scerda de osse capitis levetur, vel si quis den-

(a) §. 1. Robberia autem fit appellum hoc modo:] MS. accuratius [de Robberia autem, &c.]

(b) *In robberia abstulit* E. C. D.] Braët. 146. a. §. 1. mirum in modum hunc errorem librarii corrigit, viz. [in robberia abstulit *Ei* C. s. iii. D.] i. e. centum solidos et tres denarios: itaque fortè legendum est [—abstulit *Ei* C. D.] i. e. centum denarios.

(c) Pretium et pondus, numerum, mensuram, valorem et pilum] Quid vult noster hoc in loco per *pretium* et *valorem* simul? nonne qui *pretium* rei alicujus designat, ejusdem etiam *valorem* denotat? Lege ideò cum Braët. superius citato [pretium et pondus, numerum, mensuram, *colorem*, (non *valorem*) et pilum.]

(d) §. 3. *Item erit si quis convictus fuerit*] Lege [idem erit si quis, &c.]

tes præcifores amiserit, vel castratus fuerit, et talis pro mahemio poterit adjudicari. §. 2. Amissio autem dentium molarium vel auriculæ potius dici debent deformitates quàm mahemia, eò quòd vires propterea non diminuuntur. §. 3. In mahemio autem loca habent appella et defensiones, per corpus tamen probari non debet; necesse est ergò quòd defensor per patriam se defendat, si appellum non possit declinare. §. 4. Qui cum inde convictus fuerit, membrum amittere pro membro, nisi satisfacere possit parti, meritò debet condemnari; et insuper gaolæ committi pro pace Regis infracta: (a) *solent enim Justiciarii* pro quolibet mahemio ad amissionem testiculorum vel oculorum convictum condemnare, sed non sine errore; eò quòd id iudicium nisi in corruptione virginum tantum competeat: nam pro virginitatis corruptione solebat abscidi, et meritò judicari, ut sic pro membro quod abstulit, membrum per quod deliquit amitteret, viz. testiculos, qui calorem stupri induxerunt; oculos etiam amitteret, propter aspectum decoris quo virginem concupivit; sed istæ causæ non possunt in amissione unius dentis assignari, vel in aliis mahemiis; convenit igitur ut mahemior membrum amittat pro simili quod abstulit.

C A P. XLI.

(b) *De Plagis et Plagatis.*

FIT autem appellum de plagis sic: (c) *A. appellat B. &c. venit idem B.* cum vi sua, et contra pacem Regis in feloniam et in assultu præmeditato fecit ei insultum, et quandam plagam ei fecit in tali loco corporis de tali longitudine, tali latitudine, et tali profunditate, tali genere armorum; et quòd hoc fecit nequiter, et in feloniam, offert probare versus eum per corpus suum, sicut curia consideraverit. §. 2. Et *B.* venit et defendit pacem Regis infractam, et feloniam, et plagam, et quicquid est contra pacem Regis, et totum de verbo in verbum quicquid ei imponitur; et petit iudicium de facta distinctè facta, de variatione et omissione, et de superioribus exceptionibus. §. 3. Item de parvitate plagæ, ut si non fuerit nisi (d) *russura*; et quo casu potius denotari debet transgressio quàm feloniam: vel si de baculo vel lapide facta fuerit, peti poterit iudicium, desicut hujusmodi arma non faciunt plagas, licet horribiles faciunt ictus, et quibus casibus jungi non debet duellum. §. 4. Si autem de necessitate ulterius respondere debeat, et per corpus suum se defenderit, tunc

(a) §. 4. *Solent enim Justiciarii* Pro enim lege etiam, uti sensus postulat. De hoc errore iudicium vide Rotulum superius in nota ad §. 25. cap. 34. citatum.

(b) *De plagis et plagatis* A Braet. 144. a. §. 1. nuncupatur appellum (non de plagis et plagatis sed) de pace et plagis: quod rectius.

(c) §. 1. *A. appellat B. &c. venit idem B.*

Braet. ubi supra, correctius [*A. appellat B. quòd* die tali——venit idem *B.*] ideò legendum est [*A. appellat B. quòd, &c. venit idem B.*]

(d) §. 3. *Ut si non fuerit nisi russura;* Braet. lib. 3. tract. 2. cap. 23. §. 2. *rissurum*, et cap. 24. §. 2. *russuram* vel *bruseram* vocat, i. e. decortationem, vel levem cutis diremptionem.

dabitur dies partibus ut tunc veniant armatae ad duellum percutiendum, ad quem diem unico essonio poterint essoniari; sed si appellans defaultam fecerit, vel si praesens se retraxerit, appellatus quietus recedet, et appellans et plegii ejus de proseguendo in misericordia: et si utrique defaultam fecerint, pro eo quod concordati fuerint, sine licentia curiae, uterque committatur gaolae, et omnes plegii in misericordia. §. 5. Si autem appellatus non inveniatur, quamvis non fugerit, praecipietur tunc vicecomiti quod ipsum exigi faciat de comitatu in comitatum donec venerit vel utlagetur; et si primo die venerit, et in patriam se posuerit de bono et malo, vel per corpus suum defendi petierit, et diem receperit, et forte manucaptus sit per fide dignos, et ad diem sibi datum non venerit; capiendi sunt manucaptores, et tenendi donec appellatus venerit vel utlagetur. §. 6. Et quamvis venerit, amittit tamen catalla propter fugam, et manucaptores tenentur reddere damna dilationis appellanti per Justiciariorum taxationem, (a) *et nihilominus finem fac' extra prisonam*, et capiatur veredictum juratorum, et secundum quod praesentaverint, condemnetur vel acquietetur. §. 7. Si autem pro contemptu et sua inobedientia utlagetur, tunc redimendi sunt manucaptores: dicunt autem quidam quod manucaptores tantum debent amerciari si ad diem sibi datum non habuerint manucaptum, et in odium defaultae habebitur pro indefenso, et praecipietur vicecomiti quod exigi faciat eum donec comparuerit vel utlagetur; qui, si comparuerit, ab omni exceptione, calumnia et responsione fere merito debet suspendi, et, capto veredicto patriae, liberetur vel condemnetur.

C A P. XLII.

(b) *De Prisonis.*

DE imprisonamento poterit fieri appellum, in casu scilicet ubi liber homo captus fuerit et imprisonatus contra pacem Regis: est enim imprisonamentum duplex delictum; injusta captio, et injusta detentio, in vinculis vel sine, in cippo vel alia poena majori vel minori. §. 2. Appellum autem tale est: *A.* appellat *B.* quod sicut fuit, &c. venit idem *B.* cum vi sua, &c. et ipsum nequiter cepit, (c) *et apud talem locum* duxit, et ibidem detinuit, et imprisonavit, et in cippo posuit, vel in ferris, vel vinculis, vel hujusmodi; et taliter detinuit à tali die usque talem, contra vadium et plegios, vel donec idem *A.* tantum ei dedit pro redemptione sua, vel donec liberatus fuit per breve Regis, et quod hoc fecit nequiter et in felonia, offert probare per corpus suum, secundum quod curia Regis consideraverit. §. 3. Et eodem modo appellare poterit alium de praecepto, et alium de forcia. §. 4. Et *B.* venit et defendit vim, et injuriam,

(a) §. 6. *Et — finem fac' extra prisonam,*] tur appellum *de pace et imprisonamento*; quod Pro *fac'*, aut *facere* aut *faciet* legendum quidem concinnius.

(c) §. 2. *Et apud talem locum duxit,*] Bract. ubi supra, rectius [et ad talem locum, &c.]

(b) *De prisonis.*] A Bract. 145. b. nuncupa-

et omnem feloniam, et pacem Regis infractam, et captionem, et imprisonamentum, et redemptionem, et quicquid ei imponitur, et secundum verba appellei defendat se per corpus suum, si voluerit; cum electionem habeat, nisi exceptiones habeat, et defensiones per quas appellum possit declinare. §. 5. Si autem dicat, quod ipsum cepit et in cippo posuit, eò quod natus suus et in servitiis et consuetudinibus suis faciendis contrarius extitit et rebellis; (a) *quod si negaverit appellans, clamans ipsum liberum*, necesse est appellato parentes habere appellantis, qui palam (b) *eius villanos esse cognoverint*; et quo casu iusta est captio et detentio, nisi appellatus docere valeat ipsum esse quoquo modo a servitute liberatum. §. 6. In istis autem appellis de mahemio, de plaga, et imprisonamento, agere licebit conquerenti civiliter, conquerendo de injuria per breve de transgressione; vel criminaliter. §. 7. Judicium autem imprisonamenti iniusti est imprisonamentum cum poena vinculorum, vel huiusmodi, secundum quod querens sustinuerit; nec sequi debet deliberatio donec de damnis parti læsæ adjudicatis competenter fuerit satisfactum, et Regi de gravi redemptione.

C A P. XLIII.

De Libertatibus.

EST etiam quædam species criminis quæ præsumptuosa est mali, mortem tamen non inducit, licet carceris inclusionem gravemque redemptionem; quæ est (c) *inventio thesauri fraudulenter occultati*: nec refert quo loco, secundum suam definitionem, quæ talis est: §. 2. Thesaurus talis est quædam vetus depositio pecuniæ, vel alterius metalli, cujus non extat modo memoria quem Dominum habuit; nec aliter dici debet thesaurus: qui licet olim inventoris erat, jam de jure gentium Regis efficitur. (d) *Et alia quædam quæ in nullius bonis esse dicuntur, sicut wreckum maris, balæna, sturgio (e) et weyvium, quod est pecus vagans quod nullus petit, sequitur vel advocat*: wreckum dici poterit quasi derelictum; ut si quid in navi extra navem, levandi causâ, ejectum fuerit sine animo retinendi vel repetendi.

(a) §. 5. *Quod si negaverit appellans, clamans ipsum liberum,*] Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 25. §. 2. explicatius [quod si appellans dicat se esse liberum]: itaque legerem, si conjecturæ locus esset, [quod si negaverit appellans clamans ipsum (i. e. se) esse liberum]: et vide notam proximam.

(b) *Qui palam ejus villanos esse cognoverint;*] Lege cum Bract. supra citato [— villanos sese (et non esse) cognoscant.]

(c) §. 1. *Inventio thesauri fraudulenter occultati:*] Quid significet [*inventio thesauri fraudulenter occultati*] prorsus nescio: Bract. 119. b. §. 3. luculentius [*occultatio thesauri inventi fraudulosa*]: et similiter Gl. lib. 14. cap. 2. [placitum de occultatione inventi thesauri frau-

dulosa—modo et ordine prædictis solet tractari.] Ideò legendum [*Inventi Thesauri fraudulosa occultatio.*]

(d) §. 2. *Et alia quædam quæ, &c.*] Lege cum Bract. ubi supra [et sunt alia quædam.]

(e) *Et weyvium, quod est pecus vagans quod nullus petit, sequitur vel advocat:*] Hinc, lector, corrigas locum quendam in Bract. satis corruptum, 120. a. §. 4. [Animalia vagantia quæ nullus sequitur, petit vel advocat; et quæ sunt ipsius—Regis, aut eorum quibus Rex concesserit, talem libertatem aut privilegium, et unde videndum, quod dici debeat *wreckum* (lege cum auctore nostro *weyvium*): *wreckum* etenim longe diversum quoddam significat.]

CAP. XLIV.

De Wrecko.

ITEM dicitur wreckum navis vel batellus fractus, de quibus nihil vivum evaserit: dum tamen præmissa in littore maris inveniantur, vel (a) *secus littus*; quod. secus esset si longius in mare invenirentur, (b) *eò quòd sic essent inventoris*: et de hac materia fit talis constitutio: §. 2. Concordatum est quòd wreckum maris non adjudicetur ubi homo, catus vel canis vivus evadit à navi; sed navis, batellus, resque in eis inventæ in manibus eorum de villa, in qua hujusmodi applicaverint, per visum vicecomitis, coronatoris, et ballivi loci, usque ad iter Justiciariorum, nisi prius inde aliud fuerit ordinatum, salvò liberentur custodiendæ: ità quòd si quis infra diem et annum sequatur pro eisdem bonis habendis, illaque sua esse probaverit per certa indicia, aut à custodia sua recessisse, statim restituantur eidem, alioquin Regi remaneant, vel Domino feodi, si tali gaudeat libertate: et si contingat aliquem hoc violare statutum, per prisonam voluntariam, gravi punietur redemptione, et satisfaciet querenti: si autem ballivus loci hoc fecerit (c) *qui inde non advocetur*, respondeat ipse ballivus solus, nisi Dominus aliquid de hujusmodi bonis sibi attraxerit; et si ballivus non sufficiat, (d) *satisfaciat querenti*, vel reddat corpus occupantis.

CAP. XLV.

De Sturgione.

DE Sturgione (e) *aliter* observetur, quòd Rex illum integrum habebit propter privilegium regale.

CAP. XLVI.

De Balæna.

DE Balæna verò sufficit, si Rex habeat caput, et Regina caudam.

(a) §. 1. *Dum tamen—in littore maris inveniantur, vel secus littus;* Braët. 120. a. §. 5. [—vel prope littus.]

(b) *Eò quòd sic essent inventoris;* i. e. secundum Braët. lib. 3. cap. 3. tract. 2. §. 5. [si in mari longius a littore (res) inveniantur, ità quòd constare non possit ad quam terram vel regionem

esset (lege essent) applicandæ—erunt inventoris.]

(c) §. 2. *Qui inde non advocetur,* viz. a Domino suo.

(d) *Satisfaciat querenti,* i. e. Dominus satisfaciat querenti.

(e) *De Sturgione aliter observetur,* Braët. pro *aliter* habet ità verò.

C A P. XLVII.

De Weyvio, et expositione diversarum libertatum, ut Infongthes, et aliis similibus.

SI quis enim libertatem weyvii habere clamans, animal vagans in feodo suo invenerit, id statim scire faciat villatis adjacentibus in nundinis et Ecclesiis parochialibus, et mercatis, non sæpe sed sæpius solemni-ter proclamari, quòd talis tali die quoddam tale animal invenit, quod si fecerit ultra diem et annum non competit alicui actio, sed de jure gentium fit ejusdem Domini; secus erit si proclamationes solem-nes fieri non fecerit, et quo casu non currit tempus contra primum possessorem, sed erit locus robberiæ, si Dominus feodi illud advoca-verit ut proprium, et per vadium et plegios non permittat illud le-gitimè replegiari, per quod meritò tali libertate de cætero non gau-debit. §. 2. Sunt autem quidam Baronum qui libertates habent sub-scriptas speciales ex (a) *antiquis* Regum donationibus, per quas in curiis suis quosdam felones judicare clamant, ipsos præcipuè qui infra suas capti fuerint libertates (b) *haud habbynde et backberande*, qui condemnari non debent (c) *nisi infecuti fuerint per sackborgh*, nec etiam per sackborgh, nisi de rebus infecutis fuerint seisiti. Non enim pertinet in hujusmodi curia vel hundredo inquirere per patriam, utrùm tales, qui non fuerint aliquo latrocinio seisiti, culpabiles sint, vel non, de sibi impositis: et si sine seisina, in hujusmodi curiis jungere duella totaliter inhibeat. §. 3. (d) *Libertates verò sunt istæ*, videlicet: §. 4. Infangenthes, qui dicitur latro captus in terra alicujus seisitus aliquo latrocinio de suis propriis hominibus. §. 5. Utfangenthes di-citur latro extraneus, veniens aliunde de terra aliena, et qui captus fuerit in terra ipsius qui tales habet libertates; sed non sequitur quòd ille possit hominem suum proprium extra libertatem suam captum reducere usque in libertatem, et ibi eum judicare; reducere tamen poterit judicatum, et judicium in proprio patibulo exequi, ratione li-bertatis; commodum tamen non video; debet enim quilibet juri sub-jacere ubi deliquit: proprios tamen latrones et alienos judicare possunt, dum tamen infra libertatem fuerint capti: in nulla tamen curia præ-ter coram Justiciariis Regis possit aliquod placitum deduci, in quo fit mentio de pace Regis infracta, excepto appello coram coronatore et vicecomite; poterunt tamen pacem Regis omittere, et pacem Do-mini vel vicecomitis inferere. §. 6. Soke (e) *signat* libertatem cu-riam tenentium, quam Sokam appellamus. §. 7. Sake acquietantiam

(a) §. 2. *Ex antiquis Regum donationibus,*] MS. pro *antiquis* exhibet *antiqui*, i. e. fortasse antiquorum.

(b) *Haud habbynde et backberande,*] Vide cap. 38. §. 1.

(c) *Nisi infecuti fuerint per Sackborgh,*] Vide notam ad cap. 16. §. 7. antea.

(d) §. 3. *Libertates verò sunt istæ,*] Notan-

dum est auctorem nostrum libertates hæc infra descriptas paulò inaccuratiùs (si Anglo-Saxonica spectemus originem) explicasse: quod satis fit semel hic monuisse.

(e) §. 6. *Soke signat, &c.*] MS. *fig't*, i. e. significat: et ità legit Somnerus nostras, sectionem hanc citans in *tractatu de Gavelkind*, p. 137.

de secta ad comitatum et hundredum. §. 8. Tol acquietantiam theolonii ubique in Regno. §. 9. Them acquietantiam amerciamentorum sequelæ propriorum suorum. §. 10. (a) *Frichborgh est laudabilis homo astrarius testimonii* liber vel servus, per quem omnes juxta ipsum commorantes firmiori pace sustententur sub stabilitate fidejussionis ejus vel alterius per denum numerum, unde quilibet est quasi plegius alterius, ita quod si unus feloniam fecerit, novem tenentur ipsum ad standum recto præsentare. §. 11. Lestinge quietantiam lestagii: frithfokne vel forfokne libertatem habendi visum franci plegii. §. 12. Flemenessreive vel Flemenfrenthe habere catalla fugitivorum suorum tenentium. §. 13. Weregelf thef latronem qui redimi potest; Wera enim Anglice idem est in Saxonis lingua, (b) *vel pretium vite hominis* appreciatum. §. 14. Utlep escapium latronum. §. 15. Forfeng quietantiam prioris prisæ designat. In hoc enim delinquant Burghenses London cum prisas suas ante prisas Regis faciunt. Infeng vel Frendwyte acquietantiam prioris prisæ ratione solemnitatis convivii. (c) *Ferdwyte* quietantiam murti in exercitu. Blodwyte quietantiam misericordiæ pro sanguinis effusione. §. 16. Wardwyte quietantiam misericordiæ in casu quo non invenerit hominem ad wardam faciendum in castro, vel alibi. §. 17. Hengwyte acquietantiam misericordiæ de latrone suspenso absque consideratione. §. 18. Hamsfokne quietantiam misericordiæ intrusionis in alienam domum vi et injuste. §. 19. Forstall obtrusionem viæ vel impedimentum transitus et fugæ averiorum. §. 20. Hudegeld quietantiam transgressionis illatæ in servum transgredientem. §. 21. Burghbote quietantiam reparationis murorum civitatis vel burgi. §. 22. Briggebote quietantiam reparationis pontis. §. 23. Ferdfare quietantiam eundi in exercitum. §. 24. Inlaghe, subjectum legi. §. 25. Utlaghe, banitum extra legem. §. 26. (d) *Theyn* liberum. §. 27. (e) *Thett* servum. §. 28. (f) *Churchsed* certam mensuram bladi tritici (g) *signat*, quam quilibet olim sanctæ Ecclesiæ die sancti Martini, tempore tam Britonum quam Anglorum; plures tamen Magnates post Normannorum adventum in Angliam, illam contributionem secundum veterem legem Moyfi, (b) *nomine primitiarum dabant*,

(a) §. 10. *Frichborgh est laudabilis homo astrarius testimonii*] De accurata vocis *Frichborgh*, et notatione et explicatione, videas notam ad cap. 27. §. 2. Si conjicienti lector veniam daret, legerem, levi verborum transpositione [*Frichborgh est homo Astrarius laudabilis testimonii*]; antea enim cap. 38. §. 19. legimus de iis qui boni sunt et *laudabilis testimonii*. Vide Seldenum in notis ad Hengham, 3 Vol. Oper. p. 1928. Edit. D. Wilkins.

(b) §. 13. *Vel pretium vite hominis*] Pro vel lege [viz.] ipso sensu postulante.

(c) §. 15. *Ferdwyte quietantiam murti in exercitu*.] Ex interpretatione quam dedit hic nostras, vide lector annon rescribi debuit *fight-wite*, i. e. multa ob commissam pugnam in perturbationem pacis publicæ a Sax. *feohƿ* (Anglice *fight*) et *ƿite* multa.

(d) §. 26. *Theyn liberum*] Lege *Thaigh*.

(e) §. 27. *Thett servum*] Lege *Then*, a Sax. *penian* servire.

(f) §. 28. *Churchsed*] MS. *Churchset*; sed legendum *Churchshot* vel *Churchscot*, a Sax. *cýpic* Ecclesia, et *ƿceat* vectigal, symbolum, munus: et *Churchscot* significat censum pro decimis Ecclesiæ solvendum die Sti Martini. Vide notam sequentem.

(g) *Signat*] MS. *figt*, i. e. significat.

(h) *Nomine primitiarum dabant*, prout in brevi legis *Knuti ad Summum Pontificem transmissio continetur*.] Præcepit etiam Rex Canutus (inquit Matt. Westm. in Flor. Hist. et etiam G. Malmf. lib. 2. cap. 11.) per eandem Epistolam, ut omnia debita ad Ecclesiam Catholicam pertinentia, eleemosyna scilicet pro Aratris, decimæ minutæ pro animalium nutrimentis, et de hortis

bant, prout in brevi Regis Knuti ad summum Pontificem transmissio continetur, in quibus illam contributionem appellant (a) Church, sed quasi semen Ecclesiæ.

C A P. XLVIII.

De fine Itineris.

Præsentationes autem Juratorum (b) sunt capitulis superiùs sibi liberatis ante recessum Justiciariorum quanta iustitia permiserit, (c) id est, debent terminari; quæ cum finem ceperint, statim mittenda sunt brevia, et loquelæ pendentes (d) adjornandæ coram Justiciariis de Banco et coram Rege et ad scaccarium, dum tamen Regem contingant, et super hoc, sint partes præmunitæ et adjornatæ. §. 2. Quibus expeditis consueverunt Justicarii imponere villatis Juratoribus, hundredis et toto comitatu concelamentum, et omnes separatim amerciare, quod videtur voluntarium, cum de perjurio vel concelamento non fuerint convicti; sed potius dispensandum esset cum eis, eo quod animas in statum posuerunt pro pacis conservatione. Sed qualiter fieri debent amerciamenta declarant hæc statuta: liber homo non amercietur, nisi secundum modum delicti, et hoc salva sibi continentia, mercator autem salva sibi merchandisa sua, et villanus salvo waynagio suo, cum per Justiciarios Regis fuerint amerciati; (secus si per Dominos suos) nec apprecientur quantitates amerciamentorum nisi per Sacramentum parium suorum, videlicet proborum et legalium hominum de visneto, qui facultatum suarum notitiam habeant pleniorum. §. 3. Comites etiam et Barones per suos pares (secundum quod Baronias integras tenuerint vel defenderint, vel non) similiter amercientur; (e) et servientes ut servientes per servientes; et persona Ecclesiastica secundum suum laicum tenementum, et non secundum Ecclesiastici sui beneficii quantitatem. §. 4. Minores verò petentes plenam non habentes ætatem non amercientur, plegios etiam invenire non poterunt. §. 5. Villatæ autem non amercientur, pro eo quod omnes ætatem duodecim annorum habentes non venerint coram vicecomite et coronatore ad inquisitiones suas, exceptis inquisitionibus de morte hominis, (f) dum tamen satis sufficienter venerint ad juratas faciendas. §. 6. Murdrum de infortunio non adjudicetur: manucaptos non amercientur, dum tamen corpus habuerint plegiati ad diem eis assessum, quamvis tunc

primitiæ seminum, quod Anglicè Chirchscot dicitur — redderentur.

(a) Appellant Church, sed, &c.] Lege [appellant Church, sed, &c.]

(b) §. 1. Præsentationes autem Juratorum sunt, &c.] Vocula sunt delenda est, sensu postulante.

(c) Id est debent terminari; Voces id est in MS. to desunt; et rectè quidem desunt.

(d) Adjornandæ coram Justic' de Banco et co-

ram Rege et ad Scaccarium,] Trium Curiarum, viz. Banci Regis, Banci communis, et Scaccarii, divisionem eo tempore quo scripsit auctor noster, vel antea, factam fuisse, ex hinc, lector, pro certo colligas.

(e) §. 3. Et servientes ut servientes per servientes] MS. — et per servientes.

(f) §. 5. Dum tamen satis sufficienter venerint] i. e. dummodo et numero et gradu sufficientes venerint.

respondere noluerit. §. 7. Et inhibetur nè aliquid capiatur pro escapio prifonum quousque escapium in itinere Justiciariorum coram Justiciariis fuerit adjudicatum; quod si quis fecerit, quod cepit restituat, et tantum det Regi pro fine transgressionis. §. 8. Et provisum est quòd communes misericordiæ, vel fines comitatum amerciatorum in finibus itinerum Justiciariorum ante recessum ipsorum Justiciariorum per Sacramenta militum, et aliorum proborum hominum de comitatu eodem affideantur super eos qui contribuere debent, unde particulæ Justiciariis liberentur, ut eas cum aliis extractis suis ad Scaccarium liberare valeant. §. 9. Provisum est etiam quòd Justicarii in itineribus suis terminum statuunt certum, secundum magnitudinem comitatûs, infra quem brevia placitanda vicecomiti liberentur, et post quem inhibeatur vicecomiti nè aliquod breve recipiat; et si quod post terminum illum à vicecomite fuerit admissum, processus ab eo habitus eo ipso sit nullus, exceptis brevibus cassatis de dote, de viris mortuis infra iter, et assisa novæ disseisinæ, ultimæ præsentationis, et quare impedit, de Ecclesiis vacantibus itinere durante. §. 10. Provisum est etiam de illis qui terram habent tam in aliis comitatibus, quàm in comitatu in quo Justicarii itineraverunt, si per diversa loca de terris suis implacitentur, vel timeant implacitari, quòd tales generales facere possint attornatos ad sequendum pro eis in omnibus placitis in itineribus Justiciariorum pro ipsis vel contra ipsos motis, et movendis, per tales literas patentes. §. 11. Rex omnibus ballivis et fidelibus suis, ad quos præsentis literæ pervenerint, salutem, &c. quorum potestas durabit donec per Dominos suos, vel per mortem tollatur eisdem; non tamen excusantur hujusmodi Domini per hoc beneficium à juratis vel assisis. §. 12. Nec amercientur in itineribus (a) qui vocati fuerint ad warrantum, pro eo quòd præsentis non fuerint, quamvis de eodem fuerint comitatu, sed talibus dentur dies, quibus legitimè valeant comparere: forinsecis autem fiant summonitiones legitimè, vel usque ad Bancum poterit loquela destinari. §. 13. Item nullus amercietur pro defalta alicujus summonitionis nisi coram Rege vel Justiciariis tantum. §. 14. Et tunc demum liberentur vicecomiti loci et coronatori nomina exigendorum, qui de comitatu in comitatum exigantur, donec venerint vel utlagentur.

(a) §. 12. Qui vocati fuerint ad warrantum] i. e. qui vocantur ad warrantum eodem tempore quo ponuntur in juratis assisis.

72

THE A. T. & C.

FH
MVSEVM
BRITANNICVM

Printed by the Government Printer, Singapore.

